

Adrian Káčerik

POSVÄTENIE ČASU

LITURGIA HODÍN

Ročník II.
(20 hodín)

« JE LEPŠIE MLČAŤ A BYŤ,
AKO HOVORIŤ A NEBYŤ »

SV. IGNÁC ANTIOCHSKÝ

(*Lit. Hodín, III.*, Typis Polyglotis Vaticanis 1990, s. 47.
Druhý týždeň v Období « cez rok », Pondelok, Druhé čítanie)

[Na tento, pre bohoslovcov veľmi poučný odkaz svätého biskupa a mučeníka, upozornili diakoni bratislavského seminára, ktorých pobyt v seminári (i mimo neho) priviedol k pozornému prežívaniu oficiálnej modlitby Cirkvi.]

„Nedajte sa pomazať odporným zápachom učenia kniežat'a tohto sveta, aby vás neodviedol ako zajatcov od života, ktorý je pred vami“. (Cfr. *L. cit.*)

Rim.kat. CMBF UK v Bratislave
Teologický inštitút pri Kňazskom seminári sv. Gorazda v Nitre
dispense ad usum auditorum privatum
akademický rok 2000 – 2001

Úvod

Prednášky, ktoré predkladáme, sa opierajú o 30 ročné štúdium danej tématiky Prof. P. Jordi Pinnela (Prof. na PIL v Ríme) a nepredstavujú iba „historický“ pohľad na „Officium divinum“ ale rozoberajú danú problematiku z hľadiska „historicko-teologického“.

Cieľom týchto prednášok nie je iba predložiť stavbu „Liturgie hodín“, ale viesť poslucháčov teológie do kresťanskej modlitby, ktorá je účasťou na dialógu, ktorý prebieha medzi Kristom a Otcom, ktorý vrcholí v paschálnej obete Jeho Tela a Krvi, aby bol Otec oslávený a ľudstvo posvätené. Štúdium jednotlivých prvkov Breviára má napomôcť žiť tajomstvo kresťanskej modlitby, ktorá je rozdelená podľa rôznych hodín dňa, hodín, ktoré boli „konsekrované“ udalosťami skrze ktoré Kristus spasil svet.

Pod názvom „Officium divinum“ rozumieme modlitbové slávenie cirkevnej modlitby, zadelenej podľa jednotlivých hodín dňa. V staroveku kresťania používali slovo „officium“ vo všeobecnom význame, označujúc ním všetky kultové akcie, pre ktoré dnes používame slovo „liturgia“.

Je možné že pomenovanie „officium divinum“ sa rozšírilo vplyvom „Regule Monasteriorum“, v ktorej sv. Benedikt nazýva chórovú modlitbu mníšskej komunity „Opus Dei“. Tento názov modlitbového kultu („Officium divinum“) prevláda nad všetkými ostatnými názvami, ktoré ho pomenovávali ako „Žalmy“ alebo „Slávenie chvál“.

Nová kniha pre slávenie Liturgie hodín (Breviár), ovocie II. Vat. koncilu, nesie ešte názov „officium divinum“, ale zároveň uvádza názov nový „Liturgia horarum“.

Liturgia hodín patrí do toho organického komplexu, ktorý sme v našich časoch pomenovali „liturgia“. Tento komplex, ako si môžeme spomenúť, zahŕňa spolu s liturgiou hodín Eucharistiu, ostatné sviatosti, sväteniny a liturgický rok. Je práve úlohou liturgie hodín, aby vovádzala kresťanov prostredníctvom modlitby k „vedomej a aktívnej“ účasti na Kristovom spasiteľnom tajomstve.

Zdôrazňujeme, od tohto momentu, že slávenie „nebeskej služby“ je svojou podstatou modlitbou: modlitbou naprogramovanou Cirkvou, ktorá má byť zakaždým sprevádzaná darom modlitby, ktorý vlstní každý z tých, ktorí sa jej zúčastňujú.

Cirkev v priebehu storočí vypracovala liturgické schémy a repertoár „nebeského officia“, s úmyslom poslúchnuť evanjeliovú výzvu Pána: „Treba sa vám stále modliť a nikdy neprestávať“ (Lk 18, 1), ktorú prvotná kresťanská komunita transformovala takmer do rozkazu: „Bez prestania sa modlite!“ (1 Sol 5, 17).

Ako poznamenáva už Origenes, jediný spôsob, ako splniť túto výzvu je vynasnažiť sa, aby sa stal celý kresťanský život predĺženou modlitbou: časy, ktoré sú Cirkvou stanovené na modlitbu majú prehĺbiť, rozhojniť a obohatiť túto stálu modlitbu.

Prvým znakom spoločného slávania Liturgie hodín je, že je to modlitba v čase, ktorý stanovuje Cirkev. Preto zakaždým je to odpoveď na volanie Pána: prestávka v rytme života, ktorá nám umožňuje, preniesť sa z ohraničeného životného momentu v ktorom žijeme do širokej panorámy histórie spásy.

Okrem toho, modlitba Cirkvi je charakteristická tým, že je reprezentatívna. Modliaca sa komunita – či malá, alebo veľká – je znakom Božieho ľudu a aktualizuje silu spoločnej modlitby, ktorú Boh zveril svojej Cirkvi, aby týmto spôsobom vykonávala úrad všeobecného kňazstva.

Z tohoto dôvodu bola modlitba „Božieho officia“ zverená predovšetkým tým kresťanom, ktorí vďaka svojmu povolaniu, zvláštnym spôsobom prispievajú k rastu Božieho kráľovstva. Týmto spôsobom poslušnosť výzve „Modlite sa bez prestania“ nielen že zodpovedá osobnej potrebe kresťana, ktorý ju chce splňať, ale súčasne znamená aj napĺňanie jeho poslania pre dobro spoločenstva.

V stavbe Liturgie hodín nachádzame formuláre rozličného druhu:

- 1) biblické texty (žalmy, piesne, čítania)
- 2) prepracované biblické spevy (antifóny, responzóriá)
- 3) básnické texty (hymny)
- 4) euchologické texty (modlitby, litánie).

V každom čase sa hľadal spôsob, ako harmonicky zladit' tieto formuláre, aby sa dosiahla čím väčšia hĺbka modlitby obohaciac ju čím väčším bohatstvom foriem a obsahu.

Pri celebrovaní Liturgie hodín by sme mali nájsť spôsob vyváženého zamyslenia sa, vyznania a dôvery, chvály, prosieb a príhovorov.

Samozrejme, že Liturgia hodín od svojho vzniku bola slávením, ktoré malo eklesialny charakter, aj keď v mníšskom prevedení obsahovala mnohé asketické prvky. Vplyv mníšstva na vývoj Liturgie hodín bol vo všetkých rítoch, východných i západných rozhodujúci. V každom prípade možno povedať, že mníšstvo ovplyvnilo slávenie Liturgie hodín najmä rozvíjaním jej dimenzie kontemplatívnej, ktorú tento spôsob modlitby vlastní zo svojej prirodzenosti.

Vytvorenie priestoru stálej modlitby, ako životodarného prostriedku na zvel'ad'ovanie svätyne Ducha v kresťanovi, nie je v Cirkvi nič nové. Od svojho počiatku apoštolská Cirkev len nasledovala príklad svojho Pána. Ježiš – najpovolanejší majster modlitby nám ukazuje spôsob, akým sa má aj Cirkev obracať k Otcovi. Každý kresťan by mal modlitbou stále viac a viac vnikať do tajomstva Krista, ktorého posiela Otec, aby zachránil svet a ľudstvo. Liturgia hodín bola zostavená tak, aby napomáhala veriacim k účasti na tomto tajomstve spásy.

1. Biblické korene Liturgie hodín.

Liturgia hodín je celebráciou v plnom zmysle slova kresťanskou a teda novozákonnou, v ktorej sa aktualizuje – ako aj v iných lit. sláveniach Cirkvi – spásne tajomstvo Krista.

Zvyk modliť sa v determinovaných hodinách dňa – zvlášť ráno a večer – preniká históriu náboženstva tak Izraela ako aj kresťanstva. Ale predpoklady z ktorých kresťanská modlitba vychádza, objekt modlitby a spôsob, akým sa táto modlitba uskutočňuje, toto všetko poukazuje na tradíciu, ktorej počiatky siahajú iste do obdobia pred pozemským životom P. Ježiša. Ako napísal jeden moderný autor: „Ježiš pochádzal z národa, ktorý sa vedel modliť“¹. Ak teda povieme, že Ježiš adoptoval zo svojho národa štýl modlitby, môžeme povedať, že aj modlitba Cirkvi určitým spôsobom predstavuje dedičstvo SZ, ktoré nám bolo odovzdané.

liturgická modlitba kresťanov, nemôže dosiahnuť svoju plnosť, ako nebude vedome začlenená do histórie Spásy – to je podmienka tejto modlitby, ktorú si vyžaduje zo svojej povahy: pretože je liturgiou. Nie je možné pochopiť žiadnu sviatostnú činnosť (akciu) Cirkvi, ak ju nevčleníme do spásneho Božieho obrazu, ak ju nechápeme ako súčasť histórie spásy.

Z tohto dôvodu predchádza nášmu pojednaniu o Liturgii hodín biblický úvod. Spomedzi mnohých prvkov SZ sme vybrali tie, ktoré nám najlepšie pomôžu pochopiť charakter modlitby žalmov a teologický zmysel času, ktorý Kristova Cirkev posväcuje liturgickou modlitbou.

1. 1. Každodenné obety.

Modlitbové hodiny v priestore nábožensko-kultúrnom, v ktorom žil P. Ježiš boli koordinované (viazané) na denné obety ráno a večer. Základný text, ktorý hovorí o zavedení stálych obiet je Ex 29, 38-42:

„A toto budeš obetovať na oltári: deň čo deň dva jednorôčné baránky, jedného baránka budeš obetovať ráno a druhého v podvečer. K tomu desatinu jemnej múky zmiešanou so štvrtinou hina oleja z roztlačených olív, a na tekutú obeť štvrtinu hina vína na jedného baránka. Druhého baránka obetuj okolo večera – pritom si budeš počínať, ako pri raňajšej obeť jedál a keď nej prislúchajúcej tekutej obeť – na príjemnú vôňu, ako zápalnú obeť Pánovi. To bude vaša pravidelná celostná zápalná obeť pred Pánom

¹JEREMIAS J., *La prière quotidienne...*, p. 43.

z pokolenia na pokolenie, ktorá sa bude prinášať pred vchodom do stanu zjavenia, kde sa vám budem zjavovať, aby som s tebou hovoril“.

K tomuto textu musíme pridať ešte ďalšie doplňujúce texty:

„A povedz im: toto sú zápalné obety, ktoré budete prinášať Pánovi: Každý deň dva bezchybné jednoročné baránky ako ustavičnú celostnú žertvu. Jedného baránka budeš obetovať ráno a druhého v podvečer a k tomu desatinu efy jemnej múky, poliatej štvrtinou hinu oleja z roztlčených olív, ako potravinovú obeť. To je ustavičná celostná žertva, ktorá bola obetovaná ako zápalná obeť príjemnej vône pre Pána na vrchu Sinaj. ku každému baránkovi sa pridá aj nápojová obeť, štvrtina hinu vína. Nápojovú obeť prinesieš Pánovi vo svätyni! Druhého baránka budeš obetovať v podvečer a zachováš sa tak, ako pri raňajšej potravinovej obeti a príslušnej nápojovej obeti. To je zápalná obeť príjemnej vône pre Pána“. (Num 28, 3-8)

„Áron bude na ňom spaľovať voňavé kadidlo. Bude ho páliť každé ráno, keď upraví lampy. Aj v podvečer ho zapáli, keď rozsvieti lampy To bude vaša pravidelná kadidlová obeť pred Pánom z pokolenia na pokolenie“. (Ex 30, 7-8)

(Synovia Leviho) *„Každé ráno musia nastúpiť a oslavovať a chváliť Pána, podobne aj večer. A zakaždým, keď sa budú Pánovi obetovať celopaly, po sobotách, novomesiacoch a slávnostiach podľa počtu, ktorý majú trvale určený pred Pánom...“* (1 Kron 23, 30-31).

Treba si dobre všimnúť hlavne vzťah medzi obetnou formou kultu a dvomi momentami dňa: ráno a večer. Vieme, že Židia, ako všetky východné národy počítali začiatok dňa od zotmenia. Deň sa končil poslednými lúčmi Slnka. Od toho momentu, t. j. od noci sa začínal nasledujúci deň. Takto prvá fáza nového dňa – noc – reprezentovala očakávanie „svetla“ nového dňa. Večerná obeť „medzi dvoma svetlami (lúčmi)“ zakončovala jeden deň a otvárala nový.

Aj keď obidve spomínané obety, čo do stavby rítu boli uniformné a rovnaké (obeta baránka, oleja, múky...) ich rozdielny názov ukazuje, že patrili k rozličným typom kultu. Zatiaľ čo ranná obeť sa volala *tefillat shahar* („ranná obeť“), večerná obeť sa označovala ako *minhah ha-’erev* („obeta večera“). (cfr. Dt 9, 21. Esdr 9, 4).

Z ritualizovaných ceremónií následných epôch možno vybadať snahu spojiť dve obety s dvomi typmi prác – pastierstvom a poľnohospodárstvom – čo by zodpovedalo aj dvom typom života: nomádkym a usadeným. Vieme, že vzťahy medzi týmito dvoma skupinami neboli vždy dobré, často tieto skupiny pozerali na seba ako nepriatelia.

[Už konflikt medzi Kainom a Ábelom načrtáva tento problém – cfr. Gen 4, 1-15].

Niektorí proroci vždy videli vo vegetálnych obetách vplyv kananejského kultu na kult hebrejský (Amos 4, 5), aj keď obety vegetálneho typu boli integrované do chrámového rituálu (Mun 15, 1-21). Aj Jeremiáš polemizuje nad obetami nápojov a voňavých rastlín, ktoré sa javili ako cudzí prvok v náboženstve Izraela (Jer 7, 18).

Ritualizácia denných obiet, podľa textov, ktoré sme ukázali, však dosvedčuje istú zjednotenosť a reprezentujú národ v ktorom vždy koexistovali pastierstvo a poľnohospodárstvo. V prvej fáze, vegetálna večerná obeta by reprezentovala poľnohospodárstvo a krvavá ranná obeta ľud venujúci sa pastierstvu. Neskôr obidve obety obsahovali obidva typy darov: vegetálny aj krvavý.

To čo chceme zdôrazniť, je vzťah medzi kultovou akciou dvoch obiet a realitou prostredia dvoch typov prác, ktoré boli v obete zastúpené jednotne a reprezentovali celú šírku životného štýlu Izraela. Ako uvidíme neskôr, kultová modlitba Izraelského ľudu – liturgia hodín v chráme a v sinagógach – bola spätá so slávením dvoch obiet dňa.

1. 2. *Shemá Israel.*

Jedným z prvkov modlitby, ktorá sprevádzala dve obety dňa bola formula *Shemá Israel*, biblický text zostrojený z troch častí:

„Počuj Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný. A ty budeš milovať Pána svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou. A tieto slová, ktoré ti ja dnes prikazujem, nech sú v tvojom srdci, poučaj o nich svojich synov a sám uvažuj o nich, či budeš sedieť vo svojom dome, či budeš na ceste, či budeš ležať alebo stáť. Priviaž si ich ako znamenie na ruku, nech sú ako znaky medzi tvojimi očami, a napíš si ich na veraje svojho domu a na dvere“ (Dt 6, 4-9).

„A ak budete poslúchať moje príkazy, ktoré vám dnes ukladám, ak budete milovať Pána, svojho Boha, a slúžiť mu celým srdcom a celou dušou, tak dá vašej zemi dažďa na svoj čas, včasný dažď i neskorý dažď, aby ste mohli pozbierať obilie, mušt a olej, aj trávu vašich polí pre svoj dobytok, aby ste sa aj vy mali z čoho najesť dosýta. Dávajte si pozor, aby vaše srdce nepoblúdilo, aby ste neodbočili a neslúžili cudzím bohom a neklaňali sa pred nimi; ináč by vzblkol Pánov hnev proti vám, zatvoril by nebesá a dažď by vôbec nepadal, zem by nepriniesla svoje plody a vy by ste zakrátko vyhynuli z krásnej krajiny, ktorú vám dá Pán.

Uložte si tieto moje slová do srdca a do duše a priviažte si ich ako znamenie na ruku a nech sú ako znaky medzi vašimi očami. Poučajte o nich svoje deti, aby o nich uvažovali, či už budeš sedieť vo svojom dome, alebo budeš na ceste, či budeš ležať alebo stáť. Napíš si ich na veraje svojho domu a na svoje dvere, aby sa znásobili tvoje dni a dni tvojich synov v krajine, ktorú vašim otcom pod prísahou prisľúbil až dovtedy, kým bude nebo nad zemou“ (Dt 11, 13-21).

„Pán hovoril Mojžišovi: «Hovor Izraelitom a povedz im, aby si urobili na okrajoch plášťa kystky – oni aj ich potomci -, a na každú kystku nech pripevnia šnúru z belasého purpuru. Kystky vám budú slúžiť na to, že keď na ne pozriete, spomeniete si na Pánove príkazy, že ich máte plniť, aby ste nenasledovali žiadosti svojho srdca a svojich očí, ktoré by vás viedli, ale aby ste pamätali na všetky moje príkazy a nasledovali ich a aby ste takto boli svätí pre svojho Boha. Ja Pán, som váš Boh, ktorý som vás vyviedol z egyptskej krajiny, aby som bol vašim Bohom, ja, Pán, váš Boh»“ (Num 15, 37-41).

Názov tejto modlitbovej formuly exaktne reprodukuje prvé dve slová textu: „*Počuj Izrael*“. Modlitba *Shemá* bola včlenená, zatiaľ čo bola recitovaná počas obiet, do rámca rabínskych textov, ktoré patrili v prevažnej časti k požehnaniam².

Prvé požehnanie *Yotser* má veľmi blízko k žalmu 19(18). [Žalm 19(18): text vznikol spojením 2 poem, ktoré patria k rozličným literárnym typom: vv. 1-7: = hymnus chvály na Stvoriteľa univerza, 8-15: = múdroslovný spev, ktorý chváli Boha pôvodcu zákonov].

Autor *Yotser* sa snaží zdôvodniť recitovanie *Shemá* poukazom na prvú časť žalmu 19(18), kde vidí, že aj „nebesia rozprávajú o sláve Boha“, nielen hviezdy a nielen anjeli. Toto požehnanie obsahuje aj *quedushah*, ktorá bezprostredne nabáda, aby sme si spomenuli na *Sanctus* sv. omše:

„...et dicam cum timore: «*Sanctus, sanctus, sanctus Dominus exercitum: plena est omnis terra gloria eius*». ... Et Ophanim et Viventes sancti, cum tonitruo magno, se elevant coram Seraphim, et adverso glorificant et dicunt: «*Benedicta sit gloria Domini de loco suo*»“.

Úloha *Yotser* pri recitovaní *Shemá* je zdôrazniť vzťah medzi predpoveďou spravodlivosti (podstatný obsah *Shemá*) a poriadkom univerza ku ktorému sa pridávajú duchovné stvorenia (anjeli, svätí...) chváliac zaň Boha.

Integrácia *Shemá* do rámca chvál, ktoré sprevádzali dve obety prezrádza hlboký význam opakovaných obiet: Izraelita prináša obety, aby vyjadril: svoju podrobenosť poriadku, ktorý stanovil Stvoriteľ a svoj súhlas s normou Božej spravodlivosti, ktorá pochádza od toto istého Stvoriteľa. Je to teda potvrdenie jeho úlohy v Zmluve.

Napočiatku bola ale *Shemá* modlitbou oveľa skromnejšou. Bol to druh privátnej modlitby, ktorú každý zbožný Žid recitoval na začiatku a na konci dňa. Toto privátno-devocionálne používanie *Shemá* bolo živé ešte za čias P. Ježiša. Zdá sa, že táto modlitba v privátnom použití bola menej rozvinutá a obsahovala iba prvých šesť veršov Dt 6, 4-9.

Skutočne nasledujúce verše (Dt 11, 13-21) sú zopakovaním prvých veršov. Tento úryvok ale prináša špecifickú novosť: prísľub požehnaní, ktoré obsiahnu Židia, ak zostanú verní plneniu Zmluvy.

Prvá a druhá časť *Shemá* sú príkladom modlitby „zmiešaného štýlu“: druh prorocký a druh múdroslovný. Cieľom je teologická reflexia nad historickými udalosťami spásy.

²Cfr. LIGIER L., *Textus Liturgiae Iudaeorum...* in „*Præx eucharistica*“, pp. 35-39.

Židia nosili túto modlitbu napísanú na pergamene a uloženú v koženom púzdre (v ktorom mali aj text 10 prikázaní) upevnenom na čele a na zápästí, blízko ruky. Duchovný zmysel bol: vyjadriť, že sú ochotní nechať sa viesť Božou vôľou pri každej činnosti a v každej myšlienke.

Tretia časť modlitby (Num 15, 37-41), text pochádzajúci z kňazského prostredia (a teda ritualizovaný), sa vzťahuje iste na používanie strapcov, na fialovom páse, ktorý bol materiálnym znakom, že plnia (nosia na sebe) príkazy Pána (cfr. Mt 9, 20, Lk 8, 44). Spomeňme si, že P. Ježiš napomínal učiteľov (majstrov) Zákona práve pre dôraz, aký kládli noseniu týchto strapcov a modlitebných remienkov, pretože tomuto zvyku nezodpovedal stupeň ochoty nasledovať Božiu vôľu (Mt 23, 5).

V troch synoptických evanjeliách nachádzame jasnú správu o používaní *Shemá*:

- Mk 12, 28-34 [Najväčšie prikázanie]
- Mt 22, 34-40 [Najväčšie prikázanie]
- Lk 10, 25-28 [Hlavné prikázanie]

J. Jeremias sa snaží poukázať na to, že P. Ježiš učil učeníkov modliť sa Otčenáš, ako náhradu za *Shemá*³. Ak pozorujeme terminológiu, ktorú používajú traja synoptici vo vete: „Milovať budeš Pána Boha svojho celým svojím srdcom, celou svojou myslou a celou svojou silou“ môžeme zistiť, že redaktori evanjelií boli ovplyvnení tým, že poznali *Shemá* naspamäť. *Otčenáš* bol teda modlitbou, ktorú dostali učeníci, ktorí nasledovali Ježiša – modlitba, ktorá bola tiež opakovane recitovaná počas dňa – trikrát za deň, ako nás informuje Didaché – a mala nahradiť židovskú modlitbu.

1. 3. Modlitbové časy v Izraeli za čias P. Ježiša.

Autori, ktorí študovali danú problematiku sú jednotní v tomto bode: za čias P. Ježiša existovali tri pevné modlitbové časy, ktoré zodpovedajú ránu, poludniu a večeru. biblické texty o ktoré sa opierali rabínske spisy v tomto bode sú tieto:

- Ž 55 (54), 18: „*Večer i ráno, i napoludnie budem rozjímať a vzdychať a vypočuje môj hlas*“.
- Daniel 6, 11: „*Daniel ... išiel domov, obloky hornej izby mal otvorené smerom k Jeruzalemu – a tri razy denne padal na kolená, modlil sa a oslavoval svojho Boha tak, ako to robieval aj predtým*“.

³JEREMIAS J., *La prière quotidienne...*, pp. 52-58.

Ohľadom 54 žalmu treba objasniť, že s veľkou pravdepodobnosťou, autor nechcel vyjadriť tri okamihy modlitby oddelené od seba, ale skôr chcel zdôrazniť nepretržitý stav duše, v jeho postoji pred Bohom. Tri časy – večer, ráno a napoludnie – zodpovedajú jednoduchému rozdeleniu dňa, ktoré predchádzalo rozdeleniu na 6 hodín, a pochádzalo z babylonskej kultúry. Potom by bol skutočný význam žalmu nasledovný: *„Po celý deň, nepretržite, budem rozjímať a vzdychať pred Pánom a On vypočuje môj hlas“*.

Text z Daniela ale hovorí o osobnom zvyku proroka, modliť sa tri krát za deň. Jeho modlitba obsahuje zreteľné stopy istého stupňa rituality: obrátený smerom k Jeruzalemu, ku chrámu, klaká si, modlí sa (prosí) a chváli. Porovnáme tento úryvok s iným z tej istej knihy:

Dan 9, 20-21: *„Ešte som hovoril a modlil som sa a vyznával svoj hriech a hriech svojho ľudu Izraela a predkladal som Pánovi, svojmu Bohu, svoje prosby za svoju svätú horu. Ešte som hovoril v modlitbe, keď rýchle priletel muž, Gabriel, ktorého som videl predtým vo videní, a dotkol sa ma v čase večernej obety“*.

Na tomto mieste máme veľmi jasnú indikáciu jedného z modlitbových časov: jedná sa o čas večernej obety. Spomeňme si, že práve táto (večerná) obeta si zachovala pomenovanie „*minhah* – obeta“ hoci zápalná obeta sprevádzala obidve obeta (rannú aj večernú). V evanjeliu sv. Lukáša (1, 8-11), kde sa tiež spomína zjavenie sa anjela Gabriela (počas obety), je pomenovaný čas tohto druhu kultového slávania „čas kadidlovej obety“. Tento názov pochádza zo žalmu 141(140):

*„Pane k Tebe volám, ponáhľaj sa mi pomôcť,
počuj môj hlas, keď volám ku Tebe.
Moja modlitba nech sa vznáša k tebe ako kadidlo,
a pozdvihnutie mojich rúk, ako večerná obeta“ (vv. 1-2).*

Tento žalm, ktorý bol vybraný kresťanskou liturgiou ako najdôležitejší večerný žalm (vespier), mal už v hebrejskom kulte analogickú úlohu: figuroval medzi žalmami, ktoré sa spievali počas večernej obety.

Text Daniela, v ktorom sa spomína večerná obeta, má zaujímavý paralelný text v: Ezdr 9, 3-5: *„...ja som však sedel rozrušený až do večernej obety“*. Môžeme ešte pripomenúť, že texty Deut 9, 20-21 a Ezdr 9, 3-5 majú vzťah k vybraným textom modlitby v SZ: Deut 9, 4-19 a Ezdr 9, 6-15.

Všetky tieto texty, ktoré sme spomínali sú citované súčasnými autormi na zdôvodnenie zvyku izraelitov modliť sa tri krát za deň. [Ohľadom žalmu 55(54), sme presvedčení, že nepredstavuje dôkaz ohľadom modlitbových časov a ani texty Dan neodrážajú všeobecný zvyk.]

To čo je celkom isté je fakt, že u Izraelitov bola osobná modlitba vždy spojená (vo vzťahu) k náboženským obetám komunitárnym. Tieto spoločné denné obety mali vždy za úlohu akýmsi spôsobom predstavovať vyvolený národ. Preto keď sa jedinec obracal modlitbou na Pána robil to spôsobom „symbolickej účasti“ (v danú hodinu) na spoločných obetách.

Nakoniec vieme, že ľud nemohol byť priamo účastný na obete, táto sa konala vo vnútri svätyne. Kultový poriadok Židov predpisoval, aby týchto obiet bol účastný aj ľud. Preto skupina vybraná spomedzi ľudu „*ma'amadot* = *vybraní laici*“ boli z okolia Jeruzalema pozývaní na obety, s cieľom reprezentovať ľud počas kultových slávení v chráme.

Keď sa Izraeliti nachádzali mimo Jeruzalema (chrámu), t. j. keď neslúžili v chráme, vtedy sa museli kňazi, leviti a tiež *ma'amadot* modliť v krajine kde žili tie isté modlitby, ktoré sprevádzali stále obety v chráme. Je veľmi pravdepodobné, že práve táto prax podnietila vznik synagóg.

Existuje rabínsky text, ktorý hovorí, že modlitba počas obety – je tým, čo by sme my nazvali formálny prvok obety:

„Spev dáva obete súdržnosť (trvácnosť). Je časťou obety, ktorú neslobodno vynechať, pretože obeta bez spevu by sa nijakým spôsobom nemohla zapáčiť Bohu“⁴.

Iste takýto koncept dôležitosti spevu počas obety predpokladá chápanie duchovne hlbšieho významu obety. Chvályvzdanie (spev) dokonca zastavil vonkajšiu kultovú akciu. Vieme, že keď bola obeta obetného daru zavŕšená, všetko sa zastavilo, a nasledovalo čítanie zo Sv. Písma, z Targum-u a spev žalmov. Potom obeta pokračovala delením a spaľovaním obetovaného zvieraťa a darov. Vidíme, že v rámci obetného rítu, časť rezervovaná na (vd'aky) chvályvzdanie začínala v momente kedy bol obetovaný Bohu život.

Zákon zakazoval židom obetovať zápalné obety mimo Jeruzalemského chrámu. Avšak prvok spevu, najduchovnejší prvok rítov, sa musel aj tak zachovávať na celom území Svätej zeme, a nejakým spôsobom musel byť slávený celým Izraelským ľudom.

Oplatí sa nezabudnúť tento vzťah medzi liturgickou chválou (spevom) a obetou, pretože toto nám pomôže vysvetliť aj našu liturgiu hodín.

⁴Cfr. HRUBY K., *Les heures de prière dans le judaïsme á l'époque de Jésus...*, p. 61.

1. 4. Modlitba Žaltára, vyznanie Zmluvy.

Každý jednotlivý žalm predstavuje autonómny literárny text. Reprezentuje vyjadrenie jednej a neopakovateľnej situácie, ktorá je stvárnená osobným prežívaním autora, ktoré sa neopakuje. Umelecká dimenzia žalmov predstavuje ich základnú hodnotu, ktorá je takmer neporovnateľná s ostatnými spismi SZ. Táto dimenzia neslúži len na vyjadrenie obsahu. Samotný obsah každého žalmu bol pôvodne skomponovaný ako poézia.

Ako každá poézia, aj lyrika žalmov je riadená určitými pravidlami (rozdelenie slôh, používanie jazykových ozdôb, figúry fonetického typu...) ako to bol všade pravidlom v poetických školách všetkých čias a všetkých kultúr. Všetky tieto prvky, pozorované ako charakteristiky židovskej poézie umožnili súčasným autorom následne rozpoznávať rozličné „literárne druhy“ Žaltára.

Môžeme si byť istí, že 150 žalmov, ktoré sme zdedili nereprezentujú celú poetickú produkciu Izraela, ale len jej malú časť. Kniha žalmov, alebo Žaltár, ktorý sa zachoval medzi posvätnými knihami, ktoré tvoria Bibliu sú poznačené výberom. Kritérium, ktoré riadilo tento výber bol úmysel zaradiť „vybrané“ do verejného kultového použitia.

Žalmy – boli poémy zostrojené s tým úmyslom aby sa spievali, alebo recitovali tak, že ich doprevádzali hudobné nástroje. Pravdepodobne boli veľmi rýchle určené jednému hlasu – sólistovi. Niekedy ale samotný text žalmov obsahuje prvky, ktoré predpokladajú rôznosť hlasov, alebo tiež chórové zvolania. Antológia (výber) Knihy žalmov obsahuje tak poemy typu lyrického, ako aj tie v ktorých prevláda charakter viac epický, alebo rozprávací. Niektoré obsahujú dokonca dramatické prvky a v iných prevláda nakoniec múdroslovný (náučný) tón typický pre staré Východné kultúry. To čo by sa v našej „západnej“ kultúre najviac približovalo poslednému zo spomínaných poemických typov by sme mohli označiť ako „reflexívno-filozofický“ typ poézie, ktorý je dobre dokumentovaný vo všetkých klasických a moderných literatúrach.

V Žaltári nachádzame poémy, v ktorých hovorí jeden človek, vyjadrujúc svoju osobnú situáciu, v iných naopak si poéta osvojuje hlas spoločenstva a stáva sa takto vyjadrovacím prostriedkom mienky, alebo cítenia národa (ľudu).

Opísané pocity sú artikulované v celej škále emócií, akých je schopné ľudské srdce: od nadšenej radosti až po úzkosť smrti, od trápenia v chudobe až po entuziazmus

blahobytu, od naliehavej žiadosti až po pokoj nádeje, od vd'akyvzdania až po stav duše plnej zadosťučinenia.

Niektoré žalmy boli určené na kultové použitie od ich zostrojenia, iné zase odrážajú skúsenosti v chráme – náboženskú radosť, ktorú cíti žalmista z tohto, že sa čoskoro ocitne v príbytku Pána, radosť z účasti na kulte, alebo nostalgiu z toho, že je od chrámu vzdialený. Niektoré boli zhotovené bez akéhokoľvek vzťahu k chrámu alebo k jeho kultovým rítom. Ale antologista (vyberač) ich zaradil do Žaltára preto, lebo sa stali kultovými modlitbami Izraelského národa. Nezávisle na ich pôvode literárnom, všetky žalmy sa stali modlitbami určenými pre kult, a teda, iba na druhom mieste, modelmi osobnej zbožnosti jednotlivých Izraelitov.

Dôvod je veľmi jednoduchý. Hebrejská kultúra bola natoľko sakralizovaná, tak vzdialená profánnemu svetu, že mohla vznikáť a rozvíjať sa iba vo funkcii vzťahu k Bohu. Nie náhodou je vznik Izraelského národa spojený s jasným povolaním: byť národom, ktorý prijme zjavenie pravého Boha. Toto zjavenie predpokladalo progresívnu komunikáciu a progresívnu asimiláciu mena JHWH. Pretože toto zjavenie pravdy Božej sa udomácnilo (bolo prijaté) malou čiastkou ľudstva, kňazským národom, bolo samozrejme, že tento národ sa venoval kultovej službe. Kult potom vytvoril potrebné predpoklady k prijatiu a poznaniu Boha, boha, ktorý sa im chcel zjaviť.

„Potom povieš faraónovi: Toto hovorí Pán: «Izrael je môj prvorodený syn». Povedal som ti: «Prepusť môjho syna, aby mi slúžil» (Ex 4, 22-23).

Toto národné povolanie Izraela ku kultu JHWH – neviditeľného Boha, Boha nevyjadriteľného pomocou obrazov, spôsobilo, že dekoratívne (obrazové) umenie bolo plne vylúčené z hebrejskej kultúry. Na to aby tento národ vyjadril svoje etnicko-historické cítenie, nemal Izrael iné prostriedky než hudbu a literatúru. Vzhľadom na to, že zjavovanie sa Boha Izraelskému národu sa uskutočňovalo prostredníctvom slova, privilegovaným umením tohto národa sa stalo umenie slova, jediný „komplexný monument“, ktorý zanechali Židia o svojej existencii ako národa. Zasvätiac sa umeniu slova, ktorým človek vyjadruje seba samého, židovský pisateľ projektoval vždy smerom k Bohu svoju vlastnú víziu sveta, a zakotvoval vždy v autorite a moci svojho Pána kozmické udalosti a duchovnosť vlastného prostredia.

Takto sa žalmy stali poéziou národa, ktorý bol povolaný byť kňazským národom uprostred celého ľudstva, predurčeným počúvať Božie slovo, a postaveným do pozície neustáleho prosebníka (modliaceho sa) pred tvárou Najvyššieho.

Toto je dôvod, prečo si trúfame nájsť na pozadí (v horizonte) celého Žaltára vzťah medzi modlitbou a Zmluvou. Žaltár je vždy modlitbou, pretože poet hebrejskej kultúry nedokázal vytvárať umenie bez toho aby nezameral svoje umenie na Boha. Týmto spôsobom modlitba absorbovala do seba všetky tvorivé možnosti básne národa, a takto sa do poriadku modlitby dostali všetky bolesti a trápenia ľudského srdca. Preto je modlitba žalmov náročnou modlitbou: lebo je skoncentrovaním všetkého čo ťaží ľudstvo (ľudského) a zároveň je to vyznanie vernosti Zmluve s Bohom.

Izraelita ako taký je hlboko poznačený týmto národným povolaním (povolaním národa) kontemplovať veľkosť Božiu a prijímať a odovzdávať ďalším pokoleniam svoje krok za krokom urobené poznanie jediného Boha – Stvoriteľa a Spasiteľa. Vidíme že vzťah medzi modlitbou a Zmluvou je jasný: modlitba žalmou vždy obsahuje aj obnovenú vôľu byť verný Zmluve s Bohom s úmyslom požívať aj prísľuby tejto Zmluvy. Žalmovú modlitbu by sme mohli takto nazvať aj „vyznávaním Zmluvy“. Modlitba žalmov vyžaduje akceptovanie a vyznanie zväzku, ktorým Boh sám vymedzil posvätnú úlohu (misiu) svojho ľudu.

1. 5. Kristus, majster NZ – modlitby.

Jednou z „úloh“ Mesiáša – Vykupiteľa bolo vytvoriť nový vzťah medzi Bohom a ľuďom Novej Zmluvy. Modlitba bola jedným z hlavných prvkov tohto vzťahu. Ježišovo učenie o modlitbe sa zakladalo na osobnom príklade. Potom bolo determinované jeho príkazom – pozvaním k modlitbe. Podstata jeho učenia o modlitbe spočívala v predstavení a odovzdaní nového obsahu kresťanskej modlitby.

P. Ježiš, ako príklad človeka, ktorého modlitba bola životnou dimenziou, sa sčasti držal pozitívnych hodnôt SZmluvy. akceptoval ako provizórny znak prítomnosti Boha uprostred svojho ľudu konkrétnu realitu chrámu:

„Napísané je: Môj dom bude domom modlitby. A vy ste z neho urobili lotrovský pelech. A denne učil v chráme“(Lk 19, 46-47).

Pre Ježiša chrám bol oveľa dôležitejší než chrmové zlato, oltár bol dôležitejší než obeta. Chrám posväcuje zlato a oltár posväcuje obetu. A to preto, lebo Boh prebýva v chráme (Mt 23, 16-22).

V deň svojho slávnostného vstupu do Jeruzalema, predvídajúc zničenie chrámu, Ježiš prirovnáva zničenie Božieho domu s koncom časov (Mt 24, 1-44). Prelínajú sa u neho dva obrazy, ktoré zodpovedajú dvom *eschata*: koncu prvej Zmluvy a koncu

kozmickeho poriadku. Evanjelisti úmyselne zaznačili, že práve v momente Ježišovej smrti sa chrámová opona roztrhla na dve časti, odvrchu až po spodok (Mk 15, 38).

Chráam bol Ježišovým cieľom pri príležitosti sviatkov posvätného roku Židov. To je ďalší z dôkazov Ježišovho príklonu k náboženskej tradícii svojho ľudu. Rozprávanie Lukáša o návšteve 12-ročného Ježiša v chráme z príležitosti Paschy (2, 41-42) opisuje Jeho rozhovor s učiteľmi Zákona a prináša otázku: „Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?“ (2, 49). Pozornosť Ježiša je tu zameraná na Božiu prítomnosť v chráme aj na obsah zjavenia.

Ježiš sa zúčastňoval pravidelne na synagogálnej modlitbe (Mk 1, 21-22, 6,2). Je to znovu Lukáš, ktorý zaznamenal, ako sa Ježiš predstavil ako Mesiáš v synagóge v Nazarete, počas synagogálneho slávenia, použijúc text Iz 61, 1-2 / 58, 6.

Počas dvoch rozmnožení chlebov (Mk 6, 41 / 8, 6), pozdvihnúc oči k nebu, Ježiš prednáša požehnanie.

Moderní autori veria, že dokážu interpretovať aspoň dve pasáže z evanjelia, na dôkaz, že Ježiš zachovával dve hlavné modlitbové hodiny:

„Včasráno, hneď na úsvite vstal a vyšiel von. Utiahol sa na pusté miesto a tam sa modlil“ (Mk 1, 35).

„Keď ich rozpustil odišiel na vrch modliť sa. A keď sa zvečerilo, ...“ (Mk 6, 46-47).

Hypotéza, podľa ktorej Ježiš sa utiahol modliť v tieto momenty dňa, aj preto, aby sa zjednotil s posvätnými časmi modlitby stanovenej chrámom podľa náb. zvyku svojho ľudu, je šťastie potvrdená tým istým zvykom Ježišových učeníkov v Skutokoch apoštolov. Ak akceptujeme pozitívnu hodnotu Ježišovho príkladu v jeho učení o modlitbe, ktoré apoštoli obdržali, tento argument má nevyvratiteľnú váhu.

Skutky Apoštolov nám rozprávajú o tom, že apoštoli sa nachádzali v modlitbe v deň Pentecoste, pred deviatou rannou hodinou (Sk 2, 1), že Peter raz vystúpil na terasu modliť sa práve na poludnie (Sk 10, 9), a že iný krát Peter a Ján išli modliť sa do chrámu, okolo tretej hodiny popoludní (Sk 3, 1). Ranná hodina v deň Pentecoste zodpovedala exaktne hodine rannej obety a keď sa apoštoli uberali do chrámu okolo tretej hodiny popoludní bolo to preto, aby sa zúčastnili na večernej obete. Hodina v ktorú sa modlil Peter na terase, kedy mal videnie, zodpovedá exaktne s hodinou modlitby východných národov.

Ježišov príklad ohľadom modlitby nespočíva len v zachovávaní náboženských zvykov svojho ľudu, ale prináša novotu: tou je nočná modlitba:

Ježiš ... „vyšiel na vrch modliť sa a strávil celú noc v modlitbe s Bohom (Lk 6, 12).

Aj v tomto apoštoli nasledovali príklad svojho Majstra. Keď bol Peter vyslobodený z väzenia a prišiel počas noci do domu Marka, našiel komunitu zhromaždenú na modlitbe (Sk 12, 12). Sv. Pavol a Silas vo Fillipách potom čo boli zbití palicami a vrhnutí do žalára, modlili sa nahlas:

„O polnoci sa Pavol a Sílās modlili a spievali Bohu chválospevy a väzni ich počúvali“ (Sk 16, 25).

Hlavne tento text (Sk 16, 25) sa často cituje v patristickej tradícii, ako dôkaz slávania vigílie kresťanmi.

Ježiš prikázal pripraviť Paschu (Mk 14, 12-16). Spomienka na Exodus – oslobodenie z egyptského otroctva a vyhlásenie Zmluvy – sa transformuje na pamiatku smrti samotného Ježiša. Veľkonočný baránok je nahradený, pretože až doteraz bol baránok symbolom Ježišovej obety za spásu sveta.

Treba si všimnúť, že ustanovenie Eucharistie je striktne spojené s náboženskou židovskou tradíciou. Ježiš sa zúčastnil spevu žalmov Hallel [žalmy 113(112) – 118(117)] z príležitosti slávania Paschy (Mt 26, 30 / Mk 14, 26), čo poukazuje aj na Jeho používanie žalmov na modlitbu. Najsilnejšie svedectvo tohto druhu spočíva v citáciách žalmov, ktoré evanjelisti pripisujú Ježišovi práve v hodinách na kríži: (Ž (22)21, 1: Mt 27, 46 / Mk 15, 33-34 // Ž 31(30),6: Lk 23, 46). Aj vo štvrtom evanjeliu (Jn 19, 24) je citovaný žalm [22(21), 19] na vysvetlenie losovania o tuniku.

Doteraz sme poukázali na detaily, ktoré predstavujú Ježiša ako majstra modlitby, ktorý učí svojich učeníkov predovšetkým svojím príkladom.

Okrem toho Ježiš bol majstrom modlitby aj v inom zmysle: pozvanie k modlitbe (Lk 18, 1) tvorilo súčasť jeho učenia (modliť sa). Aj v Getsemanskej záhrade Ježiš sa modlil a pozýval k modlitbe v tom istom čase (Mk 14, 38).

Ďalší aspekt Ježišovho učenia o modlitbe je nový obsah modlitby ktorú učil svojich učeníkov:

Mt 11, 25-26: *„Zvelebujem ťa Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým. Áno, Otče, tebe sa tak páčilo“.*

Jn 11, 41-42: *„Otče ďakujem Ti, že si ma vypočul. A ja som vedel, že ma vždy počuješ, ale hovorím to kvôli ľudu, ktorý tu stojí, aby uverili, že si ma Ty poslal“.*

Jn 12, 27-28: *„Teraz je moja duša vzrušená, čo mám povedať? Otče, zachráň ma pred tou hodinou? Ved' práve pre túto hodinu som prišiel. Otče osláv svoje meno!“*

Mk 14, 36: *„Abba, Otče. Tebe je všetko možné. Vezmi odo mňa tento kalich. No nie čo ja chcem, ale čo Ty“.*

K všetkým týmto citátom treba pripojiť ešte celú kapitolu 17 štvrtého evanjelia: tzv. veľkňazskú modlitbu Ježiša. V nej nachádzame základný postoj: podrobenie sa Božiemu plánu. Aj keď dielo spásy, ktoré má Ježiš uskutočniť nie je túžené žiadnou ľudskou bytosťou – pokorenie, trýznenie, utrpenie a smrť – , Ježiš ho akceptuje, a čo je ešte dôležitejšie dáva mu zmysel, ktorým je oslava Otca. Na tento čin Otec odpovedá tým, že oslávi Syna (Jn 13, 31-34):

„Keď [Judáš] vyšiel Ježiš povedal: Teraz je Syn človeka oslávený a v ňom je oslávený Boh. A keď je Boh oslávený v ňom, aj Boh jeho v sebe oslávi a čoskoro ho oslávi“.

Priorita oslávenia Boha, ktorú sme doteraz mohli pozorovať v malých fragmentoch Písma je zreteľná v modlitbe Otčenáš: „posväť sa meno Tvoje“. Jeremias spoznáva v Pavlovom Abbá (Gal 4, 6 / Rim 8, 15) súvis práve s modlitbou kresťanov: Otčenáš⁵. Oslovenie Boha-Otca , ktoré podľa Pavla je účinkom prítomnosti Ducha Svätého v nás, poukazuje na to, že modlitba Otčenáš, je modlitbou kresťanov, pretože bola modlitbou samého Ježiša.

1. 6. Kristus – objekt NZ-modlitby.

V NZ-období môžeme rozlíšiť tri momenty (nie jednoznačne od seba oddelené) vývoja vzťahu medzi Kristom, modlitbou a kresťanskou komunitou:

- 1) Kristus sa predstavuje ako vzor modlitby (ako modliaci sa)
(hovorili sme doteraz)
- 2) Kristus ako prostredník modlitby nasmerovanej k Otcovi
- 3) Kristus ako cieľová osoba kresťanskej modlitby

Prechod od druhého momentu chápania vzťahu medzi Kristom a modlitbou k momentu tretiemu súvisí so zničením Jeruzalemského chrámu. Pre tých, ktorí adorovali Božiu veľkosť v Jeho svätyni, po zničení Chrámu, nebol iný priestor v ktorom by mohli adorať Božiu svätosť, než dimenzia Slova, ktoré sa stalo telom. Prechod z jedného štádia k ďalšiemu máme dobre dokumentovaný v NZ spisoch, predovšetkým v častiach doxologického charakteru.

Na dokumentovanie druhého obdobia [Kristus ako prostredník modlitby nasmerovanej k Otcovi] uvádzajú autori (Cassien, Pinell) viaceré pavlínske doxológie, ktoré sú adresované výlučne Bohu – Otcovi:

⁵Cfr. JEREMIAS J., *La prière quotidienne...*, pp. 54-55.

- Gal 1, 5: „...podľa vôle Boha a Otca nášho: jemu sláva na veky vekov. Amen“.
- Rim 1, 25: „...Stvoriteľovi, ktorý je zvalebený naveky“.
- Flp 4, 20: „A Bohu, nášmu Otcovi sláva na veky vekov“.
- 1 Tim 1, 17: „...Kráľovi vekov, nesmrteľnému, neviditeľnému, jedinému Bohu česť a sláva na veky vekov.“
- 1 Tim 6, 16: „On jediný má nesmrteľnosť a prebýva v neprístupnom svetle. Jeho nik z ľudí nevidel, ani vidieť nemôže. Jemu česť a večná vláda. Amen.“
- Rim 11, 36: „Lebo od neho, skrze neho a pre neho je všetko. Jemu sláva naveky. Amen.“

Zatiaľ čo prvé doxológie sú zamerané jednoznačne na Boha Otca, posledná, ktorú sme uviedli (Rim 11, 36) vo vyjadrení „*skrze Neho*“ obsahuje zahrnutú aj misiu J. Krista.

V ďalších dvoch pavlínskych doxológiách je už Kristus výslovne menovaný, ale stále ako „prostredník“ chvály nasmerovanej k Otcovi:

- Rim 16, 27: „... jemu, jedinému múdremu Bohu sláva skrze Ježiša Krista naveky. Amen.“
- Ef 3, 20-21: „A tomu, ktorý mocou, čo v nás pôsobí, je schopný okrem tohto všetkého urobiť oveľa viac, ako prosíme alebo chápeme, tomu sláva v Cirkvi a v Kristovi Ježišovi po všetky pokolenia na veky vekov. Amen.“

Prechod od druhého k tretiemu typu [Kristus ako cieľová osoba kresťanskej modlitby] vidia autori v doxologických textoch Apokalypsy, kde je modlitba nasmerovaná Bohu-Otcovi a Baránkovi:

- Zjv 5, 13: „...Sediacemu na tróne a Baránkovi dobrorečenie a česť a moc na veky vekov“.
- Zjv 7, 10: „...Spása nášmu Bohu, ktorý sedí na tróne a Baránkovi“.

Text, ktorý výslovne spomína P. Ježiša, ako adresáta kresťanskej modlitby (chvály) je druhý list pripísaný sv. Petrovi:

2 Pt 3, 18: „Vzrastajte v milosti a poznaní nášho Pána a Spasiteľa Ježiša Krista. Jemu sláva i teraz a až do dňa večnosti. Amen“.

Príklady, ktoré sme uviedli sú dôležité nielen z hľadiska vývoja modlitby kresťanskej komunity, ale aj pre riešenie teologicko-liturgickej otázky, ktorá mala dôležitú úlohu v histórii kresťanskej euchológie: „Môže byť Kristus, alebo nemôže príjemcom (adresátom) kresťanskej liturgickej chvály a modlitby?“

Videli sme, že v NZ Kristus nie je videný len z pohľad *per quem* alebo *ad quem* oslavy Boha, ale je aj objektom *de quo*. Prvé kresťanské dokumenty, obracajúc sa na Boha-Otca hovoria o spáse a ešte presnejšie: hovoria o Kristovi. Kristus je podstatným argumentom synovského rozhovoru kresťanov s Bohom – Otcom. Veľmi dobre z nich vidieť, že Kristus je nielen prostredníkom kresťanskej chvály Otca, ale predovšetkým On sám je aj príčinou tejto chvály.

Modliť sa a chváliť v mene Ježiša neznamená iba počítať s Ježišovým prostredníctvom u Otca, ale predovšetkým hovoriť v modlitbe o Ježišovi. Ježiš sa stal „argumentom“ kresťanskej modlitby, pretože vieme, že On je Syn milovaný Otcom, a preto iba modlitba, v ktorej je zahrnutý rozhovor o Synovi môže sa zapáčiť Otcovi.

Modliť sa takto, znamená aj rásť v poznaní Ježiša Krista. Modlitba sa stáva aktualizovaním viery v Ježiša Krista, ktorá otváraním sa s dôverou pre Otca dostáva nové svetlo. Iba rozhovorom o Ježišovi možno realizovať to, čo sv. Pavol praje kresťanským komunitám, keď ich pozýva vnikáť do tajomstva Krista, aby pochopili vo všetkých dimenziách „Kristovu lásku, ktorá presahuje všetko poznanie“ (Ef 3, 14-19).

2. Cirkevná modlitba podľa kresťanských autorov prvých storočí.

Prvé správy o štruktúrovanom modlitbovom oficiu pochádzajú až zo štvrtého storočia. Predchádzajúce storočia sú charakteristické snahou „zdôvodniť“ modlitbové časy.

Prvý svedok týchto pokusov – DIDACHÉ (koniec I. stor.) hovorí o modlitbe Otčenáš, ktorú sa majú modliť kresťania tri krát za deň. Vidíme, že toto odporúčanie je materiálne viazané na rituálne zvyky židovského národa za čias P. Ježiša (tri momenty dennej modlitby), ale obsah je nový: kresťanská modlitba:

„Nemodlite sa ako pokrytci, ma ako to nariadil Kristus vo svojom evjaliu. Modlite sa: Otče náš, ktorý si na nebesiach... Takto sa modlite tri krát za deň“ (Didaché VIII, 2-3).

Ak v komunitách prvých kresťanov existovala spoločná modlitba (celebrácia) chvál, táto zodpovedala tým hodinám, ktoré označuje Tertulián ako hodiny „legitimae“ („riadne, určené Zákonom“) – t. j. večer a ráno, alebo aj podľa príkladu P. Ježiša v noci (nočná vigília). Treba dodať, že čo sa týka týchto „riadnych“ modlitbových hodín dňa – večery (lucernario), spoločná vigília a ranné chvály – jednalo sa už o dennú modlitbovú prax.

Skôr než si všimneme dokumenty z III. storočia, pozornosť si zaskúži list pápeža KLEMENTA RÍMSKEHO (92-101) Korint'anom. V tomto liste sa spomína, že kresťanské slávenia sa majú konať v „stanovenom čase“:

„Musíme zachovať poriadok vo všetkom, čo nám Pán prikázal robiť v stanovený čas. On nám predpísal, aby sme konali obety a liturgie nie náhodne a bez poriadku, ale v okamihoch a hodinách stanovených“⁶.

Zaujímavý je aj ďalší úryvok z toho istého listu⁷, ktorý obsahuje prvok „zmŕtvychvstania“, ktorý bol čoskoro privlastnený sláveniu ranných chvál.

2. 1. Klement Alexandrijský.

Už začiatkom III. storočia Klement Alexandrijský (+215) v VII. knihe „Stromata“ (traktát o modlitbe a kulte) pokračuje v problematike. Spôsobom nie veľmi jasným stabilizuje vzťah medzi počiatkom dňa a modlitbovým slávením. Čo je ale dôležité: po

⁶PG 1, 287-288: „Cuncta ordine debemus facere, quae nos Dominus statutis temporibus peragere iussit. Oblationes scilicet et officia sacra perfici, neque tempore vel inordinate fieri praecepit, sed statutis temporibus et horas“.

⁷Cfr. PG 1, 259-262, tiež PINELL J., *Liturgia delle ore* in „Anámnesis 5“, Marietti 1991, p. 56.

prvý raz spomína popri rannom modlitbovom oficiu aj tri denné modlitbové hodiny: hodinu tretiu, šiestu a deviatu. Klement Alexandrijský hovorí, že tieto hodiny stanovili niektorí kresťania, ale že duchovný človek sa modlí počas celého svojho života, na všetkých miestach, sám, alebo spolu s bratmi vo viere⁸.

Na inom mieste vidí (ako prvý) v počte týchto denných modlitbových hodín (tri) symbol Najsvätejšej Trojice. Prax modliť sa v tretiu, šiestu a deviatu hodinu dňa ale reprezentuje podľa neho iba prax „niektoých“. Skutočne duchovný človek sa modlí stále.

2. 2. Tertulián.

S Tertuliánom (+220) sa otázka kresťanskej modlitby stala oveľa viac komplexnejšou. Tertulián⁹ sa snaží na prvom mieste biblicky dokumentovať tri denné hodiny (tertia, sexta, nona) predstaviac ako prvý model Daniela (6, 11). Pre Tertuliána dôležitosť týchto troch denných hodín pochádza z ich vzťahu k dôležitým udalostiam spásy. TRETIA hodina sa viaže k udalosti zostúpenia Ducha Svätého (Sk 2, 1-15), ŠIESTA k modlitbe Petra v Jaffe (Sk 10, 9: *„Peter vyšiel okolo poludnia modliť sa na strechu“*) a DEVIATA sa spája s uzdraveným porazeného Petrom (Sk 3, 1: *„Peter a Ján vystupovali o tretej hodine do chrámu na popoludňajšiu modlitbu“*). Vzťahom k týmto trom biblickým udalostiam a osobám sa snaží Tertulián zdôvodniť posvätnosť troch spomínaných hodín. Musíme ale povedať, že čo sa týka jeho odvolávania sa na tri spomenuté hodiny, vzhľadom na Sk 3, 1: (*„Peter a Ján vystupovali o tretej hodine do chrámu na popoludňajšiu modlitbu...“*, Sk 4, 3: *„...do rána ich dali do väzenia, lebo bol už večer“*.) a Sk 2, 1. 15: (*„Títo nie sú opití ako si myslíte, veď je deväť hodín ráno“*), jedná sa tu o dvojitý omyl¹⁰, pretože vieme, že modlitba v deň Pentecoste bola rannou hodinou (ktorá zodpovedá času prinášania obety v chráme) a tá hodina, v ktorú išli Peter a Ján do chrámu bola večernou (ktorá zodpovedala času prinášania obety v chráme).

Samozrejme samotná prax tretej, šiestej a deviatej hodiny nevznikla na základe mylnej interpretácie Tertuliána, ani pod vplyvom vysvetlenia *Apoštolskej Tradície* (ktorá ich vysvetľuje daním ich do súvisu s hodinami utrpenia P. Ježiša). Táto prax bola za čias Tertuliána už zaužívaná, ako o tom svedčí Klement Alexandrijský. Samotný Tertulián na

⁸Cfr. PINELL J., *Liturgia delle ore* in „Anámnesis 5“, Marietti 1991, p. 56.

⁹Cfr. PINELL J., *Liturgia delle ore* in „Anámnesis 5“, Marietti 1991, p. 57. Cfr. tiež TERTULLIANO, *De ieiunio* 10, 4: CCL 2, p. 1267.

¹⁰Tento historický omyl, ktorí biblisti dostatočne objasnili, sa tradoval počas storočí až po našu dobu. Aj dnes možno nájsť túto mylnú argumentáciu v liturgických manuáloch a dokonca v inštrukcii *Publica et communis oratio* I, I z roku 1971.

inom mieste konštatuje ich skutočný dôvod vzniku tým, že ony vyjadrovali civilné rozdelenie dňa¹¹. Nerobí teda nič iné, ako že sa snaží už zaužívanú prax posvätiť biblickými motívami. Sv. Cyprián sledujúc argumentáciu Tertuliána upadol do toho istého omylu. aj tak Tertuliánovi treba priznať zásluhu na tom, že otvoril svojou argumentáciou (aj keď mylnou) cestu k objaveniu koreňov týchto modlitbových hodín v „apoštolskej tradícii“, ktorá je dobrým opodstatnením cirkevnej tradície slávania Liturgie Hodín.

Môžeme pripomenúť, že na doloženie apoštolskej tradície deviatej hodiny mohol Tertulián citovať Sk 10, 3: (*„Raz okolo tretej hodiny popoludní videl jasne vo videní Božieho anjela, ako prichádza k nemu a oslovuje ho Kornélius“*), – zjavenie anjela stotníkovi Kornéliovi – ale neurobil to.

Aj keď Tertulián akceptoval trinitárny symbol troch hodín ktorý predniesol Klement Alexandrijský (*„...ne minus ter die saltem adoremus, debitores trium Patris et Filii et Spiritus Sancti“*) cítil sa byť povinným aspoň spomenúť dve modlitbové hodiny naozaj tradičné – ráno a večer (*„Exceptis utique legitimis orationibus, quae sine ulla admonitione debentur ingressu lucis et noctis...“*). V skutočnosti so zavedením tercie, sexty a nony počet modlitbových hodín stúpol na päť, alebo na šesť, ak si spomenieme na zvyk P. Ježiša, ktorý nasledovali apoštoli a kresťanské komunity – sláviť nočné vigílie (bdenia).

2. 3. Apoštolská Tradícia.

Celá 41. kapitola pripísaná Hippolytovi Rímskemu (+235) je venovaná liturgii hodín.

Na prvom mieste hovorí o modlitbe, ktorú kresťania majú vo vlastnej izbe venovať Bohu, len čo sa zobudia. Hovorí sa o tom, že v dňom, kedy je spoločná modlitba, treba sa na nej zúčastniť, aby boli účastní dobier poučenia, ktoré dáva počúvanie Božieho Slova. Potom Apoštolská Tradícia pokračuje takto:

*„Et si quidem es in domo tua, ora tempore tertiae, et benedic Deum. Si quidem es in alio loco, in hoc momento temporis ora in corde tuo Deum. In hac hora visus est Christus cum fixus est in ligno (Mk 15, 25)“*¹².

Spomeňme si, že o tomto čase, v chráme SZ, kňazi predkladali obetné chleby, ktoré boli znakom (typos) tela a krvi Krista. potom pokračuje:

¹¹TERTULLIANO, *De leuiunio adversus Psyccticos* X, 3: „Cur non intellegamus, salva plane indifferentia semper et ubique et omni tempore orandi, tamen tres istas horas, ut insigniores in rebus humanis, quae diem distribuunt, quae negotia distinguunt, quae publicae resonant, ita et sollemniores fuisse in orationibus divinis?“

¹²BOTTE B., *La Tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Münster West. 1963, p. 90.

„Ora etiam similiter tempore horae sextae. Cum enim affixus est Christus in ligno crucis, dies ille divisus est et factae sunt tenebrae magnae (Mt 27, 45 / Mk 15, 33 / Lk 23, 44-45). ...

Faciant autem etiam magnam precem et magnum benedictionem tempore horae nonae, ut scias modum quo anima iustorum benedicit Deum, qui non mentitur, qui memor fuit sanctorum suorum, et emisit verbum suum inluminans eos.

Illam ergo horam in latere Christus punctus aquam et sanguinem effundit (Jb 19, 33-37), et reliquum temporis diei inluminans, ad vespertinum deduxit. Unde incipiens dormire, principium alterius diei faciens, imaginem resurrectionis complevit“¹³.

Ako vidno – tri modlitbové hodiny – predstavujú modlitbu osobnú, nie kolektívnu – a sú oddôvodnené tromi momentami utrpenia, lepšie povedané utrpenia v jeho vrcholnej fáze na Kalvárii. Podľa Marka P. Ježiš bol ukrižovaný okolo deviatej hodiny ráno, traja synoptici nás informujú o veľkej tme, ktorá nastala napoludnie a vydržala až do tretej hodiny poobede. Boli to hodiny smrteľného boja. O deviatej hodine Ježiš vydýchol.

Hippolyt odporúča kresťanom aby sa v týchto chvíľach v modlitbe zjednotili s Ježišom, aby sa naučili ako sa majú spravodliví modliť. Nepozýva ich len aby svoju osobnú zbožnosť spojili s pamiatkou, alebo rozjímaním od smrti Krista na kríži, ale aj aby sa zjednotili s jeho motívom a spôsobom modlitby.

Hippolyt uvažuje, že Pán si vybral moment, kedy spánok smrti prerušujú prvé lúče dňa, za bezprostredný znak vzkriesenia. Ranná hodina, s návratom svetla dňa, dostala takto charakter vzkriesenia.

Jeho zdôvodňovanie, je samozrejme mimoriadne komplikované. Nás zaujíma iba kvôli ideám, ktoré predpokladá: tajomstvo Paschy – smrti a zmŕtvychvstania Krista – predstavuje jednotu. Ranná hodina je navždy hodinou vzkriesenia. Trochu ďalej, s poukazom na utrpenie, vysvetľuje modlitbu – zatiaľ privátnu – *ad galli cantu*:

„Similiter, quando surgis tempore quo gallus cantat ora. quia filii Israel negaverunt Christum hora illa (Mk 14, 66-72), quem nos cognovimus credentes in eum per fidem respicientes in spe in diem luminis aeterni quod illuminabit nos in aeternum in resurrectione mortuorum“¹⁴.

¹³BOTTE B., *La Tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Münster West. 1963, pp. 90 – 92.

¹⁴BOTTE B., *La Tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Münster West. 1963, p. 96.

Na týchto príkladoch vidíme, že obsah kresťanskej modlitby nemôže zostať zahmlený, nejasný. Sakramentum našej modlitby môže byť iba Kristus. Kristus mý byť vždy v centre rozhovoru medzi novými synmi Božími a Bohom-Otcom.

2. 4. Origenes.

Origenes (+234) poznal Tertuliána (aj prostredníctvom spisov Cypriána). Klasická časť traktátu Origena *De Oratione*, ktorá je často citovaná, ale modernými autormi ktorí sa venujú výskumu hisoórie Breviára nikdy nebola jasne vysvetlená, zdá sa byť korekciou historického omylu Tertuliána.

Podľa Origena, modlitba je v plnom slova zmysle „aktívna“. Z mysle toho, čo sa modlí, vyletujú stále šípy, ktoré zasahujú Bohu nepriateľských duchov. Tento koncept „obranno-agresívnej“ modlitby bol prítomný už v spisoch Ignáca z Antiochie (cfr. List Efezanom, XIII, 1) a tiež mal značný vplyv na prvých mníchov v púšti.

Tento obraz mu umožňuje zakončiť, že modlitba a akcia nie sú vôbec nezlučiteľné a tým menej v opozícii. Spravodlivý človek má byť v každej akcii (skutku) preniknutý túžbou vo všetkom plniť Božiu vôľu. Toto vnútorné zjednotenie s Bohom vytvára v skutočnosti nepretržitú modlitbu. Iba takto je možné dodržať apoštolský príkaz v 1 Sol 5, 17: „*Bez prestania sa modlite!*“).

Ale aby sme posilnili ducha týmto postojom stálej modlitby, treba sa z času na čas zastaviť a zasvätiť určitý čas modlitbe. Takéto zastavenie sa má byť urobené aspoň tri krát za deň.

Origenes ďalej udáva, ktoré sú tieto tri denné hodiny na modlitbu a pridáva k nim nočné bdenie:

„...*David...tribus temporibus per diem orabat (Dan 6, 11) ... Petrus ascendens ad superiora, ut oraret circa horam sextam (Sk 10, 9),... David commemorat «Mane exaudies vocem meam, mane astabo tibi et videbo te» («Za rána počúvaš môj hlas, za rána prichádzam k tebe a čakám»)* (Ž 5, 4-5)...*Sed neque noctis temporibus sine hoc orationis genere recto transigemus, cum David dicat «Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustitiae tuae» («Uprostred noci vstávam a zvelebujem ťa za tvoje spravodlivé výroky»)*(Ž 119(118), 62)“¹⁵.

Origenes akceptuje (od Klementa Alexandrijského), že tradícia troch modlitbových hodín bola prevzatá z pozdneho židovského zvyku. Staobylá židovská

¹⁵PG 11, 451 – 452.

tradícia poznala totiž iba dve modlitbové hodiny – večer a ráno – ktoré zodpovedali denným obetám v chráme, alebo ktoré mimo Jeruzalema sprevádzali tieto obety. (U jednoduchších ľudí to bolo jednoduché recitovanie *Shemá*. Táto stará tradícia sa odráža v žalmoch.

Origenes akceptuje číslo tri ohľadom modlitbových časov – bez toho aby sa dal zviazať k lacnému trinitárnemu symbolizmu – a nemá problém podložiť tento zvyk textom z Daniela, ktorý uviedol už Tertulián. Nechce ale vylúčiť z posvätnosti čísla tri, dve hlavné, skutočne tradičné hodiny: večery a ranné officium.

Akceptuje s Tertuliánom všeobecnú platnosť apoštolskej tradície a používa tento argument na podloženie poludňavej hodiny a vigílie. Pre nočnú vigíliu objavil nový argument v Sk 16, 25: (*„O polnoci sa Pavol a Sílās modlili a spievali Bohu chválospevy a väzni ich počúvali“*). Mimo jeho argumentácie zostali sexta a nona, ktoré nespomína.

Kompletizuje biblické podklady svpjich tvrdení citáciou žalmov pre: večery, ranné chvály a nočnú vigíliu. Origenova originalnosť spočíva práve v citácii žalmov, čo po ňom prevzal aj Cyprián.

2. 5. Cyprián.

Sv. Cyprián z Kartága (+258) končí svoju kapitolu venovanú modlitbe Otčenáš svojimi pozorovaniami o modlitbe Cirkvi.

Na prvom mieste hovorí o troch hodinách dňa – *tertia, sexta, nona* – a snaží sa ich oddôvodniť trinitárnym symbolizmom Klementa Alexandrijského, ktorý ale predstavuje, ako prorocké *sacramentum*, prítomné už v geste Daniela. Potom sa snaží rozvíjať túto teóriu pomocou matematických výpočtov: rátajúc že od primy k tertii sú tri hodiny, od tertie k sexte ďalšie tri a od sexty k none ďalšie tri hodiny. Z toho vyplýva „trojica trojice“ hodín.

Potom Cyprián syntetizuje návrhy Tertuliána a Hippolyta, vysvetľuje, tri denné hodiny dvojitém argumentom: „apoštolským príkladom“ a „utrpením Krista“.

Podobne ako Tertulián, ani Cyprián nezabúda na modlitbu večier a na rannú modlitbu a pokladá ich za starší prínos tradície.

Rannú modlitbu definuje ako „slávenie zmŕtvychvstania Pána“, opierajúc sa o citáciu žalmu 5, ktorú priniesol Origenes a pridáva nový text z knihy Ozeáša:

„Vo svojej úzkosti ma budú zrána hľadať: Podťe, vráťme sa k Pánovi, lebo On nás poranil a On nás uzdraví, udrél nás, ale ošetrí“.

Na tomto mieste začína byť Cyprián originálny (doteraz zhrnul predchádzajúcich autorov) a pokračuje pridŕžajúc sa svojej hlavnej myšlienky: „Kristus pravé Svetlo, pravé Slnko, skutočný Deň“ (téma veľmi častá u Východných autorov).

Začína ďakujúc Bohu za neprevýšiteľné svetlo, ktoré zjavil v Kristovi, potom ďakuje za svetlo dňa, ktoré nám dal a nakoniec za svetlo lampáša, ktoré nám nechýba, keď slabne svetlo Slnka. V každom prípade výraz „Kristus-Slnko-Deň“ je výsledkom jeho úvahy. [Takáto interpretácia „Kristus-Deň“ – bola možná len v latinskej Afrike, kde „dies“ bolo používané ako maskulínium]. V obraze Slnka (Svetla) sa odvoláva na žalm 118 (117), 27: „*Boh Pán je naším Svetlom*“.

Cypriánova originalita (novosť) spočíva predovšetkým v objasnení „prečo“ sa máme stále modliť: nie iba preto, že vzhľadom k našej pozemskej núdzi «to máme stále zapotreby», ale hlavne preto, že súc skrze znovuzrodenie včlenení do slávy Božích detí, samotná realita nášho života v Kristovi nás privádza k nepretržitej chvále.

Tu skončíme naša analýzu textov III. storočia, ktoré vytvorili pre nasledovné epochy pre Liturgiu Hodín základňu „motivácie“ a „významu“. Zhrnutie hlavných princípov interpretácie Liturgie hodín, ktoré sme mohli pozorovať je táto:

1. Číslo tri – symbol Najsvätejšej Trojice
2. Príklad apoštolov
3. Spomienka na utrpenie Ježiša Krista
4. Svedectvo Žalmov
5. Kristus – Svetlo: pravé Slnko, skutočný Deň

Samozrejme nie každá z týchto argumentov má rovnakú hodnotu. Najsilnejšou motiváciou je tá, ktorá je založená na trojičnom symbolizme. Najzaujímavejšou tá, ktorá spája modlitbu kresťanov s utrpením Krista a s Kristom-Svetlom. Uvidíme, že tieto dva princípy sa stanú zjednotia v chápaní Liturgie Hodín ako: modlitby Cirkvi, ktorá je pamiatkou na dielo vykúpenia.

2. 6. Autori IV. storočia.

Na prvom mieste treba spomenúť treba spomenúť komentár k žalmu 65 (64) svätého EUSÉBIA Z CÉZAREI (+339):

„*Nam quod per universum orbem in ecclesiis Dei in matutino solis exitu in vespertinis horis hymni, laudes et divinae verae delectationes Dei constituentur...*“¹⁶.

Eusébius si tu všíma slávnostný ráz dvoch hlavných cirkevných oficií – modlitba ráno a večer.

Sv. HILLÁRIUS Z POITIERS (315-367), reprodukuje takmer doslovne text Eusúbia:

„...*progressus Ecclesiae in matutinatorum et vespertinorum hymnorum delectationes maximum misericordiae Dei signum est*“¹⁷.

Tak vo svete gréckom Eusébia, ako aj v oblasti latinskej Hillária, slávenie chvál cirkevným spoločenstvom ráno a večer bolo už zaužívané.

Dva ďalšie texty interpretujú dve veľké hodiny chvály Cirkvi, ako náhradu za dve riadne obety St. Zákona. Treba ale pripomenúť, že ak má byť slávenie chvál porovnávané s „obetami“ tak len preto, lebo sa chápali ako účasť na jednej a večnej obete Krista.

Sv. AUGUSTÍN (254-430) komentujúc žalm 40, postupujú svojou zvyčajnou metódou (= vidíac žalmy ako modlitbu mystického Krista) zdôrazňuje priamy súvis medzi *sacrificium vespertinum-munus matutinum* na jednej strane a *smrťou-zmŕtvychvstaním* Krista na druhej:

„*Illud ergo est sacrificium vespertinum, passio Domini, crux Domini, oblatio victimae salutaris, holocaustum acceptum Deo. Illud sacrificium vespertinum fecit in resurrectione munus matutinum. ...*“¹⁸.

JÁN CASSIÁNSKY (360 – 435) tiež prezentuje modlitbu rannú a večernú ako náhradu za voľakedajšie obety v chráme (preberá Augustína), ale obohacuje Augustínove tvrdenie tým, že večernú modlitbu spája s obetou Krista vo svetle ustanovenia Sviatosti Oltárnej, pri ktorej Kristus započal „*Ecclesiae sacrosancta mysteria*“, teda skôr než ju (obetu) uskutočnil na kríži zveril ju Cirkvi.

Vzťah ktorý J. Cassián odhaľuje medzi chválami Cirkvi a obetou Krista už nie je založený na zbožnom pripomínaní udalostí Sv. Písma, ale na objavení ich pravého obsahu v „tajomstve“ liturgie.

¹⁶PG 23, 639.

¹⁷Traktatus in Ps LXIV, 12: ed. ZINGERLE A., = CSEL 22, Vindobonae 1891, p. 244.

¹⁸Enarrationes in Psalmos, CXL, 5: edd. DEKKERS E. – FRAIPONT J. = CCL 40, Turnholti 1956, pp. 2028 – 2029.

3. Schémy modlitbového Offícia.

Apoštolská Tradícia, dielo pripísané Hippolytovi Rímskemu – je prvým historickým textom, ktorý nám podáva liturgické texty spolu s opisom niektorých rítov. Týmto vovádza do dejín liturgie a v nej celebrowaných rítov otázku ich „schematickej kompozície“.

V tomto diele teória o schéme rítov je ešte v štádiu počiatočnom. Samotný autor sa nezdá byť mužom „organizačného typu“, ako možno vidieť na kompozícii celého diela. ak nebudeme veľmi citliví na presnosť schém, ktoré prináša, môžeme povedať že podáva „ordo“ perfektne štrukturované pre vysluhovanie krstu.

Od tohto momentu môžeme datovať objavenie pozitívnej hodnoty „schémy“ pre poriadok slávenia každej liturgickej akcie. Poriadok a rozčlenenie úkonov, ktoré sú súčasťou sv. omše, liturgie hodín, vysluhovania ostatných sviatostí nie je náhodné. Spontánnosť možno pripísať iba počiatočnému stanoveniu istých pravidiel, ktoré sa ale stali skutočným „zákonom“ pre slávenie. Štruktúry celebrácii sú zostrojené, ako architektonický plán, ktorý má viesť k harmónii celku.

Naše dnešné schémy „ordá“ na liturgické slávenia sú urobené podľa princípov: proporcionálnosť, pestrosť a harmónia. Samozrejme pritom nie je narušená kontinuita s predchádzajúcimi skúsenosťami kresťanov, ktoré sa v priebehu vývoja Cirkvi stali jej „posvätnou tradíciou“.

3. 1. *Constitutiones Apostolorum*, VIII, 25,2 (koniec IV. stor.)

Apoštolská Konštitúcia nám predkladá dve schémy, pomerne presné, pre dve hlavné modlitbové hodiny. Simetrické sú obidve: pre večery aj pre ranné slávenie. V ranných chvála miesto „lucernového“ žalmu 141 (140) preberá ranný žalm 63 (62). Veľmi podobné sú texty pre „vstup“ diakona do slávenia. Rozdielne sú modlitby a požehnanie biskupom ale štýl týchto štyroch euchologických textov je veľmi homogénny:

- Žalm lucernový 141(140) / Žalm ranný 63 (64)
- diakon: modlitba za katechumenov, za posadnutých, za vyčlenených a za penitentov
- diakon: prepustenie katechumenov
- diakon: výzva, ktorá zavádza modlitbu veriacich
- Biskup: Modlitba
- diakon: výzva, ktorá pripravuje na požehnanie
- Biskup: Požehnanie
- diakon: prepustenie

Táto schéma pomerne dobre vyvážená prežila aj obdobie, kedy ranné chvály boli integrované do slávenia vigílie v mníšskom prostredí.

3. 2. *Itinerarium Egeriae*, XXIV (začiatok V. stor.).

V XXIV knihe spomienok Egéria na púť do Svätej Zeme, tento pútnik opisuje akým spôsobom sa slávnilo officium v Jeruzaleme. Officium sa slávalo výlučne v *Anastasi* [na mieste Svätého hrobu], ale často obsahovalo premiestňovania – procesie – celej komunity do Konštantínovej baziliky na Golgote, ktorá v diele je zvyčajne označená názvom „*post Crucem*“ a do inej kaplnky, ktorú Egérius menuje „*ante Crucem*“.

a) Vešpery.

Schéma na slávanie vešpier je veľmi podobná tej, ktorú podáva Apoštolská Konštitúcia. Aj keď jazyk, ktorým sa autor vyjadruje je veľmi synonymný (antiphonae a hymni sú synonymy žalmu) rozličné pomenovania, ktoré používa označujú rozdielnosť v textovom druhu, indikujú pestrosť v spôsbe slávenia. Môžeme konštatovať, že je tu verifikovaný nárast psalmodiových častí. Katechumeni a iní, ktorých nemožno označiť plným titulom „veriaci“ nie sú v priebehu (v polovici) slávenia prepustení.

- zažatie sviec a lúčp
 - Žalmy „lucernové“, alebo dlhšie antifóny
 - Hymny, alebo antifóny
- diakon: spomenutie jednotlivých (osôb, žiadostí...) ... odpoveď vždy: Kyrie eleison
 - Biskup: modlitba [orat pro omnibus]
- diakon: vyzve katechumenov, aby sklonili hlavy
 - Biskup: požehnanie katechumenov
- diakon: vyzve veriacich, aby sklonili hlavy
 - Biskup: požehnanie veriacich
- nasleduje: missa Anastasi

Vešpery sú nazývané „lucernárium“. Informácia o „zažatí sviec a lúčp“ na začiatku slávenia [„*similiter se omnis multitudo colliget ad anastasiam, incenduntur omnes candelae et cerei, et fit lumen infinitum*“] je zaujímavá pre vysvetlenie podobného obradu v ambrosiánskom a (mozarabskom) španielskom ríte.

Na zapálenie svetiel, sa ide vždy vziať oheň z lampy ktorá vo dne i v noci horí v kaplnke, uctievanje ako miesto Najsv. Hrobu. Slávenie vešpier sa nekončí prepustením, ale eucharistickou celebráciou [missa Anastasi]. Ani potom sa zhromaždenie nerozide, ale postupuje v procesii do kaplnky „ante Crucem“ a potom na Golgotu do Konštantínovej baziliky „post Crucem“. tu teda nachádzame „dodatky – appendixy“: návštevy posvätných miest, ktoré sú pridané k sláveniu vešpier a ranných chvál, ktoré potom nachádzame znovu v ambrosiánskom a mozarabskom ríte.

b) Vigília a ranné chvály vo feriálnom oficiu.

Od prvého spevu kohúta až po svitanie sa slávila vigília na ktorej asistovali mnísi, panny a tiež tí laici, ktorí sa cheli vigílie zúčastniť. Jedenásť detailov slávenia, ktoré poskytuje Egrédus sa týkajú recitovania modlitby po každom žalme. Tieto modlitby sú prednášané kňazmi, diakonmi a mníšmi.

okrem toho Egrédus spomína ranné chvály, na ktorých okrem tých sa zúčastnili, ktorí už boli v kostole aj biskup, ďalší klerici a ostatní veriaci. Nezachádza do podrobností. Zdá sa ale, že schéma ranného officia je symetrická, podobná sláveniu vešpier.

c) Nedeľná Vigília a ranné chvály.

Nedeľná Vigília nie je rezervovaná iba niektorým askétom a zbožným laikom, ale je vlastnou celej cirkevnej komunite. Egrédus hovorí o „*omnis multitudo*“, ktorí sa zhromaždia v nedeľu, ako by bola Pascha. Tento zástup čaká pri vstupe do baziliky, aby do nej mohol vstúpiť, akonáhle sa ozve kohút:

„Septima autem die, id est dominica die, ante pullorum cantum colliget se omnis multitudo, quaecumque esse potest in eo loco, ac si per Pasqua in basilica ... foras tamen ... Dum enim verentur, ne ad pullorum cantum non occurrant, antecessus veniunt, et ibi sedent... Consuetudo enim talis est, ut ante pullorum cantum loca sancta non aperiantur. Mox autem primus pullus cantaverit, statim descendit episcopus, et intrat speluncam ad Anastasiam. Aperiuntur ostia omnia, et intrat omnis multitudo ad Anastasiam, ubi iam luminaria infinita lucent...“¹⁹.

Tentokrát Egrédus je veľmi presný v udaní počtu žalmov: sú tri – nezabudnime na túto trojítu kompozíciu psalmódie – a po každom žalme nasleduje modlitba. Po tomto krátkom žalmovom úvode biskup incenzuje miesto Najsvätejšieho hrobu:

„Dictis ergo his tribus psalmis, et factis orationibus tribus, ecce iam thiamataria inferuntur intro spelunca Anastasis, ut tota basilica repleatur odoribus“²⁰.

Najcharakteristickou časťou nedeľnej vigílie je čítanie evanjelia, ktoré je rezervované osobne biskupovi. Treba si všimnúť, že Egrédus hovorí o „*evangelium vzkriesenia*“, ale opisuje aj pohnutie ľudí, keď počujú ako *Dominum pro nobis tanta sustinuisse* („*Pán veľa pre nás trpel*“). Z toho vyplýva, že čítanie obsahovalo aj rozprávanie o utrpení (Passio) – aspoň nejakú časť z neho – a tiež rozprávanie o jednom, alebo viacerých zjavení sa Vzkrieseného Pána:

„Et tunc, ubi stat episcopus intro cancellos, prendit evangelium, et accedit ad ostium, et egit Rurrectionem Domini episcopus ipse. ... et tantae lacrimae ...“²¹.

Byzanské officium si zachovali zvyk na nedeľnú vigíliu čítať evangelium – ktoré je exkluzívne o zmŕtvychvstaní. Sv. Benedikt, ktorý poznal byzanské officium cez baziliánskych mníchov v strednej Itálii, nariadil, aby sa nedeľná vigília končila čítaním evanjelia, ktoré bolo rezervované opátovi. Aj v tomto prípade sa jednalo výlučne o evangelium o zmŕtvychvstaní²². V novej knihe Liturgie hodín je umožnené rozšíriť Officium čítaní výberom niektorého z troch prorockých spevov – ako je to v *Regula Monasterioreum* – a jedno čítanie o zmŕtvychvstaní ako ej to v byzanskej tradícii²³.

Po prečítaní evanjelia biskup sa vzdialil, ale nie bez toho žeby najprv nenavštívil kaplnku *Ad Crucem*. Mnísi sa vrátili k Najsv. Hrobu a pokračovali vo vigílii až po svitanie.

„...De laicis etiam, viris et mulieribus, si qui volunt, usque ad lucem loco sunt, si qui nolunt, revertuntur in domos suas, et reponent se dormito“²⁴.

¹⁹FRANCESCHINI Ae. – WEBER R., *Itinerarium Egediae*, XXIV, 8 – 9.

²⁰FRANCESCHINI Ae. – WEBER R., *Itinerarium Egediae*, XXIV, 9 – 10.

²¹FRANCESCHINI Ae. – WEBER R., *Itinerarium Egediae*, XXIV, 10.

²²*Regula Monasterioreum*, cap. XI, 9.

²³Cfr. Všeobecné smernice v „Liturgia hodín“, Vatikán 1986, nr. 73, p. LIV: „... Evangelium ... v nedele zo sérií evanjelií o veľkonočnom tajomstve, ako sa uvádzajú v dodatku knihy liturgie hodín“. Cfr. aj *Dodatok*, pp. 1439 – 1456. (Veľkonočné evanjeliá: pp. 1452 – 1456).

²⁴FRANCESCHINI Ae. – WEBER R., *Itinerarium Egediae*, XXIV, 11 – 12.

Nedeľné ranné chvály sú z väčšej časti venové katechéze. Zrejme ide o podobný zvyk ako spomína aj *Traditio Apostolica*.

3. 3. Starý rímsky rítus bazilík.

Pramene, ktoré spomínajú schémy starého rímskeho modlitbového offícia sú veľmi skromné a nie priame. vieme, že v V storočí existovali mníšske komunity, ktorým bolo zverené slávenie Liturgie hodín v rímskych bazilikách. Zdá sa, že sv. Benedikt poznal rímsky zvyk Liturgie Hodín svojho času. Z neho prevzal (výslovne) systém zadelenia SZ-ranných spevov. Tiež je možné, že prevzal bloky psalmódie.

Tiež archaické offícium Posvätného Trojdnia, ktoré sa zachovali až do reformy Pavla VI. môžu slúžiť ako prameň starej rímskej tradície pre liturgiu hodín, ktorá vznikla skôr než jej pozdno-stredoveké mníšske variácie.

a) Vešpery

Žalm
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Žalm s antifónou
 Magnifikat
 Modlitba

b) Feriálna vigília

Žalm
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium
 Žalm
 Žalm
 Žalm
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium
 Lekcia – responzórium

c) Ranné chvály (Officium matutinum)

Žalm (51) 50

Žalm ranný (menlivý)

Žalm ranný 63 (62) a 67 (67)

Canticum SZ

Žalmy Laudate 148-149-150 (Allelujové)

Zachariášov chválospev

Modlitba

d) Nedeľná vigília

1.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
12.	Žalm	
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam
1.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
6.	Žalm	
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam
1.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
.	Žalm	
6.	Žalm	
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam
		Lekcia – responzóriam

Ofícium vešpier a mattutínium nie sú navzájom exaktne symetrické, ale majú, ako vidíme veľmi podobnú štruktúru.

Výber žalmov ranného officia sa verne držal najstaršej cirkevnej tradície: žalmy boli vybrané pre špecifickú funkciu.

Naprvom mieste, Žalm 51(50) *Miserere* – ktorý v mnohých rítoch otvára ranné slávenie – ako skutočný penitenciálny žalm – ku ktorému sa viaže očistná sila takmer sviatostná.

Potom tri ranné žalmy, jeden premenlivý a dva ďalšie pevné: 61(62), ktorý bol vybraný už v *Costituzioni Apostoliche*, a žalm 66.

Nasleduje SZ-spev (canticum), ktoré tiež zodpovedá všeobecne rozšírenej tradícii.

Potom tri žalmy *Laudate* (Alelujové) z ktorých táto modlitbová hodina prevzala meno: *Laudes*.

Nakoniec, NZ-spev *Benedictus*.

Pre pochopenie významu žalmov *Laudate*, treba sa oboznámiť s históriou starého VÝCHODNÉHO MNÍŠKEHO OFFICIA.

Pre mníchov, ktorí sa utiahli zo života vo svete, s úmyslom v samote nadobudnúť schopnosť hlbokkej modlitby, sa stalo recitovanie celého Žaltára hlavným nástrojom ich posvätenia.

Svojou kompozíciou (štýly, literárne druhy, historické situácie) predstavuje Žaltár naozaj pestré množstvo modlitbových modelov. Snahou stotožniť sa so situáciou a pocitmi rozličných žalmov, sa mnisi usilovali dosiahnuť čo modlitbovú hĺbkku. Snažili sa nájsť v žalmoch „tón“ modlitby primeranej na každú životnú situáciu.

Dlhé a vysilujúce Vigílie – došlo až k tomu, že recitovali celý Žaltár (150 žalmov) za jednu jedinou noc – v nich zachovalo vnútorný postoj „očakávania“, ktorý charakterizoval vigílie v ich počiatocnom štádiu u prvých kresťanov. V očakávaní lúčov Slnka – ktoré bli symbolom Krista vzkrieseného – bojovali mnisi proti únave, spánku a nepozornosti.

Posledné žalmy Žaltára, nazývané „allelujové“ [alleluja znamená: „chváľte Pána“], signalizovali slávnostný záver očakávania: s prvými lúčmi Slnka, prišla Kristova hodina zmŕtvychvstania.

Allelujové žalmy (148-149-150) sa takto stali hlavnými žalmami ranného officia (ranných chvál). Sú prítomné v tejto časti officia, ako nerozlučiteľná triáda, vo všetkých rítoch východných aj západných. Boli prítomné ako neoddelená, kompaktná skupina každodenného ranného officia, až do rímskej reformy sv. Pia X (1911).

Ešte jeden pohľad na históriu mnišského officia nám pomôže pochopiť inú zvláštnosť rímskej vigílie: 12 ŽALMOV FERIÁLNEJ VIGÍLIE A 2 X 12 ŽALMOV NEDEĽNEJ VIGÍLIE.

Veľké množstvo žalmov na vigíliu (niekde až 150) dal vzniku nespokojnosti na mnohých miestach. Vedení počiatocným nadšením mnisi rozličných oblastí vzali na seba záväzky (modlitby), ktoré potom pre „ľudské hranice“ neboli schopní spĺňať. Tým, že modlitba nabrala na kvantite, znížila sa obyčajne kvalita. Cítila sa preto potreba určiť rozumnú mieru v rozsahu modlitby, ktorá by zodpovedala požiadavke horlivosti, ale neodradila by slabších.

Počet žalmov 12 sa zdal byť vhodnou mierou. Tento počet bol stanovený „Anjelským pravidlom“ o ktorom ako prvý hovorí *Palladius* vo svojom diele „*Historia Lausiaca*“.

Skupina mníchov – ako hovorí legenda – diskutovala, koľko žalmov má mať vigília. Počas diskusie prišiel neznámy mních na návštevu. Keď prišla hodina vigílie, predsedanie tohto modlitbového slávenia bolo zverené hostovi. On ponuku prijal a začal recitovať antifónu prvého žalmu. Počas recitácie žalmu, ostatní odpovedali antifónou.

Takto pokračoval druhým, tretím žalmom ... Keď prišiel k 12 žalmu začiatok žalmu „Alleluja“ dal ostatným spoznať, že sa jedná o posledný žalm. Keď ho skončil, mních zázračne zmizol. Bol to anjel, ktorý prišiel, aby vyriešil ich problém.

Konfrontujúc schémy vešpier a ranného officia sme videli, že výber prvých žalmov ranných chvál bol viazaný na predchádzajúcu tradíciu Cirkvi. Žalmy vešpier zodpovedali požiadavke „*currente psalterio*“ („plynulého žaltára“) – t. j. snahe pomodliť sa celý žaltár v stanovenom čase.

Treba spomenúť, že časť žaltára rezervovaná vešperám (Ž 109 – 116, Ž 119 – 147) obsahuje žalmy, ktorým najprv východné liturgie a potom aj liturgie západné privlastnili funkciu „lucernových“, alebo „vešperových“ (večerných) žalmov. Rímske sviatočné archaické antifóny – II. vešpery Narodenia, Vešpery Svätého Trojdnia, II. vešpery sviatku sv. Petra a Pavla, spoločné sviatky Apoštolov... – dosvedčujú, že aj v Ríme existoval tento výber „vešperových“ žalmov.

SPEVY („CANTICA“) NZ:

- ŠPANIELSKÉ mníšske officium obsahovalo skupinu troch spevov:

Lk 1, 46 – 55 *Magnificat*

Lk 1, 68 – 79 *Benedictus*

Lk 2, 29 – 32 *Nunc dimittis*

Tieto spevy boli zoskupené v jednom slávení „missa“, ktoré zodpovedalo poslednej časti nedeľnej vigílie. Tento systém predstavuje pravdepodobne najstaršiu schému.

- BYZANTSKÝ rítus zaradil prvé dva spevy – *Magnificat* a *Benedictus* – do časti zvanej Orthros (officium rannej vigílie) a *Nunc dimittis* do slávenia vešpier.

- RÍMSKA liturgia bazilik premiestnila *Magnificat* na vešpery, a ponechala *Benedictus* v rannom officiu. *Nunc dimittis* premiestnila na kompletórium.

- Sv. BENEDIKT aj v tomnot nasledoval rímsky rítus, ale iba čiastočne: v zadelení benediktínskeho officia sa nespomína *Nunc dimittis*.

- Jeden z vplyvov rímskeho rítu na AMBROZIÁNSKE officium spočíva práve v zadelení troch spevov: *Benedictus* na ráno, *Magnificat* na vešpery a *Nunc dimittis* na kompletórium.

4. Vývoj kníh na Liturgiu Hodín v Rímskom ríte.

Na budúci rok sa presvedčíte, že lit. knihy na sv. omšu boli zostavené oddelene, tvorili samostatné knihy pre každého „účinkujúceho“ v ríte: sakramentár, lekcionár, antifonár. Iba v priebehu storočí sa tieto knihy spojili do jednej, ktorú voláme: Misál.

Podobná situácia bola aj s knihami používanými na Liturgiu Hodín („officium divinum“). Na začiatku existovali samostatné knihy: na euchológiu, pre čítania, pre spevy a iba postupne sa spájali do jednej knihy: do Breviára.

4. 1. Knihy na spev.

A) Žaltár.

Začíname Žaltárom, lebo tento predstavuje najstaršiu knihu „božského officia“ – vlastne jeho základné jadro.

V latinskom svete existovali tri rozličné preklady žaltára: dva na liturgické použitie a jeden na akademické štúdium. Všetky tri preklady boli spojené s osobou a dielom Sv. HIERONYMA (c. 342 – 420).

Prvá verzia: Sv. Hieronym vysvetľuje, že urobil revíziu textu žaltára z prekladu *Vetus Latina* (tiež volaného *Itala*). Možno tento preklad bol používaný ako rímsky žaltár, ale táto hypotéza je popieraná. Rímsky žaltár sa rozšíril v Taliansku, Španielsku a Gálii.

Druhá verzia: Sv. Hieronym urobil druhú revíziu textu žaltára z *Vetus Latina* v rokoch 389-392: Jednalo sa o korekciu Vetus Latiny na podklade LXX (Septuaginty). V Gálii bola Vetus Latina (Itala) verziou používanou až do konca VI. storočia, kedy sv. Gregor z Tours (c. 540 – 594) zaviedol túto druhú revíziu žaltára v katedrále Tours. Veľmi široký vplyv tohto (revidovaného) prekladu v Gálii na officium divinum vidíme z pomenovania: Gallikánsky žaltár. Alcuin začlenil tento Gallikánsky žaltár do textu Vulgáty a tak od IX stor. táto verzia žalmov prevládala aj v Taliansku. V Taliansku Pápež Sixtus IV (1471-1484) obmedzil použitie rímskeho žaltára na mesto Rím a okolie. Po reforme Sv. Pia V, použitie tohto žaltára bolo limitované na baziliku Sv. Petra (až po II. Vat. koncil).

Tretia verzia: Okolo 392, Sv. Hieronym urobil nový preklad žalmov, ktorý sa tento krát opieral o hebrejský text. Iné latinské preklady sa ale medzitým stali tak všeobecné, že táto nová verzia žaltáru nikdy nebola liturgiou akceptovaná, ale sa stala iba nástrojom štúdia.

TYPOLÓGIA.

Je veľmi dôležité rozlišovať, medzi žaltárom biblickým a liturgickým.

Biblický žaltár obsahuje 150 žalmov. Liturgický žaltár obsahuje aj rozličné prídavky k žaltáru: napríklad: spevy SZ na ranné chvály a NZ (Benedictus, Magnificat, Nunc dimittis), staré hymny (Glória, Te Deum). Okrem toho liturgický žaltár nie je zostavený podľa následnosti žalmov, ale je rozdelený podľa slávenia na jednotlivé dni.

HISTÓRIA.

Vývoj liturgického žaltára bol pomalý.

V období karolínskom a po ňom nachádzame žaltáre zviazané spolu s inými liturgickými knihami:

- žaltár – kolektár
 - žaltár – hymnár
 - žaltár – antifonár
- a tiež iné kombinácie.

V XII. stor. nachádzame antifóny a verše napísané na okraji kníh, alebo v priestore medzi žalmami. Pomaly sa začínajú objavovať aj iné prvky Liturgie Hodín, napísano na miesto, kam patria: invitatória, responzóriové časti, začiatky hymnov. Ďalším dôležitým prvkom je názov (očíslovanie) žalmov, ktorý nám dáva kľúč k ich interpretácii kristologickej a špirituálnej. Na mnohých miestach existovala aj staroveká tradícia modliť sa po každom žalme kolektu, ktorá mala za cieľ žalm kristologicky a duchovne interpretovať. Takýto zvyk nachádzame v V. stor. na Severe Afriky, v VI. stor. v Ríme, v VII stor. v Španielsku.

Od XII. stor. a po ňom sa stáva viac rozšíreným iný typ žaltára: žalmy zadelené nielen podľa dní v týždni, ale aj podľa liturgickej hodiny. T.j. existovali žalmy na vigíliu (*Nocturnalis liber*), žalmy na ranné chvály (*Liber matutinalis*), žalmy na menšie modlitbové hodiny (*Diurnale*) a žalmy na večery (*Vesperale*). Často tieto dva systémy existovali spolu.

V XIII. stor. Breviár Rímskej Kúrie začal prevládať. Pomaly sa stáva samozrejmým, že žalmy (Žaltár) sú súčasťou Breviára a nie zvláštnou knihou.

B. ANTIFONÁR.

Kniha označená ako „*Antifonarium*“ sa používala tak na spev pri sv. omši, ako aj pri modlitbe ofícia – alebo aj pri kombinácii obidvoch slávení. Názov knihy preto nepostačuje, aby sme mali dostatočnú informáciu o jeho obsahu.

Edícia starých antifonárov používaných pri sv. omši bola publikovaná v roku 1935 (Ed. Hesbert). Edícia starých antifonárov používaných pri slávení Liturgie Hodín bola publikovaná v roku 1979.

TIPOLÓGIA.

Antifonár na Offícium obsahuje texty (alebo texty + hudba) pre:

- invitatória (matutina)
- antifóny (k žalmom a pre denné hodinky: od ranných chvál až po večery)
- responzoria (ktoré sa konali po čítaní [*capitulum*] pri ranných chválach a večerách)
- verše (ktoré sa spievali po hymne)

Niekedy sa v antifonároch nachádzali aj indikácie začiatku žalmu a hymnov, spolu s ostatnými rubrikami.

Existujú dva hlavné systémy ofícia: mníšsky systém a katedrálly systém. Rozdelenie antifón môže byť v každom systéme iné. [Preto Hesbert delí svoju edíciu Antifonára k oficiu na dve časti].

Antifonár bol určený: majstrovi chóru alebo spevákom: spoločenstvo (veriacich) poznalo svoje repertórium naspamäť.

Najstaršie antifonáre (IX. stor.) boli bez hudobných značiek. Notáciu nachádzame od X – XI. stor.

HISTÓRIA.

V histórii musíme rozlišovať prvky hudobné od prvkov textových.

1) Hudobné prvky.

Pôvod Gregoriánskeho spevu je veľmi zahmlený – pretože sa líši od toho spevu, ktorý voláme „Starý rímsky spev“. Van Dijk predpokladá rozdielnosť týchto spevov na základe dvoch liturgických tradícií v Ríme: pápežskej a kňazskej (farskej). Podľa neho „starý rímsky spev“ predstavuje tradíciu farností Ríma, zatiaľ čo Gregoriánsky spev je výsledkom pápežskej tradície.

Syntéza rímsko-franská IX storočia (ohľadom spevu), nie je len syntézou rímskej a franskej tradície, ale aj tradície rímskych farností a pápežskej tradície.

Vedec Michel Huglo (mních zo Solesmes) poukázal na to, že po smrti Karola Veľkého a po rozdelení jeho ríše, spev sa rozvíjal rozdielne, podľa geografického rozdelenia ríše: západná časť a východná. Staré repertória sa odlišujú, podľa toho odkiaľ pochádzal manuscript: z východu (Nemecko), alebo zo západu (Francúzsko).

Na začiatku spev sa nezapisoval, ale tvoril súčasť ústneho podania (tradície), z jednej generácie kantorov sa odovzdával na druhú. Systém hudobnej notácie sa rozvinul len pomaly – [neumy, noty] – hudobný zápis zmenil charakter samotnej knihy (antifonára). Základné etapy vývoja sú tieto:

- a) hudba zapísaná nad textom
- b) hudobná partita napísaná v jednom riadku nad textom
- c) neskôr hudobná partita obsahovala 2, potom 3, 4 riadky. [Toto spôsobilo, že text musel byť napísaný s väčšími medzerami, aby sa ponechalo miesto pre hudbu.]
- d) v XIII. stor. sa vyvinula quadrátna notácia a tento systém značenia huby sa rýchlo rozšíril

V XIV. stor. antifonáre boli spojené s inými knihami officia – začal sa tvoriť breviár, aj keď antifonár vo svojej pôvodnej forme neprestával existovať.

2) TEXT.

Texty antifonára nepochádzajú z jedného spoločného archetypu, ale sú výsledkom dlhého vývoja, ktorého repertoár sa počas storočí obohacoval. V syntéze rímsko-nemeckej nikdy nemal antifonár tú istú vážnosť pri slávení Officia, ako pri slávení sv. omše. Konsekvenciou bola väčšia pestrosť antifonárov na Officium, ako na sv. omšu. Analýza týchto rozdielov nám pomáha klasifikovať antifonáre podľa rozdielnych „rodín“. [Cfr. podrobnú štúdiu od Palazza].

C. HYMNÁRIUM.

Hymnus slúžil ako „kľúč“ k interpretácii niektorého sviatku, alebo liturgickej hodiny (laudy, vešpery). Tieto kompozície (tak text, ako aj hudba) boli sprevádzané veľkou umeleckou krásou a veľkým teologickým bohatstvom.

existuje veľa štúdií o hymnoch, ale veľmi málo o hymnáriách.

TIPOLÓGIA.

Definícia:

HYMNUS = POETICKÁ METRICKÁ KOMPOZÍCIA, POUŽITÁ V LITURGII HODÍN.

[Na tomto mieste nehovoríme o iných hymnoch používaných pri procesiách, pobožnostiach ...].

Literárny druh hymnu nebol nikdy použitý pri sv. omši – okrem špeciálneho prípadu sekvencií.

Definícia:

HYMNÁRIUM = KNIHA OBSAHUJÚCA HYMNÝ NA OFÍCIUM.

Hymnária mohli byť spojené s inými knihami (zmiešané hymnárrium), alebo tvorili samostatnú knihu. Najstaršie zachované zmiešané hymnária:

- žaltár – hymnárrium
- collektár – hymnárrium

Hymnárrium ako samostatná kniha zanikol po vzniku Breviára.

HISTÓRIA.

Pôvod kresťanských latinských hymnov sa datuje do III-VI. stor. Hlavní autori, ktorých dokážeme identifikovať sú:

- Sv. Hyláriu z Poitiers
- Sv. Ambróz
- Prudentius
- Sedulius
- Venantius Fortunatus
- Sv. Gregor Veľký, pp.

Spomedzi týchto autorov, najväčšiu autoritu má sv. Ambróz. Sv. benedikt, vo svojej regule hovorí o hymnoch Ofícia, ktoré nazýva „ambrosiánske hymny“ (RB 9:4, 12,:4). Z tohto obdobia žiaľ sa nám nezachovala žiadna zbierka hymnov.

V VI. stor. máme stopy rozličných hymnových repertoárov, tak v Regule sv. benedikta, ako aj v Regule sv. Cezaria z Arles a jeho nástupcu Aureliana.

Najstarie hymnárrium, ktoré máme (VII. stor.) pochádza z keltskej tradície. Hymnárrium gallikánskeho rítu (VIII. stor.) sa nám tiež zachovalo.

Podľa štúdia Gneussa až po IX. stor. existovali dva typy hymnária používané v západnej Európe:

- prvý typ pochádzal z ambrosiánskej tradície (reprezentovaný mniškými Regulami, ktorú sme práve menovali)
- druhý typ pochádza z gallikánskej tradície

V ríši Ľudvíka Zbožného (syn Karola Veľkého) tieto dva typy boli nahradené novým hymnárriom, ktoré sa pripisuje sv. Benediktovi Aniánskemu, ale pravdepodobne je dielom Alcuina, v kláštore Sv. Martina v Tours.

Hymny pre Liturgiu Hodín, veľmi príbuzné v prostredí kláštorov, nebli prijaté všade. Niektoré diecézy (Braga, Lyon) nechceli prijať toľkú (hymny), vidiac v ich poetickej kompozícii zahmlenie Svätého Písma. V rímskej liturgii sa hymny nestali časťou Ofícia až do XI. stor., kedy boli zavedené gregoriánskou reformou.

Existuje veľmi veľká pestrosť v textoch a hudbe stredovekých hymnov, ale s formovaním Breviára v XIII. stor. repertoár sa stáva stabilnejším.

V nasledujúcich storočiach existovali rozličné snahy reformovať hymnárrium. Napríklad hnutie neo-klasicizmu a osvietenectva chcelo opraviť latinčinu, ktorú

pokladalo za úpadkovú, štýlom viac elegantným. Žiaľ toto obdobie používalo pohanský slovník, na vyjadrenie kresťanských právd.

Pre informácia k najnovšej reforme hymnária (po II. Vat. Koncile): Latinský repertoár bol z väčšej časti opustený, čo malo za následok dve skutočnosti:

- a) Mnohé hymny boli prevzaté z protestantskej tradície, ktorá mala hymnovú tradíciu veľmi rozvinutú.
- b) Nové kompozície v rozličných jazykoch sú často veľmi nízkej kvality umeleckej a teologickej („žlč, slzy, sliny, klíny...“).

4. 2. Kniha obsahujúca modlitby: Collectarium.

Videli sme jeden zo základných stavebných prvkov Officia: žaltár. Existujú ale aj ďalšie stavebné prvky tejto knihy: kolektár a lekcionár.

Pri formovaní breviára nemožno obísť tieto tri stavebné prvky: žaltár, kolektár a lekcionár.

Terminológia pre kolektár je pestrá: Podľa miesta pôvodu manuskriptu nachádzame názvy ako: *collectarium*, *collectarius liber*, *collectaneum*, *orationarius*, *orationale*, a *portiforium*.

TIPOLÓGIA.

Kolektár je kniha používaná celebrantom počas slávenia Liturgie Hodín. Obsahuje:

- capitula = krátke čítania vybrané zo Sv. Písma
- modlitby (ukončujúce slávenie, alebo niektorú jeho časť)

Funkcia tejto knihy je podobná funkcii sakramentárov: dať celebrantovi knihu, v ktorej by mal všetko, čo potrebuje na splnenie svojej úlohy v rámci celebrácie.

Počas dlhej histórie vývoja kolektár bol spojený s inými liturgickými knihami. Napríklad:

- a) kolektár – rituál: Cieľom bolo dať kňazovi všetko, čo nutné na slávenie v chóre aj v pastorácii
- b) kolektár – ordinál: Cieľ: upresniť štruktúru slávenia Officia
- c) kolektár – žaltár (alebo typ akéhosi breviára): na súkromné slávenie Officia

HISTÓRIA.

Vývoj kolektára mal veľmi jasné tri obdobia:

- a) sakramentáre
- b) kolektáre
- c) kolektáre zmiešané (s inými lit. knihami)

Sakramentáre.

Všetky staré sakramentáre obsahujú modlitby na Liturgiu Hodín. Tieto modlitby môžu byť presne určené k vymedzenému liturgickému sláveniu (vešpery na Veľkonočný týždeň, napr.), alebo mohli byť zoskupené v oddelenej časti sakramentára: (napr: *orationes vespertinales seu matutinales*, alebo zbierky pod názvom: *aliae orationes*).

Kolektár.

Najstaršie kolektáre prevzali svoje modlitby zo sakramentárov vytvoriac „libellus“. V IX. stor. boli komponované nové modlitby pre rozličné sviatky Ofícia.

V tom istom čase sa tvorili kolekcie *capitul*. Od X. storočia sa tieto *capitule* nachádzajú spolu s kolektármi.

Zmiešané kolektáre.

K tomuto základu (kolekty + capitule) sa pridávajú ďalšie prvky:

- sviatosti a ríty prevzaté z pontifikálov alebo rituálov
- modlitby a pobožnosti prevzaté z „libelli precum“
- požehnania (sviec, popola, ratolestí [paliem] ...)

Niekedy sa pridával aj akýsi druh *ordo officii*: popis priebehu Ofícia.

V XI. stor. ku kolektáru bol často pridávaný aj Kalendár. Ďalšie prvky popridávané: antifóny, responzória, hymny (alebo aspoň ich začiatky): akýsi druh prvotného breviáru.

4. 3. Knihy čítaní.

A) Biblické čítania.

Musíme dobre rozlišovať medzi čítaniami dlhými pre „nočné ofícium“ a medzi čítaniami krátkymi (*capitula*) pre ostatné kanonické hodiny.

Videli sme, že kapitule boli zozbierané spolu s modlitbami: pre potrebu celebrante. Preto na tomto mieste budeme hovoriť iba o dlhých čítaniach pre „nočné ofícium“.

TIPOLÓGIA.

Kniha, ktorá obsahovala tieto dlhé čítania bola určená na čítanie v chóre. Biblický text bol rozdelený na rozličné časti, podľa nasledujúcich kritérií:

- a) na začiatku, počas letného obdobia (kedy noci boli kratšie) aj čítania na toto obdobie boli kratšie, zatiaľ čo v zime boli rozsiahlejšie.
- b) na nedele a sviatky nočné ofícium predpokladalo:
 - mníšske ofícium: 12 čítaní
 - katedrálne ofícium: 9 čítaní

HISTÓRIA.

Existujú dve obdobia vývoja knihy obsahujúcej biblické čítania: samotná Biblia, a Lekcionár.

Biblia.

Na začiatku formovania Liturgie Hodín, samotná Biblia ako taká bola knihou používanou počas nočného ofícia. Sv. Benedikt (VI. stor.) robí odkazy na kódex (Biblie) položený na ambóbe (RB 9). State biblických čítaní boli uvedené ako okrajové poznámky. Existujú niektoré exempláre Biblie (veľmi vzácne), ktorých obsah nie je zostavený podľa poriadku Vulgaty, ale podľa Nočného ofícia.

Medzičlánková etapa.

Keď sa spomína vývoj Lekcionára smerom k Misálu, existovalo vo vývoji medzičlánkové obdobie: Biblia, listy obsahujúce perikopy, Lekcionáre. Ohľadom Liturgie Hodín (nočné oficium), takáto medzičlánková etapa neexistovala. Namiesto toho máme niektoré *Ordines Romani* (XIV, XIII A), ktoré udávajú, aké knihy Biblie sa majú čítať počas priebehu liturgického roka. *Ordo Romanus* XIV reprezentuje tradíciu baziliky Sv. Petra v VII. stor. *Ordo Romanus* XIII A reprezentuje tradíciu v Lateráne v VIII. stor. Práve tento systém Lateránu vošiel do Rímskeho Breviára a zostal v ňom až po *Liturgiu Horarum* z roku 1970.

Lekcionár.

Počas storočí dlhé čítania boli skrátené z nasledujúcich dôvodov:

- rozvoj iných častí officia – doplnkové žalmy, doplnkové officia (za zosnulých). Niečo sa muselo skrátiť. Čo? Dlhé lekcie z matutina.
- v histórii špirituality bolo obdobie, kedy sa viac uprednostňovali čítanie nie biblické pred biblickými

V každom prípade tento proces skracovania čítaní sa odohral v XI. stor. a v tomto kontexte sa formoval lekcionár pre Breviár. Lekcionár Breviára nie je len biblický. Obsahuje aj čítania patristické a hagiografické.

B) PATRISTICKÉ ČÍTANIA.

Zbierka patristických čítaní sa volá HOMILIÁR, alebo SERMONÁRIUS. Problémom je že nie všetky Homiliáre sú liturgickými knihami.

TIPOLÓGIA.

Homiliár má tieto charakteristické znaky:

- je organizovaný podľa liturgického roku
- obsah: z veľkej časti sú to homílie, alebo výklady Otcov, ale aj iné patristické texty
- niekedy neobsahuje patristické texty, ale aj texty biblické a hagiografické

Aký účel mal Homiliár nie-liturgický?

- pomôcka pre kazateľov

- lectio divina – privátna modlitba
- nástroj exegézy Sv. Písma
- lektúra v refektóriu

Aké je použitie liturgického Homiliára?

- na sv. omšu: aby klerici mali text vysvetľujúci Sv. Písmo a nebolo potrebné robiť kázeň
- na Posv. Oficiu: na nočné oficiu, ako suplementárny text ku sv. Písmu

V nočnom officiu existovali dva rozdielne spôsoby čítania Otcov:

- *lectio continua* textu, ako komentár k Biblii. Takýto text nepotreboval zvláštnu knihu liturgickú, čítalo s z patristického kódexu.

- vybrané patristické čítania pre konkrétny deň, alebo sviatok: takéto čítanie si vyžadovalo zvláštnu liturgickú knihu nezávislú, organizovanú podľa liturgického kalendára

HISTÓRIA.

Kázne a homílie Otcov, boli zozbierané už v V. stor. Kázne sv. Augustína sú pekným príkladom: jeho kázne sa rýchlo rozšírili. Prvé zbierky sa robili v Afrike, tieto kolekcie prišli do Európy prostredníctvom námorných ciest: Neapol v Taliansku, Arles vo Francúzsku.

Prvá historická správa o použití patristických čítaní v liturgii pochádza od sv. Benedikta (VI. stor.), kde on predpisuje takéto čítanie na nočné oficium. Táto prax nepochádza od iných mníšskych komunít. Sv. benedikt prevzal prvky rímskej liturgie – možno aj toto bol jeden z nich. V skutočnosti *Ordines Romani*, ktoré opisujú biblické čítania pre nočné oficium opisujú aj čítania patristické. [OR XIV: 10 (Sv. Peter) – po udaní biblických čítaní text pokračuje: *Tractatus vero sancti Hieronimi, Ambrosi, ceterorum Patrum, prout ordo poscit, leguntur.*

Chavassee predpokladá, že všetky následné Homiliáre mali svoj pôvod v VI. stor. v homiliári baziliky Sv. Petra.

Staré Homiliáre možno rozdeliť podľa troch historických epôch:

- Patristické homiliáre
- Carolínske homiliáre
- Stredoveké homiliáre

Patristické homiliáre.

V tejto kategórii sú tri rozdelenia:

a) tie, ktoré sú závislé na Homiliári zo sv. Petra

[najznámejší: Homiliár Alana z Farfy (c. 760-770)]

b) tie, ktoré sú závislé na Homiliári Pavla Diakona

[Bol zostavená na žiadosť Karola Veľkého, ale zaujímavé je, že v tomto prípade cisár nehľadal rímsky vzor, ale ponechal výber patristických čítaní na editorovi – Pavlovi Diakonovi. Okrem odlišných čítaní (od rímskeho) obsahuje dve ďalšie zaujímavosti:

- na každý deň je predpísané len jedno čítanie (nie je možnosť voľby)
- na všetky nedele roku je určená homília na evanjeliové čítanie z nedeľnej sv. omše. Pred patristickým čítaním sa prečítali začiatkové verše evanjelia.

Tento evanjeliár Pavla Diakona nebol nikdy nariadený všeobecne, ale mnohé kláštory a diecézy impéria Karla Veľkého ho adoptovali dobrovoľne. Keď bol zostavovaný Breviár XIII. stor. adoptoval si tento Homiliár.]

c) všetky ostatné, ktoré nepatria do prvých dvoch kategórií

- Karolínske homiliáre
- Stredoveké homiliáre (XI – XII. stor.)
 - veľká pestrosť týchto homiliárov

C) HAGIOGRAFICKÉ ČÍTANIA.

Hagiografické čítania sú posledným typom čítaní, ktorý akceptovalo nočné oficium rímskeho rítu Liturgie Hodín. Vzhľadom na neskorú adopciu týchto čítaní, málokedy sa nachádzajú v samostatnej knihe. Najčastejšie sú už včlenené do Homiliára, buď ako jeho supplementum, alebo integrované do priebehu cirkevného roku.

TIPOLÓGIA.

Ako sme videli u Homiliára, hagiografické čítania nemusia byť nutne liturgickými textami. V kláštoroch, kde sa tento typ kníh nazýval PASIONÁR, alebo LEGENDÁR, mohol byť nasledovne použitý:

- v refektóriu
- ad collationem: ako čítanie pred Kompletóriom
- na pracovných miestach: jeden mních čítal, kým ostatní robili svoju robotu
- v celách (izbách): ako privátne čítanie

Aby mohol byť Pasionár, alebo Legendár považovaný za liturgickú knihu musia byť splnené nasledovné kritéria:

- rozdelenie textu na časti zodpovedajúce mníšskemu alebo katedrálnejmu nočnému oficiu
- prítomnosť iných liturgických prvkov v tejto knihe (napr. biblické čítania)
- názov knihy – niekedy samotný názov hovoril, že kniha bola používaná pre nočné oficium

HISTÓRIA.

Liturgické čítanie o utrpení mučeníkov, alebo o živote svätých počas officia nie je rímskeho pôvodu. Tento zvyk bol veľmi rozšírený v lit. tradícii severnej Afriky, v Miláne, v mozarabskej liturgii a galikánskej liturgii.

Prvou historickou stopou týchto čítaní v rímskom ríte je výslovné odmietnutie takéhoto typu čítaní dekrétami PSEUDO-GELÁSIA (VI. stor.) v ktorých sa píše takto: „...pretože tieto texty sú anonymné a ich vierohodnosť je pochybná, Svätá Rímska Cirkev ich neprijíma do svojej liturgie“ (cfr. DS 353).

ORDINES ROMANI prinášajú taký istý postoj. Ich rímska recenzia OR XIV (kolekcia A) nespomína hagiografické čítania:

OR XIV (kol. A)[čítal som keď sme hovorili o patristických čítaniach]: „*tractatus vero sancti Hieronimi, Ambrosi, ceterorum patrum ... leguntur*“

OR XIV (kol. B – recenzia galikánska): „... *similiter tractatus patrum ... passio martyrum et vitae patrum catholicum leguntur*“.

Nakoniec ale aj Rím prijal tento zvyk: OR XII (c. 800) ukazuje, že čítanie o umučení (passio) alebo život (gesta) svätých tvorili súčasť officia, prinajmenej v deň výročia svätého, alebo v kostole, kde sa uctievali jeho relikvie.

Pápež Adrian I. (772 – 795) zaviedol tento zvyk do tradície baziliky Sv. Petra.

Od VIII. stor. sa tento literárny druh veľmi rozvinul – paralelne k rozvoju kultu svätých a rastúcim kultom relikvií. V XII. stor. sa už nachádzalo jedno hagiografické čítanie na každý sviatok svätého.

Kniha obsahujúca hagiografické čítania.

Na začiatku tieto *passiones, vitae, gesta* boli napísané vo forme libellov, aby sa mohli čítať v kostole, kde bol svätý uctievaný.

Potom sa libelli zozbierali a vytvorili tak kolekcie libellov, ktoré mali veľmi pestré označenie: *acta martyrum, passiones martyrum, passionarium, vitae sanctorum*. Ak tieto texty boli zostavované výlučne pre nočné ofícium, kniha, ktorá ich obsahovala sa volala *legendarium*. Ale ako sme už spomenuli, najčastejšie sa nachádzali tieto čítania spolu s biblickými a patristickými čítaniami. Takýmto spôsobom sa formoval lekciónár Liturgie Hodín.

D) LEKCIÓNÁR.

Lekcionár na Posvätné ofícium je veľmi odlišný od lekciónára používaného pri sv. omši, predovšetkým z dôvodu jeho obsahu: čítania biblické, patristické a hagiografické zoskupené spolu.

Tento typ lekciónára sa rozvíja od X do XII. storočia, ale spôsobom v každom regióne odlišným. Výber čítaní bol odlišný, závisel od zvykov miestnej cirkvnej komunity – diecéznej, alebo mníšskej. Pred sformovaním Breviáru, neexistoval lekciónár, ktorý by slúžil ako norma.

Spolu so žaltárom a kolektárom, bol lekciónár jeden z kľúčových prvkov z ktorých sa sformoval breviár.

Breviár sa formoval v tom istom čase, ako lekciónár, čo vysvetľuje, prečo sa kompletný samostatný lekciónár (čítania biblické, patristické a hagiografické) vyskytoval len veľmi zriedkavo. Breviár prevzal jeho miesto.

4. 4. Od mnohých kníh k jednej: Breviár.

Videli sme, že pre liturgiu hodín boli potrebné mnohé knihy:

- na spev (žaltár, antifonár, hymnár)
 - s euchologickými textami (kolektár)
 - s čítaniami (biblické čítania, homiliár – patristické čítania)

Hlavné etapy vo vývoji formovania jednej knihy:

1) Knihy zmiešané.

V týchto kódexoch rozličné knihy (žaltár, hymnár, antifonár, lekciónár, kolektár...) boli spojené, ale ako rozdielne knihy zviazané spolu.

2) XI – XII. stor. – Spojený breviár.

Objavuje sa Spojený breviár: jednotlivé časti boli vsunuté na svoje miesto podľa rozličných liturgických hodín. Videli sme tri základné knihy v ktorých k takémuto spojeniu dochádzalo: žaltár, kolektár, lekciónár.

Silná tendencia skracovať rozličné prvky, aby sa zmenšil objem zväzku. V breviároch pre chór zostali lekcie pomerne dlhé, ale vo všetkých ostatných typoch (použitie mimo speváckeho zboru) čítania boli podstatne skrátené.

3) XIII. stor. breviár Rímskej kúrie, ktorý adoptoval a rozšíril rád Františkánov, nadobudol všeobecný charakter.

TERMINOLÓGIA.

Odkiaľ vzniklo meno knihy nie je ťažké usúdiť: zo snahy skracovať: Breviár:

[lat. *breviō*, -*āre* = skracovať]

- breviaria
- breviaria itineraria (na cesty) [itō, -āre = chodiť, ísť]
- breviaria portatilia [prenosný]

Ale aj:

- libelli officiales
- manuales

Prechod od viacerých kníh k jednej sa dá vysvetliť nasledovnými okolnosťami:

1. Zmena štýlu života kléru v XII. storočí a po ňom

Zmena v tejto epoche nebola predovšetkým zmenou v štruktúre officia, ale bola zmenou v spôsobe jeho slávania. Až doteraz normálna situácia pre mníchov a kanonikov bola: sláviť officium v kostole, v komunite, slávnostným spôsobom.

V XII. stor. spoločný život kléru bol nie diecéznym kňazstvom málo praktizovaný. Mnohí kanonici zanechali spoločný život. Okrem toho, existoval typ kléru, ktorý dostal farnosť ako benefícium, ale nemal pastoračnú starosť o túto farnosť. Klérus nebol povinný bývať vo vlastnej farnosti.

Starý model bol: kňaz obklopený svojimi klerikmi (s nižšími sväteniami) s poslaním viesť liturgiu a starať sa o duše („cura animarum“) – tento model sa začal meniť.

2. Snaha skracovať officium.

Duchovné „podhubie“ epochy:

- množenie sviatkov (slávností)
- rozvoj vonkajšej ceremónie

Výsledok: snaha skrátiť officium nakoľko je to len možné.

- zredukovali sa niektoré staré prvky: biblické a patristické čítania
- tendencia nechať, aby sanktorál prevládal nad temporálom, pretože sviatok svätého mal prednosť pred nedeľou (modlitbové officium na nedeľu bolo veľmi dlhé a officium sviatku svätého bolo oveľa kratšie)

3. Privátne recitovanie officia.

Existovala povinnosť aj pre mníchov, recitovať tie časti officia, na ktorých sa nezúčastnili v chóre. Okrem toho františkáni so sťahovavým (putovným) spôsobom života a klerici na univerzitách s akademickým poslaním, nemohli celebrowať officium slávnostným spôsobom, a poväčšine sa ho modlili sami.

Výsledkom týchto faktorov bolo:

- Righetti, I, 272: „...množenie týchto „prenosných breviárov“, alebo „izbových breviárov“. Na cesty sa nosili malé zväzky za cingulom ... pre pohodlnosť putujúcich kňazov“.
- 272: „Jeden typ „izbového“ breviára sa sformoval v Ríme, medzi XII – XIII storočí na pápežskom dvore v Lateráne...”

4. 5. Breviár Rímskej kúrie XIII. stor.

[Hlavná štúdia na túto tému: Van Dijk, *The Origins of the Modern roman Liturgy*]

A. BREVIÁR RÍMSKEJ KÚRIE.

Innocent III (1198-1216) medzi inými reformami IV. Lateránskeho koncilu (1215) uskutočnil aj reformu breviára. Tento reformovaný Breviár nebol ničím iným než prerobeným starobylým oficiom Lateránskej baziliky.

Úmyslom Innocenta III bola pravdepodobne vnútorná reforma v Lateráne, ale pre komplex okolností nadobudla historický význam oveľa širší. (cfr. Righetti II, 462).

Pod spomenutým „komplexom okolností“ rozumieme: novosť povolania františkánov, nový typ rehoľného života (misionársky) a pranie sv. Františka, aby jeho bratia mali liturgickú uniformitu. Za týchto okolností sa rozhodli Františkáni v roku 1223 používať jednotný breviár: ten, ktorý používala Rímska kúria (okrem žaltára). [Pápežský dvor používal Rímsky Žaltár, zatiaľ čo mimo Ríma sa používal zväčša Žaltár gallikánsky].

NB: Prvá verzia breviára XIII. stor.: = Breviár Páp. dvora pred rokom 1223.

medzitým za pontifikátu pápeža Honora III (1216 – 1227) breviár páp. dvora bol modifikovaný, zjednodušený. Editori mali na mysli jeho všeobecnejšie použitie.

NB: Druhá verzia: Breviár Páp. dvora obnovený.

Františkáni dostali kópiu starého breviára (prvú verziu), ktorá neobsahovala zmeny za pápeža Honora III.

B) BREVIÁR RÍMSKO-FRANTIŠKÁNSKY.

Samozrejme, že breviár určený pre Pápežský dvor nebol perfektne pripravený zodpovedať požiadavky a potreby františkánov.

NB: Františkáni urobili svoju vlastnú edíciu v roku 1230: ktorá sa volala: *Breviár Rádu*. = Tretia verzia.

[Ale aj predošlé dve verzie boli v obeh, pretože bolo veľa Františkánov a málo kníh].

V rokoch 1243-44, Generálny minister, Aimon di Faversham, aby odstránil odlišné verzie breviára, urobil štvrtú korekciu, s cieľom zjednotiť všetkých františkánov. Výsledkom bol nový breviár: „rímsko-františkánsky“.

„Prvým úspechom breviára „rímsko-františkánskeho“ bol Rím“ (p. 465). Pápež Mikuláš III. (1277-1286) adoptoval tento breviár pre rímske kostoly, namiesto starých kníh Ofícia.

[Pápež Mikuláš III = Kardinál Orsini]

Rýchle rozšírenie Františkánov bolo prvou príčinou toho, že ich breviár sa dostal do celej Európy.

Treba si spomenúť, že toto bola epocha univerzít: Paríž, Bologna, Oxford. Mladí klerici „ktorým chýbal čas aby sa venovali tradičnému oficiu mníšskeho a katedrálneho typu“ potrebovali skrátené oficium. „Takéto požiadavky spĺňal Breviár Pápežského dvora

adoptovaný rádom Františkánov. (Študenti-klerici) ho prijali s radosťou a keď ukončili štúdiá stali sa jeho rozširovateľmi vo vlastných diecézach“ (p. 465).

4. 6. Dekadencia a reforma XIV – XVI. stor.

Breviár Pápežského dvora (adoptovaný františkánmi) sa ale nestal univerzálnym. V XIV – XV. storočí – storočia celkového úpadku v Cirkvi, Avignon, schizma na západe – zostalo veľa miestnych breviárov.

Nové humanistické prúdy hľadeli s opovrhnutím na tzv.. „barbarizmy“ v jazyku liturgických textov (p. 468).

Iné charakteristiky obdobia:

- texty nízkej úrovne
- svetské prvky
- anarchia v liturgii

Snahy o reformu:

- Z jednej strany snaha Radolfa z Tongres (+1403) vrátiť sa k starým zvykom Rímskej Cirkvi skôr než sa rozšíri „zlý“ vplyv Františkánov. (p. 468).
- Na druhej strane snahy humanistov, ktorí pokladali štýl Ofícia za „odporný“ (p. 469) a chceli sa vrátiť k čistote latinského jazyka. (Ale išli vo svojich snáhach za hranice jazykovej reformy, tým, že používali pohanské termíny na označenie kresťanských tajomstiev.)

A) BREVIÁR SVÄTÉHO KRÍŽA.

Klement VII sa pokúsil o reformu breviára. Poveril ňou španiela Francesca Quinonez, titulárneho kardinála S. Kríža v Jeruzaleme.

Jeho úloha: „prispôbiť kanonické hodiny, zjednodušiť ich nakoľko je to možné, na ich pôvodnú starú formu, odstrániť ťažké a veľmi dlhé miesta, držiak sa verne ustanovení Otcov, aby klerici nemali viac dôvod vyhýbať sa povinnosti oficiálnej modlitby“ (p. 471).

Quinonez sa dal do práce v roku 1529 a skončil ju v roku 1534, krátko pred smrťou klementa VII.

Publikoval ju v roku 1535 za sprievodu Breve Pavla III., nového pápeža. Diecézni kňazi dostali od pápeža povolenie modliť sa súkromne breviár. Toto povolenie vydávala Svätá Stolica (p. 471).

NB: Privátna modlitba breviára – potlačila všetky časti ktoré boli svojou povahou určené na komunitné slávenie: antifóny, verše, responzória, krátke lekcie, kapitoly ...

Reforma obsahovala čítania sv. Písma rozdelené tak, že počas roku sa prečítali všetky knihy Písma.

Nové rozdelenie žalmov: za jeden týždeň sa pomodlili všetky žalmy, bez ohľadu na starý systém.

Tento nový breviár mal veľký úspech. Od roku 1536 do roku 1558, kedy ho pápež Pavol IV zakázal tlačiť, bolo vydaných vyše 100 edícií! (p. 472).

Pavol IV.

- ako biskup v Chieti – počas pontifikátu Klementa VII – tiež pracoval na reforme breviára. Pracoval s kritériom: tradicionalista a konzervativista. Preto zakázal znovuvydanie Breviára sv. Kríža, aby pripravil cestu svojmu Breviáru. Umrel ale v roku 1559, skôr než stihol svoj projekt dokončiť.

B) BREVIÁR PIA V.

Tridentský koncil: Na tretej sesii (1563) sa hovorilo o breviári. Boli rozličné návrhy a vymenovaná komisia. Otcovia sa nevedeli dohodnúť na reforme a preto zverili reformu Breviára Svätej Stolicy (p. 474).

Pápež Pius IV. zomrel v roku 1564. Pius V., jeho nástupca, potvrdil komisiu, vymenoval nových členov...

Kritéria práce (v protiklade ku kritériam Quinoneza):

- nič podstatného sa nesmie vynechať zo starého Rímskeho breviára
- nemá sa zostrojiť nový Breviár, ale priviesť ho do starobylého štádia
- vynechať to, čo bolo pridané

Nový breviár bol publikovaný v roku 1568 pápežom Piom V. Všetky Cirkvi mali povinnosť si ho osvojiť s výnimkou tých, ktoré mali svoj Breviár starší ako 200 rokov.

(Aj Mníšsky breviár bol obnovený v tomto období, podľa vzoru Rímskeho breviára a bol promulgovaný Pápežom Piom V. v roku 1612.)

C) OD BREVIÁRA PIA V. K REFORME PIA X.

Následné reformy Breviára:

1. – Sixtus V. (1585 – 1590)

2. – Klement VIII (1592 – 1605)

3. – Urban VIII (1623 – 1644)

4. – Klement X (1669 – 1676)

... najväčšou zmenou v tomto období bolo pridanie nových sviatkov. Toto množenie sviatkov v sanktoráli bolo na škodu vyváženosti.

5. – Benedikt XIV (1740-1758)

Za pontifikátu Pia V. bolo v Breviári 138 sviatkov svätých. Počas pontifikátu Benedikta XIV ich počet vzrástol na 228.

6. – Reforma Breviára bola medzi spismi I. vat. koncilu, ale koncil nestihol o nej jednať.

7. – PIUS X (1903 – 1914)

Komisia vybraná pp. Piom X. na reformu breviára mala pracovať podľa dvoch pravidiel:

- znovuzaviest' normálne feriálne ofícium
- usporiadať sviatky svätých podľa ich prednosti

Výsledok: nové usporiadanie 6altára a rozšírenie denného ofícia

Nový breviár bol promulgovaný v novembri 1911 bulou *Divino afflatu*

(dve svetové vojny)

8. Pius XII.

- 1945 – autorizoval na liturgické použitie nový preklad žalmov urobený z hebrejčiny
- 1955 – zjednodušenie rubrík
- 1956-57 – Konzultovanie episkopátu ohľadom reformy rímskeho breviára: Výsledok: organický projekt obnovy tradičnej štruktúry Liturgie Hodín

D) II. Vatikánsky koncil: Aktuálna liturgia hodín.

- cfr. SC 83 – 101
- SC 87:
- vernosť minulosti a senzibilita na súčasné podmienky pastoračného kléru
- modliaci sa má texty oficiá duchovne prežívať
- veriaci majú mať možnosť participovať na tejto modlitbe
- modlitbové hodiny sa majú modliť v stanovený a zodpovedajúci čas

[Celý priebeh reformy: cfr. Bugnini, IV. kap. (30-33)]

Výsledok: nový breviár aj keď je „revolučný“ je veľmi realistický a pohodlný. Je možné sa modliť celé oficium bez pociťovania ho ako záťaž.

5. Posvätné Ofícium, alebo Liturgia Hodín podľa rímskeho obradu, obnovené podľa rozhodnutia II. Vat. koncilu uvedené do platnosti pp. Pavlom VI.

Posv. kongregácia pre bohoslužbu pripravila latinský originál Posvätného Ofícia pod názvom Liturgia hodín (*Liturgia horarum*) v štyroch zväzkoch, ktorý schválil pp. Pavol VI. apoštolskou konštitúciou *Laudis canticum* 1. novembra 1970.

LAUDIS CANTICUM(*PIESEŇ CHVÁLY*) – 1. novembra 1970 – pp. Pavol VI.:

- „PIESEŇ CHVÁLY, ktorá sa v nebi spieva cez celú večnosť a ktorú Najvyšší Kňaz Kristus Ježiš priniesol do tohto pozemského vyhnanstva, Cirkev cez toľké storočia vytrvalo a verne spievala a dávala jej obdivuhodné a rozmanité podoby“.

- „Kým ešte Koncil trval, postarali sme sa o to, aby sa hneď po zverejnení konštitúcie o posvätnnej liturgii uviedli do života jej ustanovenia. Preto sme založili RADU PRE USKUTOČNENIE KONŠTITÚCIE O POSVÄTNEJ LITURGII. V jej rámci bola ustanovená osobitná KOMISIA, ktorá za pomoci vynikajúcich odborníkov v odbore liturgie, teológie, duchovného života a pastorálky veľmi starostlivo a usilovne SEDEM rokov pripravovala novú knihu liturgie hodín“.

- „vzali sme do úvahy podmienky, v ktorých sa nachádzajú apoštolsky činní kňazi dnešných čias“

- „Ofícium sa zostavilo a upravilo tak, aby na ňom, ako na modlitbe celého Božieho ľudu, mali účasť nielen klerici, ale aj rehoľníci, ba aj laici“

- „Ranné chvály a večpery, ako základné časti ofícia, nadobudli veľkú dôležitosť, lebo majú povahu ozajstnej rannej a večernej modlitby. Posvätné čítanie si zachováva ráz nočnej modlitby pre tých, čo slávia vigíliu, no súčasne je prispôsobené ktorejkoľvek hodine dňa. Modlitba cez deň (Hora media) je upravená tak, aby si ju tí, čo si vyberú jednu z troch posvätných hodín (terciu, sextu, alebo nonu), mohli prispôbiť času v ktorom ju konajú, a pritom nič nevynechať zo žaltára rozdeleného na týždne“.

- Žalmy – štvortýždenný cyklus

- komisia pre vydanie Neovulgáty

- „pri novom rozdelení žalmov sa niektoré tvrdšie znejúce žalmy a verše vynechali predovšetkým s ohľadom na ťažkosti, ktoré by mohli vzniknúť pri slávení liturgie hodín v národnom jazyku“.

- hagiografické čítania – „sú upravené tak, že sa vyzdvihla a do pravého svetla postavila predovšetkým duchovná postava jednotlivých svätých a ich význam pre život Cirkvi“.

- „do ranných chvál sú zaradené prosby vyjadrujúce zasvätenie dňa a prosebné modlitby na začiatku celodennej práce. Vo večerách sú krátke prosby, zostavené na spôsob všeobecnej modlitby“.

- „na koniec týchto prosieb sa znova zaraďuje modlitba Pána, a keďže sa ju modlíme aj pri omši, vraciame sa tak aj v našich časoch k zvyku prvých kresťanov, ktorí sa túto modlitbu modlili cez deň trikrát“.

- „...treba odstrániť akýkoľvek rozpor medzi modlitbou Cirkvi a osobnou modlitbou, a vzhľadom, ktoré sú medzi obidvoma modlitbami treba stále väčšími posilňovať a prehĺbovať... ..preto sa modlitba posvätných hodín predkladá všetkým veriacim v Krista, a to aj tým, ktorí podľa zákonov Cirkvi nie sú povinní ju recitovať“.

Povinnosť denne sláviť liturgiu hodín: CIC can. 276 § 2, 3 a can. 1174 § 1:

- can. 276 § 2, 3: „Kňazi, ako aj diakoni, ktorí sa pripravujú na presbyterát, sú povinní modliť sa každý deň liturgiu hodín podľa vlastných a schválených liturgických kníh, trvalí diakoni však majú sa z nej modliť tú časť, ktorú určí Konferencia biskupov“.

- can. 1174 § 1: „Modliť sa liturgiu hodín sú povinní klerici podľa normy kán. 276, §2 bod 3, členovia však inštitútov zasväteného života, ako aj spoločnosti apoštolského života podľa normy svojich stanov“.

[§ 2: „Aj ostatní veriaci sú podľa okolností nástojčivo pozývaní, aby sa zúčastňovali na liturgii hodín ako na úkone Cirkvi“.]

[can. 1175: „Pri modlitbe liturgie hodín sa podľa možností má zachovať skutočný čas každej hodiny“.]

5. 1. INSTITUTIO GENERALIS DE LITURGIA HORARUM [VŠEOBECNÉ SMERNICE O LITURGII HODÍN] (5 KAPITOL):

- 1. Dôležitosť Liturgie Hodín čiže Posvätného ofícia v živote Cirkvi.
- 2. Posvätenie dňa, čiže rozličné hodiny Posvätného ofícia.
- 3. Rozličné prvky Liturgie hodín.
- 4. Rozličné slávenia v priebehu roka.
- 5. Obrady pri spoločnom slávení Liturgie Hodín.

1. Dôležitosť Liturgie Hodín čiže Posvätného ofícia v živote Cirkvi.

(1) – svedectvo apoštolov

- Sk 2, 42: „...tí čo boli pokrstení sa vytrvalo zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách“

- Sk 10, 9: „Päť vyšiel okolo poludnia na strechu modliť sa...“

- Sk 3, 1: „Päť a Ján vystupovali o tretej hodine do chrámu na popoludňajšiu modlitbu“

- Sk 16, 25: O polnoci Pavol a Sýlas sa modlili a spievali Bohu chválospevy“

(3) – Kristova modlitba

- Kristus sa modlil: keď Otec zjavuje jeho poslanie (Lk 3, 21-22), prv, než povoláva apoštolov (Lk 6, 12), keď dobrorečí Bohu pri rozmnožení chleba (Mt 14, 19), pri svojom premenení na vrchu (Lk 9, 28-29) ...

(4)

- J. odriekal aj tradičné modlitby dobrorečenia

(5) – modlitba Cirkvi

- J. prikázal aj nám modliť sa: „Modlite sa, proste, žiadajte“ (Mt 5, 44), „v mojom mene“ (Jn 14, 13n), ukázal nám spôsob ako sa máme modliť (Mt 6, 9 – 13), pripomínal, že modlitba je potrebná (Lk 18, 1), a to modlitba pokorná (Lk 18, 9 – 14), bdelá (Lk 21, 36), vytrvalá, dôverujúca v Otcovu dobrotu (Lk 11, 5 – 13), čistá úmyslom a primeraná Božej dôstojnosti (Mt 6, 5-8).

(6)

Modlitba smerujúca k Bohu sa musí konať v spojení s Kristom.

(7)

Vznešenosť kresťanskej modlitby teda tkvie v tom, že má účasť na oddanosti Jednorodného voči Otcovi a na modlitbe, ktorú Syn vyjadril počas svojho pozemského života slovami a ktorá teraz aj v mene a na spásu celého ľudského pokolenia neprestajne trvá v celej Cirkvi a vo všetkých jej údoch.

(8)

„Duch prichádza na pomoc našej slabosti“ a „prihovára sa za nás nevysloviteľnými vzdychmi“ (Rim 8, 26)

- ako Duch Syna nám „vlieva Ducha adoptívneho Synovstva v ktorom voláme Abba, Otče“ (Rim 8, 15)

(9)

- spoločenská povaha modlitby: Mt 18, 20: „Kde sú dvaja, alebo traja v mojom mene, tam som aj ja medzi nimi“.

(10)

- Cirkev plní Kristov príkaz (modlitby) nielen eucharistiou, ale aj liturgiou hodín, ktorej najvlastnejšou úlohou je posväcovať celý priebeh dňa a noci

(12) Vzťah medzi LH a Eucharistiou.

- „liturgia hodín predlžuje na rozličné hodiny dňa chválu a vzdávanie vd'aky, ako aj pamiatku tajomstiev spásy, prosby i predbežné okúsenie nebeskej slávy, čo všetko je obsiahnuté v eucharistickom tajomstve, ktoré je „ohniskom a vyvrcholením celého života kresťanského spoločenstva“(cfr. II. Vat. koncil, dekrét o pastoračnej službe biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, č. 30)“.

(13) [podstatná chyba v slov. preklade!]

„Dielo ľudského vykúpenia a dokonalej „Humanae redemptionis et perfectae Dei oslavy Boha vykonáva Kristus v Duchu glorificationis opus Christus in Spiritu Svätom skrze svoju Cirkev nielen vtedy, Sancto per Ecclesiam suam exercet non keď sa slávi eucharistia a udeľujú sviatosti, tantum cum Eucharistia celebratur et ale aj, a to predovšetkým, vtedy, keď sa sacramenta administrantur, sed etiam, slávi liturgia hodín“(pozn. nr. 62: SC 83, prae ceteris modis, cum Liturgia Horarum 98). persolvitur“

ale aj istým spôsobom

LH I, Všeob. smernice, čl. 13.

sed etiam, prae ceteris modis

LH I, Institutio generalis, nr. 13.

(14)

- „v LH sa uskutočňuje ... dialóg medzi Bohom a ľuďmi“

(16)

- „Naše tesné spojenie s nebeskou Cirkvou sa totiž uskutočňuje práve vtedy, keď „spoločným plesaním oslavujeme Božiu velebnosť...“ (cfr. Zjv 21, 23-25)“.

(17)

- „Okrem oslavy Boha svätá Cirkev v liturgii prednáša prosby a žiadosti všetkých verných kresťanov, ba vrúcne prosí Krista a skrze neho aj Otca za spásu celého sveta“.

(19)

- „Aby však táto modlitba bola ozajstnou modlitbou ... treba ju konať dôstojne, pozorne a nábožne, aby tak myseľ bola v súlade s hlasom“ (pozn. nr. 89: cfr. BENEDIKT, *Regula monasteriorum*, kap. 19).

(20 – 21) – Spoločné slávenie LH

- „Ak je to možné

- má sa konať za účasti ľudu“

- nech sa slávia hlavné časti LH spoločne v kostole

(24)

- „Modliacu sa Cirkev osobitne reprezentujú komunity kanonikov, mníchov, mníšok a iných rehoľníkov ... Tieto komunity totiž plnšie vyjadrujú obraz Cirkvi, ktorá neprestajne a jedným hlasom chváli Pána a plnia úlohu „pracovať“ najmä modlitbou, na budovaní a rozvoji celého tajomného Kristovho Tela“

(26) – Povinnosť sláviť LH

- „LH je takým osobitným spôsobom zverená vysväteným služobníkom Cirkvi, že ich viaže povinnosť konať túto modlitbu ako jednotlivcov ... aby isto a stále aspoň oni plnili povinnosť celého spoločenstva a aby Kristova modlitba trvala v Cirkvi neprestajne (cfr. PO, čl. 13)“.

(29)

- „Biskupi, kňazi a diakoni ašpirujúci na k'nazstvo ... sú povinní konať ju (LH) denne v celom rozsahu a pokiaľ je to možné v čawse, v ktorom sa má príslušná posvätná hodina vykonať“. (cfr. CIC can. 276 § 2,3 a 1174 § 1).

„Nech venujú náležitú pozornosť predovšetkým tým posvätným hodinám, ktoré sú akoby základom liturgie hodín – ranným chválam a vešperám, nech nikdy nevynechajú tieto časti, iba ak z vážnej príčiny“.

(33)

- Podstatnou štruktúrou tejto liturgie je vždy rozhovor medzi Bohom a človekom.

2. Posvätenie dňa, čiže rozličné hodiny Posvätného officia.

34. Celé officium sa zvyčajne začína invitatóriom (úvodnou modlitbou). Skladá sa z verša *Pane, otvor moje pery. A moje ústa budú ohlasovať tvoju slávu* a žalmu 95, ktorým sa veriaci denne pozývajú spievať na chválu Boha a počúvať jeho hlas a napokon sa vyzývajú, aby očakávali „Pánov pokoj“.

Ak je to vhodná, namiesto žalmu 95 sa môžu brať žalmy 100, 67 alebo 23.

Je vhodná predniesť žalm responzóriovým spôsobom, ako sa to uvádza na príslušnom mieste, teda s antifónou, ktorá sa opakuje hneď po jej uvedení a potom po každej strofe.

35. Invitatórium ma svoje miesto na začiatku celej dennej modlitby. Kladie sa teda pred ranné chvály alebo pred posvätná čítanie, podľa toho, ktorou z týchto liturgických slavení sa začína deň. Ak sa však tento žalm má zaradiť pred ranná chvály, môže sa – ak je to vhodná – aj vynechať spolu s antifónou.

36. Antifóny na invitatórium sa menia podľa charakteru liturgických dní, čo je vyznačené na príslušnom mieste.

II. RANNÉ CHVÁLY A VEŠPERY.

37. Ranná chvály ako ranná modlitba a vešpery ako večerná modlitba sú podľa ctihodnej tradície celej Cirkvi dvoma základnými zložkami každodenného officia, a preto ich treba pokladať za hlavné časti denného officia a ako také ich aj sláviť (cfr. SC 89, 100).

38. Ranné chvály, ako to vidno z mnohých ich prvkov, sú určené a usporiadané na posvätenie rána. Tento ranný charakter najlepšie vystihuje svätý Bazil Veľký slovami: „Ranná modlitba je na to, aby boli prvé hnutia nášho ducha a našej mysle zasvätené

Bohu; a nezačínajme nič iné prv, než by sme sa nenaplnili radosťou z rozjímania o Bohu, ako je napísané: „Na Boha myslím a radujem sa“ (Ž 77, 4). Ani sa nedávajme do práce skôr, ako vykonáme to, čo sa hovorí v žalme: „Ku tebe, Pane, sa modlím, za rána počúvaš môj hlas, za rána prichádzam k tebe a čakám“ (Ž 5, 4-5)²⁵.

Okrem toho táto posvätná hodina, ktorá sa koná na úsvite dňa, vyvoláva spomienku na zmŕtvychvstanie Pána Ježiša, ktorý je pravým svetlom, čo osvecuje všetkých ľudí (porov. Jn 1, 9), a „slnkom spravodlivosti“ (Mal 4, 2), „vychádzajúcim z výsosti“ (Lk 1, 78). Tak porozumieme dobre napomenutie svätého Cypriána: „Ráno sa treba modliť preto, aby sme modlitbou oslávili Pánovo zmŕtvychvstanie“²⁶.

39. Vešpery sa slávia, keď sa zvečerieva a deň sa schyluje, aby sme „vzdávali vďaky za všetko, čo sme cez deň dostali alebo dobre urobili“²⁷. Aj vykúpenie si pripomínáme touto modlitbou, ktoru vysielame „pred Pánovu tvár ako kadidlo“ a v ktorej sa „naše pozdvihnuté ruky“ stávajú „večernou obetou“. To „možno rozumieť v duchovnom zmysle jednak o tej pravej večernej obete, ktorú Pán a Spasiteľ zveril apoštolom pri večeri, keď ustanovoval sväté tajomstvá Cirkvi, a jednak o tej obete, ktorú sám na druhý deň zdvihnutím svojich rúk na kríži priniesol svojmu Otcovi za spásu celého sveta ako večernú obetu, totiž ako obetu na konci vekov“. A aby sme napokon obrátili svoju nádej k svetlu, ktoré nikdy nezapadá, „modlíme sa a prosíme, aby na nás znova prišlo svetlo, prosíme o Kristov príchod, ktorý nám poskytne milosť večného svetla“. A v tejto hodine zároveň vzývame spoločne s Východnými cirkvami „blaženého Ježiša Krista, jasné svetlo svätej slávy večného nebeského Otca; privedení k západu slnka vidíme večerné svetlo a piesňou oslavujeme Boha Otca i Syna i Svätého Ducha...“.

40. Za najhlavnejšie rnodlitby teda treba pokladať ranné chvály a vešpery ako modlitby celého kresťanského spoločenstva; a preto najmä tí, čo žijú spoločne, nech sa ich radi modlia verejne a spoločne. Ba ich recitovanie nech sa odporúča aj jednotlivým veriacim, ktorí sa nemôžu zúčastniť na ich spoločnom slávení.

41. Ranné chvály a vešpery sa začínajú úvodným veršom *Bože, prid' mi na pomoc, Pane, ponáhľaj sa mi pomáhať*. Po ňom nasleduje *Sláva Otcu, ako bolo* a *Aleluja* (*Aleluja* sa v Pôstnom období vynecháva). Toto všetko však pri ranných chválach odpadá, ak ich bezprostredne predchádza invitatórium.

42. Potom ihneď nasleduje primeraný hymnus. Je zostavený tak, že dáva modlitbe alebo sviatku vlastné zafarbenie a – najmä pri modlitbe s ľudom – robí úvod k modlitbe ľahším a radostnejším.

43. Po hymne nasleduje psalmódia, a to podľa smerníc č. 121-125. Psalmódia ranných chvál sa podľa tradície Cirkvi skladá z jedného „ranného“ žalmu, ďalej z kantika zo Starého zákona a z druhého, oslavného žalmu.

Vo vešperách sa psalmódia skladá z dvoch žalmov alebo z dvoch častí dlhšieho žalmu, vhodných na túto hodinu a na slávenie s ľudom, a z jedného kantika vzatého z listov apoštolov alebo zo Zjavenia svätého Jána.

44. Po skončení psalmodie sa číta krátke alebo dlhšie čítanie.

²⁵Cfr. Sv. BAZIL VEL'KÝ, *Regulae fusius tractatae*, Resp. 37, 3: PG 31, 1014.

²⁶Sv. CYPRIÁN, *De oratione dominica*, 35: PL 4, 561.

²⁷Sv. BAZIL VEL'KÝ, *Regulae fusius tractatae*, Resp. 37, 3: PG 31, 1015.

45. Krátke čítanie sa berie podľa toho, o aký deň, obdobie alebo sviatok ide; má sa čítať a počúvať ako skutočné hlásanie Božieho slova, ktoré výrazne predkladá nejakú posvätnú myšlienku alebo pomáha osvetliť niektoré kratšie výpovede, ktorým sa pri súvislom čítaní Svätého písma venuje azda menšia pozornosť.

Krátke čítania sa v jednotlivých dňoch štvortýždňového žalmového cyklu menia.

46. Možno však, najmä pri modlitbe za účasti ľudu, vybrať dlhšie čítanie, a to buď z posvätného čítania, alebo z omšových čítaní (lekcií), predovšetkým texty, ktoré sa z rozličných príčin nemohli vziať. Nič však neprekáža tomu, aby sa niekedy nevybralo aj iné vhodnejšie čítanie podľa smerníc v č. 248-249, 251.

47. Pri slavení ranných chvál alebo vešper za účasti ľudu možno – ak je to vhodné – pripojiť krátku homíliu, ktorá by vysvetlila čítanie.

48. Po čítaní alebo po homílii možno zachovať nejaký čas posvätné ticho.

49. Na Božie slovo sa odpovedá responzóriovým spevom čiže krátkym responzóriom, ktoré podľa okolností možno vynechať.

Namiesto krátkeho responzória možno použiť iné spevy podobného zamerania a druhu; pravda, musia byť schválené biskupskou konferenciou.

50. Potom sa slávnostne Prednesie evanjeliový chválospev s antifónou; na ranné chvály sa berie Zachariášov chválospev *Benediktus* a na večery chválospev Panny Márie *Magnifikat*. Tieto chválospevy, ktoré sa už oddávna a s obľubou používajú v Rímskej cirkvi, vyjadrujú chválu a vzdávanie vďaka za vykúpenie. Antifóna na *Benediktus* a *Magnifikat* sa mení podľa dňa, obdobia alebo sviatku.

51. Po chválospeve sú v ranných chválach prosby na zasvätenie dňa a práce Pánovi, vo večerách zasa príhovorné prosby (porov. č. 179 – 193).

52. Po spomenutých prosbách a modlitbách všetci sa modlia *Otče náš*.

53. Po modlitbe *Otče náš* bezprostredne nasleduje záverečná modlitba, ktorá je na obyčajné férie v žaltári a na iné dni vo vlastných častiach (v propriu).

54. Napokon, ak modlitbu vedie kňaz alebo diakon, sám prepustí ľud pozdravom *Pán s vami* a požehnaním ako v omši; potom nasleduje výzva: *Id'te v pokoji. R. Bohu vd'aka*. Ináč sa ranné chvály a večery zakončujú slovami: *Nech nás žehná Pán* atď.

III. POSTÄTNÉ ČÍTANIE.

55. Cieľom posvätného čítania je predložiť Božiemu ľudu, najmä však tým, čo sa osobitne zasvätili Pánovi v hojnejšej miere na rozjímanie Sväté písmo a najlepšie pasáže z duchovných spisovateľov. Hoci sa každý deň pri omši Sväté písmo číta v bohatšom výbere, predsa onen poklad zjavenia a tradície, ktorý obsahuje posvätné čítanie, veľmi napomôže duchovný pokrok. Toto bohatstvo predovšetkým nech vyhl'adávajú kňazi, aby

mohli všetkým rozdávať to Božie slovo, ktoré sami prijali, a z náuky, ktorú podávajú, urobiť pokrm pre Boží ľud.

56. Modlitba musí sprevadzať „čítanie Svätého písma, aby sa nadviazal rozhovor medzi Bohom a človekom, lebo s Bohom hovoríme, keď sa modlíme, a jeho počúvame, keď čítame Božie slová“. Preto v posvätnom čítaní sú aj žalmy, hymnus, modlitba a iné formuly, takže má ráz pravej modlitby.

57. „Hoci si“ posvätné čítanie – podľa konštitúcie Sacrosanctum Concilium – „v chóre zachováva povahu nočných chvál, nech sa upraví tak, aby sa dalo recitovať v ktorúkoľvek hodinu dňa a nech sa skladá z menšieho počtu žalmov a dlhších čítaní“.

58. A tak tí, čo to podľa zvláštneho práva majú ako povinnosť, aj tí, čo chcú – a to je chvályhodné – zachovať tomuto oficiu charakter nočných chvál, nech si – bez ohľadu na to, či ho konajú v noci, alebo zavčas ráno pred rannými chválami – v období cez rok vyberú hymnus zo série určenej na tento čas. Okrem toho si v nedele, slávnosti a niektoré sviatky treba všimnúť, čo sa hovorí v č. 70 – 73 o vigíliách.

59. Okrem usporiadania, o ktorom bola práve reč, môže sa posvätné čítanie konať v ktorúkoľvek dennú hodinu, ba aj v nočných hodinách predchádzajúceho dňa po skončení vešpier.

60. Ak sa posvätné čítanie koná pred rannými chválami, pred ním sa povie invitatórium, ako sa to už uviedlo (č. 34-36). Inak sa začína veršom *Bože prid' mi na pomoc so Sláva Otcu, Ako bolo* a – mimo Pôstneho obdobia – *Aleluja*.

61. Potom sa prednesie hymnus, ktorý sa v období cez rok vyberie zo série nočných hymnov, ako je v č. 58, alebo zo série ranných hymnov, podľa toho, ako si to vyžaduje skutočný čas.

62. Nasleduje psalmódia skladajúca sa z troch žalmov (alebo z ich častí, ak príslušné žalmy sú dlhšie). Vo Veľkonočnom trojdni, v dňoch Veľkonočnej oktávy a vo Vianočnej oktáve, ako aj na slávnosti a sviatky sú žalmy vlastné s vlastnými antifónami.

V nedele a vo všedné dni (fézie) sa berú žalmy s antifónami z príslušného dňa v žaltári. Odtiaľ sa berú žalmy s antifónami aj na spomienky svätých, ak nie sú žalmy alebo antifóny vlastné (porov. č. 218n).

63. Medzi psalmódiu a čítania sa spravidla vkladá verš, ktorým modlitba prechádza zo psalmódie na počúvanie čítaní.

64. Berú sa dve čítania: prvé je biblické, druhé zo spisov Otcov alebo cirkevných spisovateľov, alebo hagiografické (zo života svätých).

65. Po každom čítaní je responzórium (porov. č. 169-172).

66. Spravidla treba čítať biblické čítanie, ktoré je z vlastnej časti liturgického obdobia, a to podľa Smerníc č. 140 – 155. No na slávnosti a sviatky sa berie biblické čítanie z vlastnej časti alebo zo spoločnej časti.

67. Druhé čítanie s responzóriom sa berie buď z knihy liturgie hodín, alebo z osobitného lekcionára, ktorý poskytuje väčší výber týchto čítaní (o ňom je reč v č. 161). Zvyčajne to býva čítanie, ktoré sa nachádza vo vlastnej časti liturgického obdobia.

68. Na slávnosti a sviatky svätých sa berie vlastné hagiografické čítanie, ak také nie je, číta sa druhé čítanie z príslušnej spoločnej časti na sviatky svätých. Na spomienky svätých, keď ich sláveniu nič neprekáža berie sa druhé čítanie hagiografické, a to namiesto druhého čítania, ktoré na ten deň pripadá (porov. č. 166, 235).

68. V nedele mimo Pôstneho obdobia, v dňoch Veľkonočnej a Vianočnej oktávy, na slávnosti a sviatky po druhom čítaní a responzóriu nasleduje hymnus *Te Deum laudamus* – *Teba, Bože, chválime*. Tento hymnus sa však vynecháva na spomienky svätých a vo fériách. Poslednú časť hymnu, t. j. od verša *Zachráň, Pane, svoj ľud* až do konca, možno vynechať.

69. Posvätné čítanie sa spravidla zakončí vlastnou modlitbou dňa a – aspoň pri spoločnom recitovaní – aklamáciou *Dobrorečme Pánovi. R. Bohu vd'aka*.

IV. VIGÍLIE.

70. Veľkonočnú vigíliu Cirkev slávi tak, ako je to napísaná v príslušných liturgických knihách. „Vigília tejto noci je taka veľká, – hovorí svätý Augustín – že si jediná privlastňuje meno spoločné aj ostatným vigíliam“. „Túto noc, v ktorej Pán vstal z mŕtvych a vo svojom tele začal pre nás onen život..., v ktorom niet smrti ani spánku..., prežívame v bdení; a preto ten, ktorému ako zmŕtvychvstalému spievame a pritom dlhšie bdieme, nám dá, aby sme s ním kralovali a žili bez konca“.

71. V rozličných miestnych Cirkvách sa stalo zvykom, podobne ako na Veľkonočnú vigíliu, začínať vigíliou aj iné slávnosti, najmä Narodenie Pána a Zoslanie Ducha Svätého. Tento zvyk treba zachovať a zvelaďovať podľa vlastných obyčajov tej-ktorej cirkvi. Ak by azda niekde bolo vhodné sláviť vigíliou aj iné slávnosti alebo púte, nech sa zachovávajú všeobecné smernice o slávení liturgie slova.

72. Otcovia a duchovní spisovatelia veľmi často povzbudzovali veriacich, najmä tých, ktorí sa venujú rozjímavému životu, do nočnej modlitby, lebo ňou sa vyjadruje a zdôrazňuje očakávanie Pána, ktorý sa vráti: „O polnoci sa strhol krik: „ženích prichádza, vyjdite mu v ústrety!“ (Mt 25, 6); „Bďte teda, lebo nevíete, kedy príde pán domu: či večer, či o polnoci, či za spevu kohúta alebo ráno. Aby vás nenašiel spať, keď príde nečakane“ (Mk 13, 35-36). Preto si zasluhujú chválu všetci, čo zachovávajú nočný ráz posvätného čítania.

73. V rímskom obrade je najmä kvôli tým, čo sa venujú apoštolským prácam, posvätné čítanie pomerne krátke. No tí, čo by chceli v súlade s tradíciou predĺžiť slávenie nedeľnej vigílie, slávnosti a sviatku, nech postupujú takto:

Najprv sa slávi posvätné čítanie vrátane lekcii tak, ako sa uvádza v knihe liturgie hodín. Po oboch čítaniach sa pred hymnom *Teba, Bože, chválime* pridávajú kantiká vyhradené na tento cieľ v dodatku tej istej knihy. Potom sa prečíta evanjelium, po ňom môže byť homília, nasleduje hymnus *Teba, Bože, chválime* a napokon modlitba.

Evanjelium sa na slávnosti a sviatky berie z omšového lekcionára, v nedele zo série evanjelií o veľkonočnom tajomstve, ako sa uvádzajú v dodatku knihy liturgie hodín.

V. MODLITBA PREDPOLUDNÍM, NAPOLUDNIE A POPOLUDNÍ (TERCIA, SEXTA NONA), ČIŽE MODLITBA CEZ DEŇ.

74. Podľa starodávnej tradície sa kresťania z nábožnosti modlievali v určité hodiny dňa, a to aj uprostred práce, aby tak napodobňovali apoštolskú Cirkev. Táto tradícia sa utvárala rozličným spôsobom a postupom času nadobudla formu liturgického slávania.

75. Liturgická obyčaj Východu i Západu si zachovala terciu, sextu a nonu, a to najmä preto, že sa na tieto hodiny dňa viazala spomienka na určité udalosti z Pánovho umučenia a na počiatky šírenia evanjelia.

76. Druhý vatikánsky koncil rozhodol, aby sa kratšie posvätné hodiny (tercia, sexta a nona) v chóre zachovali (SC 89).

Liturgický zvyk modliť sa tieto tri posvätné hodiny nech teda dodržia tí, čo sa venujú rozjímavému životu. Týmto ustanovením však ostávajú nedotknuté ich osobitné právne predpisy. To isté sa odporúča aj všetkým ostatným, najmä ak sa zúčastňujú na exercíciách alebo pastoračných zhromaždeniach.

77. Mimo chóru – ak sa to neprotiví osobitným právnym predpisom – možno si vybrať jednu z troch posvätných hodín, a to najbližšiu príslušnej časti dňa, aby sa tak zachovala tradícia modliť sa cez deň uprostred práce.

78. Tercia, sexta a nona sa teda upravujú tak, aby vyhovovali aj tým, čo sa modlia len jednu posvätnú hodinu, čiže modlitbu „cez deň“ (*Hora media*), aj tým, čo majú povinnosť alebo sami sa chcú modliť všetky tri posvätné hodiny.

79. Modlitba predpoludním (tercia), napoludnie (sexta) a popoludní (nona), čiže modlitby cez deň, sa začínajú úvodným veršom *Bože, prid' mi na pomoc so Sláva Otcu, Ako bolo* a (mimo Pôstneho obdobia) *Aleluja*. Potom je hymnus vyhradený pre príslušnú posvätnú hodinu. Nasleduje psalmódia, krátke čítanie a po ňom verš. Posvätná hodina sa končí záverečnou modlitbou a – aspoň pri spoločnom recitovaní – aklamáciou *Dobrorečme Pánovi. R. Bohu vd'aka*.

80. Hymny a modlitby pre jednotlivé posvätné hodiny sú odlišné, aby sa podľa prijatej tradície zhodovali so skutočným časom a aby vhodnejšie slúžili na posvätenie hodín dňa; preto ten, kto sa modlí len jednu posvätnú hodinu, má si vybrať tie prvky, ktoré zodpovedajú tej hodine.

Okrem toho sa krátke čítania a modlitby menia podľa charakteru dňa, obdobia alebo sviatku.

81. Predkladá sa dvojaká psalmódia (cyklus žalmov): bežná a doplnková. Kto sa modlí len jednu posvätnú hodinu, použije bežnú psalmódiu. Kto recituje viac posvätných hodín, v jednej použije bežnú psalmódiu, v ostatných doplnkovú.

82. Bežná psalmódia sa skladá z troch žalmov (alebo častí žalmov, ak sú žalmy dlhšie), ako sú v žaltári. Tieto žalmy sa berú – ak na príslušnom mieste nie je uvedená inak – so svojimi antifónami.

Na slávnosti, vo Veľkonočnom trojdní a vo Veľkonočnej oktáve sa berú vlastné antifóny s tromi žalmami, ktoré sa vyberú z doplnkovej psalmódie, ak sa nemajú brať žalmy osobitne určené, alebo ak slávnosť nepripadá na nedeľu, lebo vtedy sa berú nedeľné žalmy z prvého týždňa.

83. Doplnková psalmódia sa skladá zo skupín troch žalmov, vybraných zvyčajne zo žalmov nazývaných „graduálnymi“.

VI. KOMPLETÓRIUM.

84. Kompletórium je posledná modlitba dňa, preto sa ju treba modliť pred nočným odpočinkom, hoci aj po polnoci.

85. Kompletórium sa začína podobne ako iné časti dennej modlitby veršom *Bože, príd' mi na pomoc so Sláva Otcu, Ako bolo* a (mimo Pôstneho obdobia) *Aleluja*.

86. Potom sa odporúča vykonať si spytovanie svedomia. Pri spoločnom recitovaní sa môže konať potichu, alebo v rámci úkonu kajúcnosti podľa formúl Rímskeho misála.

87. Nasleduje príslušný hymnus.

88. Psalmódia v nedeľu po prvých vešperách sa skladá zo žalmov 4 a 134, po druhých vešperách zo žalmu 91.

Na ostatné dni sú vybrané také žalmy, ktoré osobitným spôsobom vzbudzujú dôveru v Pána. Dovoľuje sa však namiesto týchto žalmov použiť žalmy z nedeľného kompletória, aby sa vyšlo v ústrety tým, čo by sa chceli modliť kompletórium spamäti.

89. Po psalmódii je krátke čítanie, po ňom responzórium *Do tvojich rúk, Pane*, evanjeliové kantikum *Teraz prepustiš, Pane* so svojou antifónou, ktoré predstavuje akoby vyvrcholenie celého kompletória.

90. Nasleduje záverečná modlitba, ako je v žaltári.

91. Po záverečnej modlitbe – a to aj pri súkromnom recitovaní – nasleduje požehnanie *Pokojnú noc*.

92. Napokon nasleduje jedna z antifón o Panne Márii. Vo Veľkonočnom období je to vždy antifóna *Raduj sa, nebies Kráľovná*. Okrem antifón uvedených v knihe liturgie hodín môžu biskupské konferencie schváliť aj iné (cfr. SC 38).

VII. AKO MOŽNO SPOJIŤ NIEKTORÉ HODINY POSVÄTNÉHO OFÍCIA S OMŠOU ALEBO MEDZI SEBOU, KEĎ SA TO POKLADÁ ZA VHODNÉ.

93. Ak to vyžadujú okolnosti, možno pri verejnom alebo spoločnom slávení niektorú časť ofícia užšie spojiť s omšou podľa nasledujúcich predpisov, pravdaže, ak aj omša aj

príslušná hodina sú z toho istého liturgického slávenia. Treba však dbať na to, aby to nebolo, najmä v nedeľu, na ujmu pastoračnej činnosti.

94. Ak sú ranné chvály, slávené v chóre alebo spoločne, bezprostredne pred omšou, môžu sa začať buď úvodným veršom a hymnom ranných chvál, najmä vo všedné dni, alebo omšovým spevom so vstupným sprievodom a pozdravom celebranta, najmä vo sviatočné dni. V oboch prípadoch sa vynechajú úvodné obrady.

Potom nasleduje psalmodia ranných chvál ako zvyčajne až po krátke čítanie exkluzívne. Po psalmódii – vynecháva sa úkon kajúcnosti a ak je to vhodné aj *Kyrie* – nasleduje podľa rubriky, *Sláva Bohu na výsostiach* a celebrant prednesie omšovú modlitbu dňa. Potom je bohoslužba slova ako zvyčajne.

Všeobecná modlitba (modlitba veriacich) má miesto a formu, ako je to zvyčajne vo svätej omši. Vo všedné dni pri rannej omši sa však namiesto každodenného formulára modlitby veriacich môžu brať prosby z ranných chvál.

Po svätom prijímaní a po speve na prijímanie sa spieva *Benediktus* s antifónou z ranných chvál. Po ňom je modlitba po prijímaní a ostatné ako zvyčajne.

95. Ak sa bezprostredne pred omšou verejne slávi modlitba cez deň (čiže tertia, sexta alebo nona, podľa toho v ktorej časti dňa sa slávi), môže sa takisto začať buď úvodným veršom a hymnom z príslušnej posvätnéj hodiny, najmä vo všedné dni, alebo omšovým úvodným spevom so vstupným sprievodom a pozdravom celebranta, najmä vo sviatočné dni. V týchto prípadoch sa vynechá jeden z dvoch úvodných obradov.

Potom nasleduje psalmodia posvätnéj hodiny ako zvyčajne až po krátke čítanie. Po psalmódii – vynechá sa úkon kajúcnosti a, ak je to vhodné, aj *Kyrie* – nasleduje, podľa rubriky, *Sláva Bohu na výsostiach* a celebrant prednesie omšovú modlitbu dňa.

96. Ak sa pred omšou slávia večery, spájajú sa so svätou omšou takisto ako ranné chvály. Prvé večery nedeľ, slávnosti alebo sviatkov pripadajúcich na nedeľu sa však môžu sláviť až po skončení omše predchádzajúceho dňa alebo soboty.

97. Ak sa modlitba cez deň (tercia, sexta, nona) alebo večery konajú po omši, omša sa slávi ako zvyčajne až po modlitbu po prijímaní vrátane.

Po modlitbe po prijímaní sa hneď začne psalmodia príslušnej posvätnéj hodiny. V modlitbe cez deň sa po skončení žalmov – krátke čítanie sa vynecháva – prednesie modlitba a nasleduje prepustenie zhromaždenia ako v omši. Vo večerách sa hneď po skončení žalmov – krátke čítanie sa vynecháva – pridá kantik *Magnifikat* – s antifónou, vynechajú sa prosby i modlitba Pána, prednesie sa záverečná modlitba a požehná sa ľud.

98. Okrem polnočnej omše na slávnosť Narodenia Pána sa zvyčajne vylučuje spojenie omše s posvätným čítaním, pretože omša má svoj cyklus čítaní, ktorý sa má od iného cyklu rozlíšiť. Ak by sa však také spojenie predsa len ukázalo ako nevyhnutné – má to byť skôr výnimka – po druhom čítaní officia s príslušným esponzóriom sa všetko ostatné vynechá a omša sa začne hymnom *Sláva Bohu na výsostiach*, ak to zodpovedá rubrikám, ináč modlitbou dňa.

99. Ak sa posvätné čítanie koná bezprostredne pred inou časťou officia, môže sa na začiatku posvätného čítania dať prednosť hymnu zodpovedajúcemu tejto časti officia.

Potom sa na konci posvätného čítania vynechá modlitba a záver a z nasledujúcej časti oficiá sa vynechá úvodný verš a *Sláva Otcu*.

3. Rozličné prvky Liturgie hodín.

I. (100 – 109) – ŽALMY

- (103) „Žalmy nie sú čítania, ani prosby zložené v próze, ale oslvané básne. ... podľa svojho literárneho druhu sa v hebrejčine volajú „tehillim“, t.j. „piesne chvály“ a po grécky „psalmoi“, t.j. „piesne, ktoré sa majú prednášať so sprievodom strunového nástroja – psaltéria“.

- (104) „Spievať žalmy múdro znamená rozjímať o každom verši so srdcom stále pripraveným odpovedať, ako chce Duch ...“.

- (106) „Kto spieva žalmy otvára svoje srdce tým citom, ktoré vanú z každého žalmu podľa jeho literárneho druhu, či je to nárek, dôvera, ďakovanie, alebo iné literárne druhy, na ktoré nás upozorňujú exegéti“.

- (108) „Kto spieva žalmy v liturgii hodín, nespieva ich len za svoju osobu, ale skôr v mene celého Kristovho Tela, ba dokonca v mene samého Krista. Ak na to pamätá, nevzniknú mu ťažkosti, ak azda pri spievaní spozoruje, že sa city jeho srdca nezhodujú s pocitmi, ktoré vyjadruje žalm ...“.

- (109) „Kto spieva žalmy v mene Cirkvi, musí dbať na ich plný zmysel, najmä na zmysel mesiášsky, pre ktorý Cirkev žalmy uviedla do liturgie“.

II. (110 – 120) – ANTIFÓNY A INÉ PRVKY NAPOMÁHAJÚCE MODLITBU ŽALMOV

- (110) „V latinskej tradícii veľmi napomáhajú pochopeniu žalmov alebo ich premenu na kresťanskú tradíciu tri prvky:

NADPISY, [(111) „v knihe LH len ako pomôcka pre modliacich sa“]

MODLITBY PO ŽALMOCH [(112) „Modlitby po žalmoch, ktoré majú pomáhať recitujúcim pochopiť žalm v kresťanskom zmysle, sú pre jednotlivé žalmy uvedené v dodatku ku knihe liturgie hodín. Môžu sa podľa smerníc starej tradície použiť tak, že po dokončení žalmu a po chvíli ticha modlitba zhrnie city tých, čo spievajú žalmy“.]

a najmä ANTIFÓNY [(114) „Antifóny sú v žaltári usporiadané tak, aby sa dali bez problémov preložiť do národných jazykov a mohli sa opakovať po každej strofe podľa toho, čo sa hovorí v č. 125. V oficiu v Období „cez rok“, ak sa nespievajú, možno namiesto týchto antifón použiť – ak je to vhodné – myšlienky pripojené k žalmom (porov. č. 111 = myšlienka pripojená k nadpisu)].

[(115) „Ak je žalm dlhší a dá sa rozdeliť na viac častí v jednej a v tej istej posvätnnej hodine, k jednotlivým častiam sa pripájajú vlastné antifóny, aby sa tak umožnila pestrosť, najmä ak sa žalmy spievajú, ale aj preto, aby sa dalo lepšie pochopiť bohatstvo žalmu. Celý žalm však možno recitovať aj bez prerušenia. Vtedy sa berie iba prvá antifóna“].

[(117) „Na slávnosti sú vlastné antifóny na posvätné čítanie, na ranné chvály, na terciu, sextu a nónu a na večery. Ak nie sú berú sa zo spoločnej časti. To isté platí pre sviatky na posvätné čítanie, na ranné chvály a na večery“].

[(119) „Antifóny na *Benediktus* a *Magnifikat* v oficiu určitého liturgického obdobia sa berú z vlastnej časti liturgického obdobia, ak sú. Ináč z bežného žaltára. Na slávnosti a sviatky sa berú z vlastnej časti, ak sú. Ináč zo spoločnej časti. Na spomienky, ktoré nemajú vlastnú antifónu, berie sa antifóna zo spoločnej časti alebo z bežného všedného dňa“].

[(120) „Vo Veľkonočnom období sa ku všetkým antifónam pridáva *Aleluja*, pokiaľ to, pravda, nie je v rozpore so zmyslom antifóny“].

III. (121 – 125) – SPÔSOB PREDNESU ŽALMOV

(121) „Pri rozličných žalmoch sa môže určiť rozličný spôsob prednesu, napríklad podľa literárneho druhu alebo dĺžky žalmu, ďalej podľa toho, či sa žalm prednáša v latinskej alebo národnej reči, a napokon aj podľa toho, či sa žalm modlí jednotliviec, alebo viacerí, alebo či liturgiu hodín slávi celé zhromaždenie. Ide totiž o to, aby tí, čo žalmy spievajú, čo najlepšie pochopili duchovnú atmosféru a pôvab žalmov. Žalmy sa totiž nepoužívajú len ako akýsi súbor modlitieb, ale vždy sa berie do úvahy osobitný ráz a najvlastnejší charakter každej žalmovej básne“.

(122) „Žalmy sa spievajú alebo recitujú buď súvisle (*in directum*, t.j. bez prerušenia), alebo tak, že ich striedavo po veršoch alebo strofách spievajú alebo recitujú dva chóry alebo skupiny zhromaždenia, alebo responzóriovým spôsobom, a to podľa rozličných zvykov overených tradíciou alebo skúsenosťou“.

(123) „Na začiatku každého žalmu sa vždy prednesie antifóna, ako sa o tom hovorí v č. 113-120. Treba zachovať zvyk, že na konci žalmu sa hovorí *Sláva Otcu* a *Ako bolo*. *Sláva Otcu* je totiž to vhodné zakončenie, odpočúčané tradíciou, ktoré dáva modlitbe starozákonných textov zmysel oslavný, kristologický a trinitárny. Po žalme – ak je to vhodné – sa zopakuje antifóna“.

(124) „Dlhšie žalmy ... Rozdelenie žalmov treba dodržať najmä pri slávení officia v chóre po latinsky. Na konci každej časti sa dodáva *Sláva Otcu*. Dovoľuje sa však buď dodržať tento tradičný spôsob, alebo medzi oddelenými časťami žalmu urobiť kratšiu prestávku, alebo celý žalm predniesť súvisle aj s jeho antifónou“.

(125) „Ak to vyplýva z literárneho druhu žalmu, rozdelenie žalmov na strofy sa označí tak, aby sa žalmy najmä v preklade do národného jazyka, dali recitovať tak, že sa antifóna vloží po každej strofe. Vtedy stačí *Sláva Otcu* pridať až na konci celého žalmu.“

IV. (126 – 135) – ROZVRHNU Tie ŽALMOV V OFÍCIU

(129) „V nedele sa aj pre posvätné čítanie a pre modlitbu cez deň vybrali žalmy, ktoré podľa tradície významne vystihujú veľkonočné tajomstvo. Piatku sa zasa prideliť niektoré kajúce žalmy, alebo žalmy o umučení“.

(130) „Tri žalmy – 78, 105 a 106 – ktoré jasnejšie odhaľujú dejiny spásy v SZ ako predzvest' tej spásy, ktorá sa naplní v NZ, vyhradzujú sa pre obdobie Adventu, Pôstu a Veľkej noci“.

(131) „Žalmy 58, 83 a 109, v ktorých nadobúda prevahu preklínanie, v bežnom žaltári sa vynechávajú. Vynechali sa aj verše niektorých iných žalmov, označuje sa to na ich začiatku. Tieto texty sa vynechávajú pre možnosť vzniku určitých psychologických ťažkostí, ... a vôbec nemajú za cieľ navádzať na zlorečenie“.

(133) „Štvortýždňový cyklus žaltára sa spája s liturgickým rokom tak, že PRVÝ TÝŽDEŇ sa začína:

- na Prvú adventnú nedeľu,
- v prvý týždeň v Období „cez rok“,
- na Prvú pôstnu nedeľu
- a na Prvú veľkonočnú nedeľu.

Ak sa štvortýždenný cyklus nedokončil a treba začať nové obdobie s prvým týždňom, zostávajúce týždne sa vynechajú.

Po Zoslaní Ducha Svätého, keď znova pokračuje Obdobie „cez rok“, cyklus žaltára pokračuje v prerušenom rade týždňov: znova sa začína od toho týždňa, ktorý je vo vlastnej časti liturgického obdobia označený na začiatku príslušného týždňa v Období „cez rok“.

(134) „Na slávnosti a sviatky, vo Veľkonočnom trojdní a v dňoch Veľkonočnej a Vianočnej oktávy sú pre posvätné čítanie určené vlastné žalmy v súlade s tradíciou. Ich vhodnosť osvetľuje zvyčajne antifóna. Tak je to aj pri modlitbe cez deň na niektoré slávnosti Pána a vo Veľkonočnej oktáve.

Na ranné chvály sa berú žalmy a chválospev z nedele prvého týždňa v žaltári. Na prvé večery slávnosti sa berú žalmy podľa starodávneho zvyku zo série Laudáte.

Druhé večery slávnosti a večery sviatkov majú žalmy a chválospev vlastné. Na modlitbu cez deň slávností, okrem tých, o ktorých sa už hovorilo, a ak neprípadnú na nedeľu, berú sa žalmy z doplnkového cyklu (graduálne). Na sviatky sa na modlitbu cez deň verú žalmy z príslušného dňa v týždni“.

V. (136 – 139) CHVÁLOSPEVY ZO STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA

(136) „V ranných chválach sa medzi prvý a druhý žalm vsúva, ako je zvykom, chválospev zo Starého zákona [nahrádza druhý žalm v poradí]. ... vybralo sa ...viacero chválospevov, aby jednotlivé všedné dni štyroch týždňov mali svoje vlastné chválospevy a v nedele aby sa striedali dve časti chválospevu Troch mládenčov“:

- I. Dan 3, 57-88. 56
- II. Dan 3, 52 – 57
- III. Dan 3, 57-88. 56
- IV. Dan 3, 52 – 57

(137) „Vo večerách sa po dvoch žalmoch vkladá chválospev z NZ, vybraný z Listov alebo zo Zjavenia sv. Jána. Na jednotlivé dni každého týždňa je určených sedem chválospevov. V pôstne nedele sa namiesto alelujového chválospevu zo Zjavenia berie chválospev z Prvého listu sv. apoštola Petra [Na druhé nedeľné večery namiesto Chválospevu o Baránkovej svadbe (Zjv 19, 1 – 7): „Aleluja. Spása sláva a moc nášmu Bohu Aleluja, lebo sú správne a spravodlivé jeho súdy. aleluja...“ sa berie I Pt 2, 21-24: „Kristus trpel za nás...“]. Na slávnosť Zjavenia Pána a na sviatok Premenenia Pána bol určený chválospev z Prvého listu Timotejovi, ako sa to na príslušných miestach uvádza“.

(138) „Evanjeliovým chválospevom *Benedictus*, *Magnificat* a *Nunc dimittis* prináleží rovnaká slávnosť a dôstojnosť, s akou sa počúva evanjelium“.

VI. (140 – 158) ČÍTANIE ZO SVÄTÉHO PÍSMA

(140) „Čítanie zo Sv. Písma, ktoré sa podľa dávnej tradície číta verejne v liturgii, a to nielen pri slávaní Eucharistie, ale aj v posvätnom oficiu, majú su všetci kresťania veľmi vážiť, pretože ho pokladá sama Cirkev, a to nie podľa vôle alebo túžby jednotlivca, ale podľa vzťahu k tajomstvu, ktoré Kristova nevesta „v priebehu roka vysvetľuje od Vtelenia a Narodenia až po nanebovstúpenie, po Turíce a po očakávanie blaženej nádeje a Pánovho príchodu (cfr. SC 102)“. Navyše pri liturgickom slávení čítanie zo Svätého Písma vždy sprevádza modlitba, takže čítanie prináša väčší úžitok a naopak – modlitba, najmä žalmov, môže byť pod vplyvom čítania plnšia a môže sa stať nábožnejšou“.

(141) „V liturgii hodín sú dlhšie a kratšie čítania zo Sv. Písma“.

(142) „O dlhšom čítaní, ktoré sa podľa okolností môže použiť pri ranných chválach a večerách, sa hovorí v č. 46“ (cfr. č. 248-249, 251) [napr. ev. o zmŕtvychvstaní na nedele].

(143) „Pri usporiadaní čítaní zo Sv. Písma v oficiu POSVÄTNÉHO ČÍTANIA sa berú do úvahy posvätné obdobia, v ktorých sa podľa úctyhodnej tradície čítajú určité knihy, ako aj cyklus čítaní pri sv. omši. Liturgia hodín je teda s omšou zladená tak, že čítania z Písma v oficiu dopĺňajú čítania v omši, aby sa tak podal prehľad o celých dejinách spásy“.

(144) „Evanjelium sa v liturgii hodín nečíta, okrem prípadov uvedených v č. 73 [cfr. dodatkové čítania: napr. ev. o vzkriesení], pretože sa rok čo rok prečíta celé vo sv. omši“.

(156) „KRÁTKE ČÍTANIA čiže „kapituly“ [nasledujú po antifóne po žalmoch]...boli vybraté tak, aby stručne a zreteľne vyjadrili určitú myšlienku alebo výzvu. Okrem toho sa dbalo na ich rozmanitosť“.

(158) Pri výbere krátkych čítaní sa sledovali tieto zásady:

- podľa tradície sa vylúčili evanjeliá
- pokiaľ možno, zachoval sa ráz nedele alebo aj piatku i jednotlivých postátných hodín
- krátke čítania na večery, pretože sú po chválospeve z Noveého zákona, vybrali sa len z Nového zákona“.

VII. (159 – 165) – ČÍTANIE Z OTCOV A CIRKEVNÝCH SPISOVATEĽOV

(159) „Podľa tradície rímskej Cirkvi sa v posvätnom čítaní po biblickom čítaní berie čítanie z Otcov alebo cirkevných spisovateľov so svojím responzóriom, ak nie je určené hagiografické čítanie (porov. 228-239)“.

(160) „...dáva sa prednosť Otcom, ktorí majú v Cirkvi osobitnú autoritu“.

(162) „... biskupské konferencie môžu v zhode s tradíciou a mentalitou svojej krajiny pripraviť aj iné texty, ktoré by zaradili do nezáväzného lekcionára ako doplnok. Tieto texty treba vybrať z diel katolíckych spisovateľov, vynikajúcich učenosťou a svätosťou života“.

(163) „Úlohou tohto čítania je predovšetkým rozjímanie Božieho Slova, ako ho Cirkev prijíma do svojej tradície. ...“.

(165) „čítanie Otcov pomáha kresťanom pochopiť aj zmysel liturgických období a sviatkov...“.

VIII. (166 – 168) ČÍTANIE ZO ŽIVOTA SVÄTÝCH (HAGIOGRAFICKÉ ČÍTANIE)

(166) „Pod názvom hagiografické čítanie sa rozumie jednak text niektorého cirkevného Otca alebo spisovateľa, ktorý hovorí priamo o slávenom svätcovi alebo sa na neho môže vzťahovať, a jednak výňatok zo svätcových spisov alebo rozprávania o jeho živote“.

IX. (169 – 172) RESPONZÓRIÁ

(169) „Po biblickom čítaní v oficiu posvätného čítania nasleduje jeho vlastné responzórium...“

(172) „Podobným, no jednoduchším spôsobom je odpoveďou na krátke čítanie krátke responzórium v ranných chválach, večerách a kompletóriu, o čom sa hovorí v č. 49 a 89 a verše v modlitbe cez deň (predpoludním, napoludnie a popoludní). Sú akoby zvolaním, pomocou ktorého Božie Slovo vniká hlbšie do duše počúvajúceho alebo čítajúceho“.

X. (173 – 178) HYMNÝ A INÉ NEBIBLICKÉ CHVÁLOSPEVY.

(173) Hymny, ktoré mali svoje miesto v oficiu na základe pradávnej tradície, podržujú si ho aj teraz. ... predstavujú v oficiu dôležitý básnický prvok vytvorený Cirkvou.

(174) Hymnus sa podľa trdície končí doxológiou, ktorá je zvyčajne zameraná na tú božskú osobu ako hymnus sám. [doxológia = slávoslovie]

(175) V oficiu v Období „cez rok“ sú kvôli rozmanitosti pre všetky posvätné hodiny dve série hymnov, ktoré sa majú použiť striedavo podľa týždňov.

(176) Okrem toho sa v posvätnom čítaní v Období cez rok zaviedli dve série hymnov, podľa toho, či sa hymny recitujú v noci alebo cez deň.

(178) Pokiaľ ide o slávenie officia v národnom jazyku, dáva sa biskupským konferenciám právo prispôbiť latinské hymny povahe vlastného jazyka a zaviesť aj nové hymnické skladby (cfr. SC 38), ak zodpovedajú duchu posvätnéj hodiny, liturgického obdobia alebo sviatku. Treba však dať pozor, aby sa do liturgie hodín nedostali ľudové piesne bez umeleckej hodnoty a nezodpovedajúce dôstojnosti bohoslužby.

VEĽKÝ TÝŽDEŇ: HYMNUS „AD LAUDES MATUTINAS“

En acétum, fel, arúndo,
sputa, clavi lancea,
mite corpus perforátur,
sanguis, unda prófluit
terra, pontus, astra, mundus
quo lavántur flúmine.

Hľa žľč, ocot, sliny, klíny,
trst' a dýka ranivá
trápia telo, z boku tečie
voda a krv neživá,
predsa ten zdroj zem i nebo,
súš i more omýva.

O Gesù redentore,
immagine del Padre,
luce d'eterna luce,
accogli il nostro
canto.

Heilig Kreuz, du Baum der Treue,
edler Baum, dem keiner gleich,
keiner so an Laub *lístie* und Blüte,
keiner so an Früchten reich:
Süßes Holz, o süße Nägel,
welche süße Last an euch.

XI. (179 – 200) PROSBY, MODLITBA PÁNA A ZÁVEREČNÁ MODLITBA.

a) Prosby, alebo príhovory v ranných chválach a vo vešperách.

(179) „Liturgia hodín nepochybne slúži na oslavu Boha. Pritom však ani židovská, ani kresťanská tradícia neoddeľuje od Božej oslavy modlitbu prosebnú a nezriedka ju z nej akoby vyvodzuje. Apoštol Pavol povzbudzuje, aby *„sa konali prosby, modlitby a orodovania a vzdávali vďaky za všetkých, čo sú na vyšších miestach, aby sme mohli žiť pokojným a tichým životom vo všetkej nábožnosti a čistote“* (1 Tim 2, 1 – 14). ... A túto výzvu Otcovia často vysvetľovali tak, že príhovorné modlitby treba konať ráno i večer“²⁸.

(181) „v ranných chválach sú vzývania, ktorými sa zveruje a zasväcuje deň Bohu“

(182) „Výrazom «prosby» sa označujú jednak príhovory vo vešperách a jednak vzývania na zasvätenie dňa Bohu pri ranných chválach“.

(184) „...Biskupské konferencie majú právo upraviť formuláre v knihe liturgie hodín a schváliť aj nové formuláre (cfr. SC 38) podľa nasledujúcich zásad“:

- (185): „S prosbami treba, podobne, ako je to v modlitbe Pána, spojiť oslavu Boha, velebenie jeho slávy, alebo spomienku na dejiny slávy“.

- (186): „V prosbách na vešpery posledný úmysel je vždy za zosnulých“.

- (187): „...v prosbách musia byť vždy všeobecné úmysly na prvom mieste:

- za Cirkev a jej duchovenstvo

- za svetskú vrchnosť

- za tých, ktorých trápi chápudoba, choroba, alebo zármutok

- za potreby celého sveta, najmä za pokoj ...a pod“.

- (188): „Je dovolené pridať k ranným chválam, alebo vešperám niekoľko osobitných úmyslov“.

(189) „Prosby, ktoré sa majú použiť v oficiu, sú zostavené tak, aby sa mohli prispôbiť aj sláveniu s ľuďmi aj sláveniu v malých komunitách aj na recitovanie jednotlivcom“.

(190) „Preto sa prosby pri recitovaní s ľuďmi alebo v komunite uvádzajú krátkou výzvou kňaza alebo prisluhujúceho. V nej sa uvádza aj nemenlivá odpoveď, ktorú potom zhromaždení opakujú“.

(191) „Úmysly sa obracajú priamo na Boha, aby sa tak hodili na spoločnú modlitbu aj na recitovanie jednotlivcom“.

(192) „Každá formula úmyslu sa skladá z dvoch častí. Druhá z nich sa môže použiť, ako menlivá odpoveď“.

(193) „Preto možno použiť rozličné spôsoby prednesu: buď kňaz alebo prisluhujúci povie obidve časti úmyslu a zhromaždenie odpovie vždy rovnakou odpoveďou, prípadne zachová chvíľu ticha, alebo kňaz alebo prisluhujúci povie iba prvú časť úmyslu zhromaždenie druhú“.

b) Modlitba Pána.

²⁸ Napr. sv. Ján Zlatoústy, *In Epist. ad Tim 1, Homilia 6*: PG 62, 530.

(194) „Do ranných chvál a vešpier, pretože tieto posvätné hodiny sú najvhodnejšie na slávenie s ľudom, podľa úctyhodnej tradície sa po prosbách pre svoju dôležitosť vkladá modlitba Pána“.

(195) „Modlitba Pána sa teda bude odteraz odriekať trikrát cez deň, a to v omši, v ranných chválach a vo vešperách“.

(196) „Otče náš recitujú všetci. Pred ním sa môže uviesť krátka výzva“.

c) Záverečná modlitba.

(197) „Na konci celej posvätnéj hodiny je záverečná modlitba. Predniesť ju pri verejnom slávení a pri modlitbe s ľudom prináleží podľa tradície kňazovi, alebo diakonovi“.

(198) „Záverečná modlitba v posvätnom čítaní je spravidla z príslušného dňa. Na kompletórium je vždy uvedená v žaltári“.

(199) „Na ranné chvály a vešpery sa táto modlitba berie z propria v nedele, v adventné, vianočné, pôstne a veľkonočné všedné dni, ďalej na slávnosti, sviatky a spomienky. Vo všedné dni v Období cez rok sa táto modlitba verie zo žaltára, aby vyjadrila vlastnú povahu týchto posvätných hodín“.

(200) „V modlitbe cez deň (predpoludním, napoludnie a popoludní) sa táto modlitba berie z propria v nedele, v adventné, vianočné, pôstne a veľkonočné všedné dni, ďalej na slávnosti a sviatky. Vo ostatné dni sa používajú modlitby, ktoré vystihujú povahu každej z týchto posvätných hodín a sú uvedené v žaltári“.

XII. (201 – 203) POSVÄTNÉ TICHŔ.

(201) „Pretože sa pri liturgických úkonoch musí všeobecne dbať aj na to, aby sa «v príhodnom čase zachovalo posvätné ticho» (cfr. SC 30), treba vyhradiť primeraný čas aj na mlčanie v liturgii hodín“.

(202) „Aby sa dosiahla plná ozvena hlasu Ducha Svätého v srdciach a aby bola osobná modlitba tesnejšie spojená s Božím slovom a hlasom cirkvi, je vhodné a múdre vymedziť chvíľu ticha, ako to bolo zvykom oddávna, za jednotlivými žalmami po opakovaní antifóny, najmä ak sa po chvíli ticha pridáva žalmová modlitba (porov. č. 112: „uvedená v *Dodatku k lit. hodín*), alebo po krátkych alebo dlhších čítaniach, a to pred responzóriom alebo po ňom.“

Treba sa však vystríhať toho, aby sa zavádzalo také ticho, ktoré by narúšalo štruktúru oficiá alebo bolo by účastníkom na ťarchu, alebo by v nich vyvolávalo nudu“.

(203) „Ak sa modlí jednotlivec, má viac možností zastaviť sa pri rozjímaní o nejakom výroku, ktoré by prispelo na duchovné zvrúcnenie, čím officium nestráca svoju verejnú povahu“.

4. Rozličné slávenia v priebehu roka.

L. OSLAVA TAJOMSTIEV PÁNA.

a) Nedeľa

(204) „Ofícium nedele sa začína prvými večerami, v ktorých sa všetko – okrem toho, čo je označené ako vlastné – berie zo žaltára“.

(205) „Keď sa sviatok Pána slávi v nedeľu má prvé večery vlastné“.

(206) – slávenie nedeľnej vigílie: cfr. č. 73.

(207) „Veľmi sa odporúča podľa prastarej tradície sláviť s ľudom, kde je to možné, aspoň večery (cfr. SC 100).“

b) Veľkonočné trojdnie.

(208) „Vo Veľkonočnom trojdní sa ofícium slávi tak, ako sa uvádza vo vlastnej časti liturgického obdobia“.

(209) „Tí, čo sa zúčastnia na večernej omši na Zelený štvrtok alebo na slávení utrpenia a smrti Pána na Veľký Piatok, nemodlia sa večery príslušného dňa“.

(210) „Ak je to možné, nech sa na Veľký Piatok Pánovho umučenia a na Bielu sobotu verejne a za účasti ľudu slávi pred rannými chválami posvätné čítanie“.

(211) „Kompletórium Bielej soboty [*správnejšie by malo byť Veľkej soboty, alebo Veľkonočnej soboty, pretože Biela nedeľa (a pred ňou sobota) je Oktáva Paschy*] sa modlia len tí, čo sa nezúčastnili na Veľkonočnej vigílii“.

(212) „Veľkonočná Vigília nahrádza posvätné čítanie, a tak tí, čo sa nezúčastnili na Veľkonočnej Vigílii, nech si z nej prečítajú aspoň štyri čítania so spevmi a modlitbami. Odporúča sa vybrať čítania z Exodu, z Ezechiela, Apoštola a Evanjelium. Potom nasleduje hymnus *Teba Bože chválime* a modlitba dňa“.

(213) „Ranné chvály v Nedeľu Pánovho zmŕtvychvstania sa modlia všetci. Je primerané sláviť v tento deň večery slávnostnejším spôsobom, aby sa uctil záver takého posvätného dňa a aby sa pripomenuli zjavenia Pána, ktorý sa ukázal svojim učeníkom. Kde je to zvykom, nech sa naďalej starostlivo zachováva chvályhodná tradícia sláviť v Nedeľu Pánovho zmŕtvychvstania krstné večery, pri ktorých sa za spevu žalmov koná procesia ku krstnému prameňu“.

c) Veľkonočné obdobie.

(214) „Veľkonočný charakter dostáva liturgia hodín zvolaním *Aleluja*, ktoré tvorí záver väčšiny antifón (porov. č. 120), ďalej hymnami, antifónami a osobitnými prosbami a napokon vlastnými čítaniami, určenými na každú posvätnú hodinu“.

d) Narodenie Pána.

(215) „V noci Narodenia Pána sa odporúča sláviť pred omšou slávnostnú vigíliu oficiom posvätného čítania. Tí, čo sa zúčastňujú na tejto vigílii, nemodlia sa už kompletórium“.

(216) „Ranné chvály sa na slávnosť Narodenia modlia zvyčajne pred omšou na úsvite“.

e) Iné slávnosti a sviatky Pána.

(217) „Pri usporiadaní officia na slávnosti a sviatky Pána treba dodržať zásady uvedené v č. 225-233, pravdaže, s príslušnými zmenami“.

II. SLÁVENIE SVÄTÝCH.

(218) „Pri sláveniach svätých treba dbať na to, aby nenadobudli prevahu pred sviatkami Pána alebo posvätnými obdobiami, ktoré pripomínajú tajomstvo spásy (cfr. SC 111), nenarušili usporiadanie žalmov a biblických čítaní, nevytvárali zbytočné opakovanie a primerane podporovali náležitú úctu ku každému svätému. Z týchto princípov vychádza reforma kalendára, uskutočnená podľa príkazu II. Vat. koncilu, ako aj spôsob slávania svätých v liturgii hodín, opísaný v nasledujúcich odsekoch“.

(219) „Slávania svätých majú stupeň

- slávnosti
- sviatku
- spomienky“ (220): „záväzné, alebo ľubovoľné“

(220) „...Pri rozhodovaní, či je vhodné sláviť ľubovoľnú spomienku pri officiu za účasti ľudu, alebo pri spoločnom recitovaní, treba vziať do úvahy spoločné dobro alebo pravú nábožnosť celého zhromaždenia a nielen predsedajúceho“.

(221) „Ak na ten istý deň pripadne viac ľubovoľných spomienok, môže sa sláviť iba jedna, ostatné sa vynechávajú“.

(222) „Iba slávnosti sa podľa rubriky prenášajú“.

(224) „Ak azda chýbajú v officiu vlastné časti, berú sa z príslušnej spoločnej časti na sviatky svätých“.

I. Usporiadanie officia na SLÁVNOSTI.

(225) „Slávnosti majú prvé večery večer predchádzajúceho dňa“.

(226) „Pri prvých i druhých večerách je vlastný hymnus, antifóny, krátke čítanie s responzóriom a záverečná modlitba. Ak nie sú vlastné, berú sa zo spoločnej časti.

Obidva žalmy v prvých večerách sa berú zvyčajne zo série žalmov Laudáte (t.j. žalmy 113, 117, 135, 146, 147, 1 – 11, 147, 12 – 20), podľa starodávnej tradície. Chválospev z Noveého zákona je vyznačený na príslušnom mieste. Pri druhých večerách sú žalmy a chválospev vlastné. Prosby sú vlastné alebo zo spoločnej časti“.

(227) „V ranných chválach je vlastný hymnus, antifóna, krátke čítanie s responzóriom a záverečná modlitba. Ak nie sú vlastné, berú sa zo spoločnej časti. Žalmy však treba vziať z nedele prvého týždňa zo žaltára. Prosby sú vlastné alebo zo spoločnej časti“.

(228) „V posvätnom čítaní je všetko vlastné: hymnus, antifóny a žalmy, čítania i responzóriá. Prvé čítanie je biblicko, druhé hagiografické. Ak ide o svätého, ktorý má iba lokálnu úctu a nemá v própriu osobitné časti, všetko sa berie zo spoločnej časti.

Na konci posvätného čítania je hymnus *Teba, Bože chválime* a vlastná modlitba“.

(229) „V modlitbe cez deň, čiže predpoludním, napoludnie a popoludní (tercia, sexta a nóna), sa berie, ak nie je uvedené inak, hymnus dňa. Žalmy sú z doplnkového cyklu s vlastnou antifónou: v nedeľu sa však berú žalmy z nedele prvého týždňa zo žaltára, krátke čítanie a záverečná modlitba sú vlastné.

Na niektoré slávnosti Pána sa uvádzajú osobitné žalmy“.

(230) „V kompletóriu je všetko z nedele, a to po prvých i druhých vešperách“.

2. Usporiadanie officia na **SVIATKY**.

(231) „Sviatky nemajú prvé vešpery, ak nejde o sviatky Pána, ktoré pripradnú na nedeľu. V posvätnom čítaní, v ranných chválach a vo vešperách je všetko ako na slávnosti“.

(232) „V modlitbe cez deň, čiže ... (tercia, sexta, non), sa berie hymnus dňa. Žalmy s antifónami sa berú z férie, ak si osobitný dôvod alebo tradícia nevyžaduje v modlitbe cez deň vlastnú antifónu, čo sa uvedie na príslušnom mieste. Krátke čítanie a záverečná modlitba sú vlastné“.

(233) „Kompletorium sa recituje ako v obyčajné dni“.

3. Usporiadanie officia na **SPOMIENKY SVÄTÝCH**.

(234) „Medzi spomienkami záväznými a ľubovoľnými, ak sa slávia, nie je nijaký rozdiel, pokiaľ ide o usporiadanie officia. Netýka sa to ľubovoľných spomienok, ktoré sa prípadne vyskytujú v privilegovaných obdobiach“.

a) Spomienky pripadajúce na obyčajné dni.

(235) „V posvätnom čítaní, v ranných chválach a vo vešperách:

a) žalmy s antifónami sa berú z bežného všedného dňa, ak nie sú antifóny a žalmy vlastné, uvedené na príslušných miestach

b) antifóna na invitatórium, hymnus, krátke čítanie, antifóny na *Benediktus* a *Magnifikat* a prosby, ak sú vlastné, musia sa recitovať o príslušnom svätcovi, ináč sa berú buď zo spoločnej časti, alebo z bežného všedného dňa

c) záverečná modlitba je vždy o svätcovi

d) v posvätnom čítaní je biblické čítanie s responzóriom z Písma, pripadajúce na bežný deň. Druhé čítanie je hagiografické s vlastným responzóriom alebo zo spoločnej časti. Ak nie je vlastné čítanie, berie sa z textu Otcov príslušného dňa.

Vynecháva sa hymnus *Teba, Bože chválime*“.

(236) „V modlitbe cez deň, čiže predpoludním, napoludnie a popoludní, a v kompletórii sa neberie nič z ofícia o svätom, všetko je zo všedného dňa“.

b) Spomienky pripadajúce na privilegované dni.

(237) „V nedele, na slávnosti a na sviatky, ďalej na Popolcovú stredu, vo Veľkom týždni a vo Veľkonočnej oktáve sa vynechajú všetky spomienky, ak by pripadli na tieto dni“.

(238) „Vo všedných dňoch od 17. do 24. decembra, vo Vianočnej oktáve a vo všedných dňoch v Pôstnom období sa neslávi nijaká záväzná spomienka, a to ani v partikulárnych kalendároch. Tie spomienky, ktoré azda na Pôstne obdobie pripadajú, sa v tom roku považujú za ľubovoľné spomienky“.

(239) „Ak by niekto chcel v tých obdobiach osláviť svätého, ktorého spomienka pripadá na ten deň:

a) v posvätnom čítaní, po čítaní z Otcov a po responzórii z vlastnej časti liturgického obdobia pripojí vlastné hagiografické čítanie s responzóriom a uzavrie modlitbou o svätom

b) okrem toho môže v ranných chválach a vo večerách po záverečnej modlitbe – jej konklúzia sa vynechá – pripojiť antifónu (vlastnú alebo zo spoločnej časti) a modlitbu o svätom“.

c) Sobotná spomienka o Panne Márii.

(240) V soboty v Období „cez rok“, keď sú dovolené ľubovoľné spomienky, môže sa tým istým spôsobom sláviť ľubovoľná spomienka o Panne Márii s vlastným čítaním.

III. POUŽÍVANIE KALENDÁRA A MÔŽNOSŤ VÝBERU NIEKTORÉHO OFÍCIA ALEBO JEHO ČASTI.

a) Používanie kalendára.

(241) „V chóre za účasti ľudu sa ofícium slávi podľa vlastného kalendára, čiže podľa diecézneho, alebo rehoľného kalendára alebo podľa kalendára jednotlivých kostolov (porovnaj *VS o Lit. roku a o kalendári* č. 52). Členovia rehoľných spoločenstiev sa pripájajú k spoločenstvu miestnej cirkvi pri slávení výročia posviacky katedrálneho chrámu a na slávnosť hlavného patróna miesta alebo kraja, v ktorom bývajú“.

(242) „Každý klerik alebo rehoľník, z akéhokoľvek titulu viazaný posvätným ofíciom, zadostučiní svojej povinnosti, ak sa zúčastní na ofíciu slávenom spoločne podľa iného kalendára alebo iného obradu ako svojho. Týka sa to pravda, tej časti ofícia, na ktorej bol prítomný“.

b) Možnosť výberu niektorého ofícia.

(244) „Vo všedné dni, v ktorých je dovolené sláviť ľubovoľnú spomienku, možno z dostatočnej príčiny sláviť rovnakým obradom (porov. č. 234-239) ofícium niektorého

svätého zapísaného na ten deň v Rímskom martyrologiu alebo v jeho riadne schválenom dodatku“.

(245) „Mimo slávností, adventných a pôstnych a veľkonočných nediel, Popolcovej stredy, Veľkého týždňa, Veľkonočnej oktávy a dňa 2. novembra, možno z verejného dôvodu alebo z nábožnosti sláviť buď celé, alebo sčasti niektoré votívne oficium. Takým dôvodom je napríklad púť, miestny sviatok, alebo vonkajšia oslava niektorého svätého.“

c) Možnosť výberu niektorých formulárov.

(246) „V niektorých osobitných prípadoch možno v oficiu vybrať formuláre odlišné od tých, ktoré sú určené, ak sa tým nenaruší celkové usporiadanie jednotlivých posvätných hodín a ak sa zachovávajú nasledujúce pravidlá“.

(247) „V nedeľnom oficiu, na slávnosti a sviatky Pána, zapísané vo všeobecnom kalendári, ďalej vo všedné dni pôstu a Veľkého týždňa, v dňoch Veľkonočnej a Vianočnej oktávy i vo všedné dni od 17. do 24. decembra vrátane neslobodno meniť tie formuláre, ktoré sú vlastné alebo na toto slávenie usporiadané ako sú antifóny, hymny, čítania, responzóriá, modlitby a veľmi časti i žalmy“.

Nemiesto nedeľných žalmov príslušného týždňa, ak je to vhodné, možno použiť nedeľné žalmy iného týždňa, ba, ak ide o slávenie za účasti ľudu, aj iné žalmy, vybrané tak, aby sa ľud postupne privádzal k pochopeniu žalmov“.

(248) „V posvätnom čítaní bežné čítanie zo Svätého písma treba mať vždy vo veľkej úcte. aj pre liturgiu hodín platí žiadosť Cirkvi, «aby sa za stanovený počet rokov prečítalo ľudu najdôležitejšie časti Svätého písma»(cfr. SC 51).

Vzhľadom na tieto požiadavky, nech sa nikdy nevynechá cyklus čítaní z Písma vyhradený pre oficium posvätného čítania v Adventnom, Vianočnom, Pôstnom a Veľkonočnom období. V Období cez rok však z dostatočnej príčiny možno v niektoré jednotlivé dni alebo aj niekoľko dní idúcich za sebou vybrať z čítaní určených na iné dni, alebo aj iné biblické čítania, napríklad ak sa konajú duchovné cvičenia, pastoračné zhromaždenia, modlitby za jednotu Cirkvi a pri podobných príležitostiach“.

(249) „Ak sa niekedy súvislé čítanie preruší kvôli nejakej slávnosti, sviatku alebo osobitnej oslave, možno v tom týždni s prihliadnutím na usporiadanie celého týždňa buď spojiť vynechané časti, alebo rozhodnúť, ktorým textom sa dá prednosť pred inými“.

(250) „V postätnom čítaní sa môže z primeranej príčiny namiesto druhého čítania vziať iné čítanie z toho istého obdobia, a to z knihy liturgie hodín, alebo z nezáväzného lekcionára (č. 161 – nachádza sa v Lit. Hodín). Okrem tohto vo všedné dni v Období cez rok a ak sa to ukazuje ako vhodné, aj v Adventnom, Vianočnom, Pôstnom a Veľkonočnom období možno konať takmer súvislé čítanie z diela niektorého Otca, ktoré je v súlade s biblickým a liturgickým duchom“.

(251) „Krátke čítania a modlitby, spevy a prosby určené na všedné dni osobitného obdobia možno použiť aj v iné všedné dni toho istého obdobia“.

(252) „Hoci má každý svedomite dbať, aby zachoval celý cyklus žaltára rozdelený na týždne, možno z duchovných, alebo pastoračných dôvodov namiesto žalmov určených na určitý deň použiť žalmy tej istej posvätnéj hodiny, určené na iný deň. Môžu sa vyskytnúť aj iné okolnosti, pri ktorých je dovolené vybrať si vhodné žalmy a iné časti na spôsob votívneho officia“.

5. Obrady pri spoločnom slávení Liturgie Hodín.

I. Rozličné úlohy.

(253) „Pri slávení liturgie hodín rovnako ako v ostatných liturgických úkonoch, «každý celebrant alebo veriaci, koná len to a všetko to, čo prináleží jeho funkcii podľa povahy veci a liturgických pravidiel“(cfr. SC 28).

(254) „Ak sláveniu predsedá biskup, najmä v katedrálnom chráme, nech je obklopený svojím kňazstvom a prisluhujúcimi za plnej a činnej účasti ľudu. Ináč každému sláveniu s ľuďom má spravidla predsedáť kňaz alebo diakon a majú byť prítomní aj prisluhujúci“.

(255) Oblečenie: kňaz, alebo diakon: albu alebo superpelíciu + štóla (kňaz aj pluviál) „...Pri väčších sláveniach si môžu obliecť pluviál aj viacerí kňazi a diakoni dalmatiku“.

(256) „Predsedajúcemu kňazovi alebo diakonovi prináleží pri sedadle začať officium úvodným veršom, začínať modlitbou Pána, predniesť záverečnú modlitbu, pozdraviť ľud, požehnať ho a prepustiť“.

(257) „Prosby môže predniesť kňaz alebo prisluhujúci“.

(258) „Ak nie je prítomný kňaz alebo diakon, ten čo predsedá officiu, je len ako jeden medzi rovnými: nevstupuje do presbytéria, nepozdravuje ľud, ani ho nežehná.

(259) „Tí čo zastávajú úlohu lektora, čítajú dlhšie i kratšie čítania, pričom stoja na vhodnom mieste“.

(260) „Spev antifón, žalmov a iných spievaných častí nech začína spevák alebo speváci. Pokiaľ ide o psalmódiu, treba dodržať, čo sa hovorí v č. 121-125.

(261) „Pri speve evanjeliového chválospevu v ranných chválach a vo večerách možno incenzovať oltár a po ňom aj kňaza a ľud“.

(262) „Povinnosť chórovej modlitby sa vzťahuje na komunitu, nie na miesto, kde sa slávi officium. Nemusí to byť nevyhnutne kostol, najmä ak ide o tie časti officia, ktoré sa neslávia slávnostným spôsobom“.

(263) „Všetci účastníci stoja:

- pri úvode k officiu a na úvodné verše jednotlivých posvätných hodín
- pri prednese hymnu
- pri prednese evanjeliového chválospevu
- pri prosbách, modlitbe Pána a záverečnej modlitbe

(264) „Pri čítaniach, okrem evanjelia, všetci sedia a počúvajú“.

(265) „Pri prednese žalmov a iných chválospevov s ich antifónami zhromaždení buď sedia, alebo stoja, podľa toho, ako je zvykom“.

(266) „Všetci sa značia znakom kríža od čela k prsiam a od ľavého pleca k pravému:

- na začiatku modlitby pri *Bože príd' mi na pomoc*

- na začiatku evanjeliového chválospevu *Benedictus, Magnifikat* a *Nunc dimittis*

Krížom na ústach sa značia na začiatku invitatória *Pane, otvor moje pery*“.

II. Spev v oficiu.

(267) „V rubrikách týchto všeobecných smerníc slová «hovoriť» alebo «prednášať» treba chápať podľa ďalej uvedených zásad tak o speve, ako aj o recitovaní“.

(268) «Spievať posvätné oficium sa naliehavo odporúča tým, čo ho slávia v chóre alebo spoločne, pretože to lepšie zodpovedá povahe tejto modlitby. Je to slávnostnejší spôsob a prejav hlbšieho spojenia sŕdc pri oslave Boha»²⁹.

(269) „To čo vyhlasuje II. Vat. koncil o liturgickom speve, vzťahuje sa na každý liturgický úkon a najmä na liturgiu hodín. ... [mnohé z prvkov lit. hodín] najmä žalmy, chválospevy, hymny a responzoriá majú lyrický charakter, a preto ich zmysel sa plnšie vystihne len vtedy, keď sa spievajú“.

(270) „Spev pri slávení liturgie hodín nemožno považovať iba za nejakú okrasu, ktorá by sa pripájala k modlitbe len akoby zvonka, vyviera skôr z hlbín duše ... o tomto spôsobe modlitby treba v primeranej katechéze poučiť klerikov, rehoľníkov a veriacich a praktickými cvičeniami ich naň pripraviť, aby tak mohli s radosťou spievať posvätné hodiny, najmä na sviatky...“.

(271) „Je nanajvyš vhodné oficium spievať aspoň v nedele a sviatky, aby sa aj podľa miery použitia spevu rozoznali rozličné stupne slávnosti“.

(272) „Pretože nie vetky posvätné hodiny sú rovnako závažné, je osožné vyzdvihnúť aj spevom pred ostatnými tie posvätné hodiny, ktoré skutočne tvoria základy officia, totiž ranné chvály a večery“.

(274) „Pri liturgických úkonoch s latinským spevom sa má dávať za rovnakých podmienok prednosť gregoriánskemu chorálu, pretože je vlastným spevom rímskej liturgie (cfr. SC 114). Cirkev však «nevylučuje z liturgických úkonov nijaký druh posvätnéj hudby, ak zodpovedá duchu liturgického úkonu a povahe jeho jednotlivých častí a nezabraňuje potrebnej a aktívnej účasti ľudu»³⁰.

Ak pri spievanom oficiu chýba nápev na určitú antifónu, nech sa vezme iná antifóna z tých, ktoré sú k dispozícii, len nech je vhodná podľa ustanovenia č. 113, 121-125.

²⁹Cfr. Posv. kongr. obradov, inštrukcia *Musicam sacram* z 5. marca 1967, č. 37: AAS 59 (1967), str. 310. Cfr. aj SC 99.

³⁰Cfr. Posv. kongr. obradov, inštrukcia *Musicam sacram* z 5. marca 1967, č. 37: AAS 59 (1967), str. 303. Cfr. aj SC 116.

(276) „Nič nebráni tomu, aby sa v jednom a tom istom slávení nespievali rozdielne časti rozličným jazykom“.

(279) „O rozličných spôsoboch prednesu psalmódie sa hovorí v č. 121 – 123. Ich pestrosť má vyplynúť nie tak z vonkajších okolností, ako skôr z rozdielneho druhu žalmov, ktoré sa vyskytujú v tom istom slávení. Preto vari bude lepšie počúvať múdroslovné, alebo historické žalmy, kým naopak hymny alebo vďakyvzdania si priam žiadajú spoločný spev. Veľmi však záleží na tom, aby spávenie nebolo strnulé ani vyumelkované, aby sa teda nekládol dôraz len na zachovávanie číro formálnych predpisov, ale aby zodpovedalo vnútornej skutočnosti. Predovšetkým sa totiž treba usilovať o to, aby duše boli preniknuté láskou k opravdivej modlitbe Cirkvi a aby im chválenie Boha pôsobilo radosť (porov. Ž 147)“.

(280) „Hymny, ak sa vyznačujú z obsahovej a umeleckej stránky, môžu podporovať aj modlitbu toho, kto officium len recituje. Samy osebe sú však určené na spev. Preto sa odporúča, aby sa pri spoločnom slávení, ak je to možné, spievali“.

(281) „Krátke responzórium po čítaní, v ranných chválach a vešperách, (o ktorom sa hovorí v č. 49), je samo osebe určené na spievanie, a to spoločné“.

(283) „Dlhšie a kratšie čítania nie sú samy osebe určené na spievanie. Keď sa čítajú, treba starostlivo dbať, aby sa čítali dôstojne, jasne a zreteľne, tak, aby ich všetci mohli naozaj počuť a dobre porozumieť. Preto pri čítaniach je prijateľný len taký spievaný prednes, ktorý umožňuje lepšie počuť slová a ľahšie rozumieť texty“.

(284) „Texty, ktoré prednáša iba predsedajúci, ako sú modlitby, možno spievať, najmä v latinskom jazyku, tak, aby vyzneli dôstojne a pekne. Ťažšie to však bude v niektorých národných jazykoch. Aj tu spev má pomôcť všetkým jasnejšie vnímať slová textu“.

5. 2. Tabuľka liturgických dní podľa Všeobecných smerníc o liturgickom roku a kalendári (č. 59-61).

Prednostné poradie liturgických dní, pokiaľ ide o ich slávenie, riadi sa jedine nasledujúcou tabuľkou:

I.	1.	Veľkonočné trojdnie umučenia a zmŕtvychvstania Pána
	2.	Narodenie, Pána, Zjavenie Pána, Nanebovstúpenie Pána a Zoslanie Ducha Svätého Nedele adventné, pôstne a veľkonočné Popolcová streda Všetchné dni Veľkého týždňa od pondelka do štvrtka vrátane Dni Veľkonočnej oktávy
	3.	Slávnosti Pána, preblahoslavenej Panny Márie a svätých, uvedené vo všeobecnom kalendári Spomienka na všetkých verných zosnulých
	4.	Miestne slávnosti: a) slávnosť hlavného patróna miesta, čiže mesta, alebo obce b) slávnosť posvätenia a výročie posviacky vlastného kostola c) slávnosť titulu vlastného kostola d) slávnosť titulu alebo zakladateľa alebo hlavného patróna rehole či kongregácie

II.	5.	Sviatky Pána uvedené vo všeobecnom kalendári
	6.	Nedele Vianočného obdobia a nedele „cez rok“
	7.	Sviatky preblahoslavenej Panny Márie a svätých uvedené vo všeobecnom kalendári
	8.	Miestne sviatky, a to: a) sviatok hlavného patróna diecézy b) sviatok výročia posviacky katedrálneho chrámu c) sviatok hlavného patróna kraja alebo provincie, národa alebo nejakej väčšej oblasti d) sviatok titulu, zakladateľa, hlavného patróna rehole alebo kongregácie a rehoľnej provincie, pokiaľ sa na ne nevzťahuje predpis č. 4. e) iné sviatky vlastné niektorému kostolu f) iné sviatky uvedené v kalendári pre jednotlivé diecézy alebo rehole či kongregácie
	9.	Adventné všedné dni od 17. do 24. decembra vrátane Dni v oktáve Narodenia Pána Všedné dni v Pôstnom období
III.	10.	Povinné spomienky podľa všeobecného kalendára
	11.	Miestne povinné spomienky a to: a) spomienka na sekundárneho patróna miesta, oblasti, kraja alebo provincie, národa, nejakej väčšej oblasti, rehole či kongregácie alebo rehoľnej provincie b) iné povinné spomienky vlastné niektorému kostolu c) iné povinné spomienky v miestnom kalendári pre jednotlivé diecézy alebo rehole či kongregácie
	12.	Ľubovoľné spomienky, ktoré sa môžu sláviť aj v dňoch uvedených pod č. 9, a to spôsobom opísaným vo Všeobecných smerniciach Rímskeho misála a posvätného ofícia. Takisto v omši a ofíciu na spôsob ľubovoľných spomienok možno sláviť tie povinné spomienky, ktoré občas pripadnú na všedné dni v Pôstnom období
	13.	Všedné dni Adventu až do 16. decembra vrátane Všedné dni Vianočného obdobia od 2. januára až do soboty po Zjavení Pána Všedné dni Veľkonočného obdobia od pondelka po Veľkonočnej oktáve až do soboty pred Zoslaním Ducha Svätého vrátane Všedné dni „cez rok“

STRETNUTIE SLÁVNOSTÍ V TEN ISTÝ ALEBO NASLEDUJÚCI DEŇ.

Ak na jeden deň pripadnú viaceré slávenia, uprednostní sa to, ktoré má v tabuľko liturgických dní vyšší stupeň. Slávnosť, ktorá sa nemôže konať pre liturgický deň majúci prednosť, prekladá sa na najbližší voľný deň na ktorý nepripadajú dni uvedené v tabuľke pod č. 1- 8, pričom treba zachovať úpravy uvedené v smerniciach o liturgickom roku pod č. 5. Ostatné slávenia sa v tom roku vynechajú.

Ak na ten istý deň pripadnú večery bežného dňa a prvé večery nasledujúceho dňa, majú prednosť večery slávenia, ktoré má v tabuľke liturgických dní vyšší stupeň. V prípade rovnosti sa verú večery z bežného dňa.

NEDELNÁ LITERA + TABUĽKA POHYBLIVÝCH SLÁVNOSTÍ

[str. CXI + CXII-CXIII v Liturgii Hodín, I. zväzok, slov. preklad – vysvetliť]

6. Hymnódia v západných liturgiách.

Od čias skomponovania poém, ktoré sv. Ambróz vymyslel a zostavil pre spoločné (ekleziálne) slávenie chvál, slovo „hymnus“ nadobudlo veľmi presný význam v západných liturgiách. Aby sme ho dokázali presne definovať vo významovom okruhu týchto liturgií, je potrebné odlíšiť ho od tých významov, ktoré pred i po sv. Ambrózovi boli aplikované na toto slovo (hymnus).

6. 1. Koncept „hymnu“.

V profánnej kultúre, termín «ὕμνος» označuje chorálny spev, ktorý je svojim jazykom a formou poetický a má veselý (allegro) a zhovorčivý charakter. Jeho „choralita“ (to že nie je spievaný jedným spevákom, ale skupinou hlasov) je tou vlastnosťou, ktorá ho odlišuje od iných druhov spevu a robí ho schopným stať sa výrazovým prostriedkom (symbolom) kolektívu, ľudu, alebo národa.

Počas prechodu tohto druhu spevu z oblasti profánnej do funkcie posvätnnej, samotný termín, veľmi často používaný, v rozmanitých významoch, v Starom i Novom Zákone, a tiež v kresťanskej tradícii prvých storočí, nestratil svoju podstatnú vlastnosť „byť kolektívnym spevom“.

Vďaka kultúrnej teokracii Izraela, na ktorú sme poukázali pri žalmoch, JHWH bol jediným možným objektom, na ktorý sa mohli obracať poetické spevy Izraelského národa. Niečo analogické sa udialo aj v prvých kresťanských komunitách, ibaže vďaka Zjaveniu (Evanjeliovej zvesti) tu sa Boh-Jahwe-Stvoriteľ neba i zeme ukázal, ako Otec, a preto sa hymny obracajú k Nemu, ako k „Otcovi Pána nášho Ježiša Krista“, a veľmi skoro aj na „Ježiša Krista, Božieho Syna“.

6. 2. Archaické poémy kresťanského obsahu (Apoštolskej Konštitúcie).

Už v prvých časoch kresťanstva, boli skomponované spevy, ktoré boli svojou formou a jazykom poéziou (poetické), ktoré sa nám zachovali len z nepatrnej časti a len úlomkovito boli zachránené (zachované) ich integráciou do apoštolských spisov Nového Zákona (len 11 miest, kde sa zdá byť citovaný hymnus, z toho 5 má väčšiu váhu) [cfr. Anamnesis 5, p. 36].

Z druhého storočia pochádza triáda: $\phi\omega=\varphi \iota\lambda\alpha\rho\omega\nu$ (jasné svetlo), *Gloria in excelsis* a *Laudate pueri*. *Apoštolská Konštitúcia* popri iných určeníach týchto hymnov, v VIII knihe im určuje liturgické použitie, ktoré doteraz nemali³¹. V skutočnosti sa jedná o tri poémy, z ktorých prvá sa veľmi líši od ostatných dvoch.

a) $\phi\omega=\varphi \iota\lambda\alpha\rho\omega\nu$ (jasné svetlo).

„Naši otcovia, – dosvedčuje sv. Bazil – verili, že taká milosť, ako je „večerné svetlo“ (*luce vespertina*) ($\phi\omega\varphi \epsilon\sigma\pi\epsilon\rho\iota\nu\omega\nu$) nemôže byť prijatá potichu, bez vzdávania vďaka Bohu“³².

Autor $\phi\omega=\varphi \iota\lambda\alpha\rho\omega\nu$ istotne odpovedal na túto „nevyhnutnosť kresťanov“ ďakovať Bohu za „večerné svetlo“. Cez toto skromné repertuárium poetických spevov

³¹FUNK F., *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, I. cit., VIII, 47, pp. 454-459.

³²Traktát o Duchu Svätom, 29, 73: PG 32, 205.

chvály, vytvorených a rýchlo rozšírených v kresťanských komunitách prvých storočí, sa rozvíjala špecifická téma „večerného svetla“.

Medzi týmito spevmi φω=φ ιλαρον patrí iste k tým, ktoré boli určené, vďaka svojej jednoduchosti jazyka a formy, pre ľudové použitie. Môžeme teda túto poetickú skladbu pokladať za „ľudový spev“.

Hádam skôr než pre jeho formu, môžeme ho pokladať za „hymnus“ práve vďaka jeho lexikkej stavbe, ktorej charakteristikou je chvála: tri spomedzi siedmich slovies textu – υμνου=μεν, υμνεσθαι, δοχασει (ospevujeme, ospevovať, oslavuje [innegiamo, innegiare, glorifica]) a substantívu φωναι=φ [hlasy].

Zvlášť vynikajú v tejto skladbe básnické ozdoby, ktoré spočívajú v súzvuku slovných synoným a paralel: αγιαφ–αγιου, ιλαρον–μακαροφ, αθανατου–ουρανιου (svätej-svätého, šťastný(jasný)-blažený, nesmrteľný-nebeský). Vo veršoch 4-5, ktoré predstavujú centrálnu časť textu a opisujú „situáciu“ kresťanskej komunity, v momente, kedy sa hymnus spieva je rozvinutý tento paralelizmus: ελθοντεφ επι την ηλιου δυσιν – ιδοντεφ φω=φ εσπερινον (prijdúc k západu slnka – vidiac večerné svetlo).

Čo bolo týmto „večerným svetlom“? V domácom prostredí, by ním bolo svetlo lampáša, ale v otvorenom, prirodzenom priestore, kde sa spieval φω=φ ιλαρον, týmto „večerným svetlom“ bola prvá hviezda ktorá sa objavila na horizonte po západe slnka.

Označenie „svetlo“ v tomto prípade má už absolútny význam „Kristus oslávený“. Jazyk viery označoval týmto pomenovaním „svetlo“ – tak slnko, deň, hviezdu, horiaci plameň, – ako aj neviditeľnú prítomnosť nezapadajúceho svetla osláveného Krista. Je potrebné všimnúť si paralelizmus dvoch zvolaní:

φωφ ιλαρον / μακαροφ Ιησου= Ξριστε (jasné svetlo / blažený Ježiš Kristus)

Filologickou otázkou je, či adjektívum ilaron znamená iba „vlastnenie radosti“ alebo v tomto prípade predovšetkým „schopnosť odovzdať iným vlastnú radosť“?

Keď autor hymnu pozdravuje hviezdu, a v nej Krista a volá ju „šťastná“, zdá sa, že to nerobí v prvom rade preto, že v tej chvíli myslí na večnú blaženosť Pána, ale skôr preto, že vidiac ju(hviezdu) sa cíti byť dotknutý Kristovou radosťou, ktorá sa šíri prostredníctvom lúčov jeho slávy vzkriesenia. Kristus je svetlo slávy, ktoré sa šíri a sprostredkúva svoju blaženosť tým, ktorí sú schopní ho vidieť a spoznať prostredníctvom viery:

Φω=φ ιλαρον αγιαφ δοχηφ αθανατου Πατροφ
ουρανιου, αγιου!
μακαροφ Ιησου Ξριστε.
ελθοντεφ επι την ηλιου δυσιν,
ιδοντεφ φωφ εσπερινον.
υμνου=μεν Πατερα και Υιον και Πνευμα Θεον.
Αχιον δε εν πα=σι καιροι=φ υμνεισθαι σε φωναι=φ
ο=σιαιφ:
Υιε Θεου= ζων ο διδουφ,
δια ο κοσμοφ δε δοχαχει.

Jasné (šťastné) Svetlo svätej slávy
nesmrteľného, nebeského, svätého Otca!
Blažený Ježiš Kristus!
Prijdúc k západu slnka,
vidíme (vidiac) hviezdu (svetlo) večera
a chválime Otca i Syna i Svätého Ducha,
Boha.
Hodný si byť chválený hlasmi
všetkých čias:
Syn Boha, ktorý dáva život!
Za toto svet ťa oslavuje!

b) *Gloria in excelsis* (Sláva Bohu na výsostiach).

Verzia *Gloria in excelsis*, ktorú nám zachovala *Apoštolská Konštitúcia*, je pravdepodobne staršou verziou, než jej byzantínska recenzia, ktorú poznáme dnes. Z porovnania obidvoch verzií vyplýva dosť zaujímavý záver, a síce: že text bol podrobený vývoju, ktorý bol čím ďalej tým viac citlivejším na kristologické otázky III.

a IV. storočia. Od oslavy jediného Boha, sa prechádza k adorovaniu Baránka, ako je tomu v obraze víťazstva Boha, ktorý predkladá Apokalypsa:

Gloria in excelsis Deo et in terra pax,

in hominibus bona voluntas.

[oslava Narodenia anjelmi

Laudamus te,

hymnis celebramus te

benedicimus te

glorificamus te

adoramus te,

per magnum Pontificem,

te Deum verum,

ingenitum unum,

solum inaccessibilem,

propter magnam gloriam tuam.

Domine Rex caelestis,

Deus Pater omnipotens,

Domine Deus,

Pater Christi

Agni immaculati qui tollit peccata mundi:

suscipe deprecationem nostram,

qui sedes super Cherubim.

[Ž 79

Quoniam tu solus sanctus,

tu solus Dominus Dei universae naturae creatae,

Iesus Christus, Rex noster.

c)

Tretí hymnus triády je veľmi podobný svojím štýlom a obsahom druhému. Môžeme v obidvoch nájsť spoločné vety. Základné kritérium ich (obidvoch) skomponovania je to isté: Oprieť sa o nejaký biblický text a pridať k nemu oslavné výrazy. V prvom prípade je použitá aklamácia anjelov pri oslave narodenia Krista a jedna časť žalmu 79. V druhom prípade sú to úseky textu prevzatého zo žalmov 112 a 64:

Laudate pueri Dominum.

laudate monem Domini.

[Ž 112

Laudamus te,

hymnis celebramus te,

benedicimus te,

propter magnam gloriam tuam,

Domine Rex,

Pater Christi immaculati Agni,

qui tollit peccata mundi.

Te decet laus,

te decet hymnus.

[Ž 64

te decet gloria,

Deum et Patrem

per Filium

in sancto Spiritu,

in saecula saeculorum. Amen.

Treba si všimnúť metódu vytvárania týchto hymnov, ktorá spočívala v akumulovaní synonymov jednak:

- aby sa dosiahla väčšia intenzita kontemplácie Božích atribútov: *Deus, Dominus, Pater Rex, Domine Deus, solus sanctus, Deus Pater omnipotens, Rex caelestis...*
- ako aj pre stimuláciu vnútorného postoja Cirkvi: *laudamus, hymnis celebramus, benedicimus, glorificamus, adoramus...*

Takáto metóda bola veľmi rozšírená pri zostavovaní euchológie pre eucharistiu vo východných Cirkvách počas IV. storočia.

Medzi II a III. storočím bol zostavený veľký počet poetických textov kresťanského obsahu. Ich jazyk je lyrický a ich jednoduchá literárna forma kontrastovala so štýlom archaických poém. Použitie metafor, v prostredí, ktoré bolo citlivé na každú formu (každé zdanie) herézie, viedlo k ich eliminácii: boli, alebo sa takými len javili, kontaminované gnosticizmom.

Nejednalo sa ešte vo vlastnom slova zmysle o „hymny“, pretože zdá sa že im chýbal kolektívny prvok. Aspoň tzv. Ódy Šalamúna – jediný dokument obsahujúce takého poetické texty, ktorý sa nám zachoval, vyjadruje spôsobom tajomným, osobným a nie kolektívnym, vnútorný vzťah človeka k Bohu:

*Ako ruka, ktorá hrá na citare
spôsobuje, že struny hovoria,
tak Duch pána
hovorí z mojích útrobov,
a ja hovorím naplnený jeho láskou (v jeho láske) [Óda VI].*

„Hymnom“ bolo nazývané aj *Te Deum*, slávnostné trojično-kristologické vyznanie pripísané NICETOVÍ Z REMESIANY (NICETA DI REMESIANA). Poetickosť (básnickosť) tejto skladby spočíva jedine v adoptovaní paralelizmu – umeleckej ozdoby typickej pre žalmy, a niekoľkých vzácných (ojedinelých) metafor, ako napríklad: „*non horuisti Virginis uterum (maternica)*“ [„neváhal si vstúpiť do života Panny“].

6. 3. Vývoj vo IV. storočí.

Bolo treba vydržať až do IV. storočia, v ktorom sa poetické skladby konečne presadili. Opierajúc sa o poetickú prestíž sv. Gregora Naziánskeho a sv. Efréma Sýrskeho, vytvorili Východné ríty bohaté druhy hymnódie, ktorá sa čoskoro stala „liturgickou“.

Na Západe po neúspechu sv. Hylára z Poitiers – vložiť medzi verše „bez poézie“ kristologické a trinitárne teologické výroky – prišiel sv. Ambróz s poéziou, ktorá vykonala zázraky. Na rozdiel od sv. Hylára, ktorý veľkolepú metrickú a rafinovanú štruktúru (žalmy) vyplnil suchou technicko-teologickou terminológiou, sv. Ambróz používajúc didaktickú ľudovú metricku, vytvoril „vznešený jazyk“ ktorý považujú semiológovia za stavebný prvok poézie. Vytvoril jazyk, ktorý sa vymykal z bežného hovoru, aby bol schopný sprostredkovať idey, cítenie a priestorové vnemy, ktoré nie je možné vyjadriť jednoduchým významom, ktorý obyčajne pripisujeme slovám³³.

³³TEUN A. VAN DIJK, *Beiträge zur generativen Poetik*, München 1972.

6. 4. Repertoár sv. Ambróza, schéma zadelenia hymnov v oficiu.

V cykle deviatich hymnov, ktoré s istotou pochádzajú od sv. Ambróza už možno vidieť náznaky systému, podľa ktorého bola hymnódia včlenená do liturgickej celebrácie cirkevnej modlitby.

V štyroch z deviatich hymnov je rozvinutá TÉMA HODINY:

Aeterne rerum conditor – zodpovedá významovému okruhu *ad galli cantum* – teda VIGÍLIU.

Splendor paternae glorie – zodpovedá BRIEŽDENIU (zornici)

Iam surgit hora tertia – zodpovedá PRVÝM RANNÝM HODINÁM a

Deus creator omnium – zodpovedá VEČERU.

Dva hymny sú určené na NAJVÄČŠIE SLÁVNOSTI liturgického roku:

Hic est dies verus [Pascha]

Veni, Redemptor gentium [Narodenie]

Nakoniec troma zvyšnými hymnami začína to, čo sa v budúcnosti stane hymnickým repertóriom pre VLASTNÉ (proprium), alebo SPOLOČNÉ (commune) ČASTI SVÄTÝCH:

Apostolorum passio

Aeterna christi munera

Agnetis almae virginis

Obsah ambrózových hymnov je často organizovaný podľa veľmi jednoduchej schémy, ktorá sa stane základom euchológie.

Ako sa môžeme presvedčiť hymnus začína oznamujúc Božie atribúty:

Ne – Ranné chvály (1. týždeň)

<i>Aeterne rerum conditor, / noctem diemque qui regis, et temporum das tempora / ut alleves fastidium:</i>	Večný Pán sveta, v ruke máš / dni, noci, tvorstva osudy večnosť na drobné premieňaš / a tak nás chrániš od nudy.
--	--

Ne – 1. Vešpery (1. týždeň)

<i>Deus creator omnium / polique rector, vestiens diem decoro lumine, / noctem soporis gratia, artus solutos ut quies / reddat laboris usui mentesque fessas allevet / luctusque solvat anxios.</i>	Stvoriteľ sveta, Bože náš / Ty riadiš svet a odievaš velebným svetlom každý deň / a na noc dávaš spánok sen. Nech uvoľnené údy zas / ku ďalšej práci vstanú včas nech myseľ nemá ťažobu / ani žiaľ, úzkosť chorobu.
---	---

Prvá, alebo prvé dve slohy nadobúdajú takto funkciu euchologickej invokácie. Potom sa táto invokácia rozvíja a obohacuje v ďalších slohách, pričom sú do hymnu vovádzané zvolania a modlitby, prosby a chvály:

Ne – 1. Vešpery (1. týždeň)

<i>Gratos peracto iam die / et noctis exortu preces, voti reos ut adiuves / hymnum canentes solvimus. Te cordis ima concinant / te vox sonora concrepet, te diligat castus amor, / te mens adoret sobria. Ut cum profunda clausurit / diem caligo noctium, fides tenebras nesciat / et nos fide reluceat. Dormire mentem ne sinas, / dormire culpa noverit, castos fides refrigerans / somni vaporem temperet. Exuta sensu lubrico / te cordis alta somnient, nec hostis invidi idolo / pavor quietos suscitet. Christum rogamus et Patrem / Christi Patrisque Spiritum, unum potens per omnia / fove precantes, Trinitas.</i>	S vďakou deň tento končíme / noc ide my ťa prosíme, a pieseň vrúcnu spievame/nám hriešnym pomôž žiadať. Srdce nech teba ospieva / radosťou hlas nech zaznieva chceme ťa vrúcne milovať, / a triezvou myslou úctu vzdať. A keď už noci temný šat / deň jasný začne zakrývať nech viera nezná tmu a sny / nech vierou noc sa rozjasní. - - - - Vysliš nás Otče láskavý / pomôž nám Kriste Kráľ slávy s Otcou i Duchom Boh pravý / a vládni kráľuj nad nami.
--	--

V osloveniach hymnov na vigíliu a na večer, atribúty Boha Stvoriteľa sa krížia s tematikou ľudskej práce, námahy a nutného odpočinku – argument, ktorý je systematicky pertraktovaný v sérii modlitieb z Veronenského sakramentára.

V ostatných prípadoch, ako v hymnoch zložených na Narodenie a pre Paschu, prvá sloha opisuje zhusteným spôsobom zmysel sviatku. V obidvoch prípadoch si treba všimnúť neobyčajné umenie poéty, ktorý dokázal vyabstrahovať podstatný zmysel sviatku, a vyjadriť ho s maximálnou stručnosťou:

Officium lectionis [Posvätné čítanie] – Tempus Adventus [post 16. dec.]	
Veni Redemptor gentium / ostende partum Virginis! Miretur omne saeculum / talis decet partus Deum.	Príď, Kriste, spása národov / narod' sa z Panny Márie nech žasne svet a umlčne: taký zrod Boha hoden je.
Officium lectionis {posvätné čítanie} – Tempus Paschale	
Hic est dies verus Dei / sancto serenius lumine quo diluit sanguis sacer / probrosa mundi crimina.	Toto je pravý Boží deň / žiariaci svetlom blaživým veď celý svet krv Kristova / zbavila jeho ťažkých vín.

Pascha je „Deň Boží“, deň v ktorý Kristus potom čo zmyl hriechy sveta svojou krvou, zažiaril svetlom svojej slávy a vzkriesenia. Tematické jadro tohto sviatku sa ďalej rozvíja v nasledujúcich slohách. Podobne je tomu vo *Veni Redemptor omnium*:

Officium lectionis [Posvätné čítanie] – Tempus Adventus [post. 16. dec.]	
Nox et virili semine, / sed mystico spiramine Verbum Dei factum est caro / fructusque ventris floruit. Alvus tumescit Virginis, / claustrum pudoris permanet, vexillum virtutum micant: / versatur in templo Deus. ...	Duch Svätý Pannu zatônil, / – neznala muža Mária - Slovo sa stáva človekom, / na kvet sa púčok rozvíja. Pod srdcom Panny zreje Plod / jej čistota je žiarivá, jej čnosti – krásna kytica / jak v chráme Boh v nej prebýva. ...

Hymny skomponované podľa vzoru Ambrózových poém, vzhľadom na euchológiu majú ten nedostatok, že menej jasne vyjadrujú modlitbu, ktorú obsahujú. Lyrické obrazy, spojené s veľkým priestorovým efektom, sa obmedzujú na sprostredkovanie obsahu sviatku, zatiaľ čo euchologia, ktorá im dáva kvalitu „*oratio structurata* – štruktúrovanej modlitby“, viac, alebo menej je schopná vyjadriť hĺbku sviatku a presvedčiť.

Môžeme povedať, že hymnódia, má v istom zmysle náskok pred euchológiou. Práve preto, že používa komunikatívny lyrický jazyk a nie je uzavretá v medziach prísnej logiky, privádza k duchovnému úžitku reality, ktorú teológia (a jej jazyk) môže iba racionálne potvrdiť.

S ranným hymnom, nasmerovaným presne na Krista, zdá sa, že Ambróz chcel vyčerpať tradičnú tému „Kristus-svetlo“. Tentokrát sa lyrické obrazy neobmedzujú len na to, aby identifikovali Kristovu prítomnosť v znakoch svetla, ktoré osvetľuje naše oči, ale strhujú a zapalujú našu myseľ ku kontemplácii zrodenia večného Slova, *de lucem lucem proferens*:

Feria II, ad Laudes matutinas, Hebdomada I	
Splendor paternae gloriae / de luce lucem proferens, lux lucis et fons luminis / diem dies inluminans. Verusque sol, illabere / micans nitore perpeti, iubarque Sancti Spiritus / infunde nostris sensibus. Christusque nobis sit cibus / potusque noster sit fides laeti bibamus sobriam / ebrietatem Spiritus. Aurora cursus provehit. / Aurora totus prodeat in Patre totus Filius / et totus in Verbo Pater.	Ty odblesk slávy Otcovej / zo svetla svetlo vyvádzaš, jas jas a zdroj žiarenia / deň čo dňu svetlo posielaš. Ty praveé slnko, vojdí k nám / ty žiariš leskom, večný plam, radosťou Ducha Svätého / srdce i myseľ naplň nám. ... Ty Kriste buď nám pokrmom / a viera nech je nápoj náš je triezvy každý komu Duch / dáva piť milosť z plných čiaš. Zornička beh dňa začína / so svetlom prídže aj ty k nám, v Otcovi celý Boží Syn / a celý v Slove Otec sám. Amen.

6. 5. Pokračovanie v diele sv. Ambróza.

Prvý vedomý príspevok k rozšíreniu jadra hymnária sv. ambróza pochádza od Sedulia. Je ním hymnus *A solis ortus cardine*:

A solis ortus cardine / ad usque terrae limitem Christum canamus principem / natum Maria Virgine. Beatus auctor saeculi / servile corpus induit ut carne carnem liberans / ne perderet quos condidit. ...	
---	--

Súčasne iní autori, ktorí zostali neznámi, rešpektujúc stále predlohu sv. Ambróza, skomponovali:

Medium costis tempus est

O Rex aeternae Domine

Fulgentis auctor aetheris

[Laudes m., Hebd. IV, FERIA IV.]

Ter hora trina volvitur

Iam sexta sensim volvitur

Christe, precamur adnue

Christe, qui lux es et dies

Deus, qui certis legibus

- všetky citované hymny Rehole sv. Cesaria [Regola di san Cesario]

Surgente lucis sidere, toho istého obdobia.

Prvé dva hymny boli zostavené pre mníšske oficium vigílie:

Dominica ad Officium lectionis – Hebdomada II. [Ak je posv. čít. v noci]

Medium noctis tempus est / Prophetica vox adomnet dicamus laudes ut Deo / Patri semper ac Filio Sancto quoque Spiritui / perfecta enim Trinitas uniusque substantiae / laudanda nobis semper est. ...	Hodina je tu polnočná / prorocký hlas nás pobáda vzdávajme Bohu pochvalu / Otcovi vždy aj Synovi. pravda, aj Duchu Svätému / veď dokonalú Trojicu a jednu bytia podstatu / treba nám stále velebiť. ...
---	---

Neskorší autor pridal k hymnu *O Rex aeternae Domine*, druhú časť, ktorá predstavuje typickú typológiu Paschy:

Officium lectionis [monasticum][v noci]

O Rex aeternae Domine / rerum creator omnium qui eras ante saecula / semper cum Patre Filius. Qui mundi in primordio / Adam plasmasti hominem cui tuae imagini / vultum dedisti similem. ... Nam velum templi scissum est / et omnis terra tremuit tu multos dormientium / resuscitasti Domine. ...	[Lit. Horarum: -? cfr. všetky 3 zv.]
--	--------------------------------------

6. 6. Metrické a rytmické hymny.

V piatom storočí sa objavuje fenomén, ktorý bezpochyby favorizoval vznik hymnov. Pretože počet hlasov sa nechápal viac ako hlavný element poézie, niekto, zanechajúc prosodické normy klasickej latinskej metriky, začal komponovať rytmické

hymny založené len na rovnakom počte slabík a na postavení akcentov. Takto sa zrodili hymny:

Ad caenam Agni providi

[Lit. H.: -?]

Aeternae lucis conditor – tento posledný sa nachádzal v mníškej reholi [Regola monastica] sv. Aureliana

Laudes matutinas, FERIA III, Hebdomada II:

Aeterne lucis conditor lux ipse totus et dies, noctem nec ullam séntiens natúra lucis perpeti.	Pôvodca svetla večného, celý si svetlo a sám deň, podstatou svojou si len jas v ňom nemá miesto tma a tieň.
Iam cedit pallens proximo, diei nox adventui obtundens lumen siderum adest et clarus lucifer. ...	Už bledne noc a odchádza predo dňom, ktorý blízko je, zornička svetlo zvestuje a svetlo zakrýva tvár hviezd. ...

Počas VI a VII storočia, sa pokračovalo v komponovaní iba „rytmických hymnov“ perfektne vymodelovaných podľa pravidiel klasickej metriky.

6. 7. Prudentius.

Ďalším dôležitým momentom vo vývoji hymnológie bolo dielo veľkého poéty – súčasníka(?) sv. Ambróza. Prudentius, po jeho obrátení sa na kresťanstvo, napísal dve rozsiahle poémy kresťanského obsahu: *Cathemerinon* a *Peristephanon* do ktorých nemohol nezahrnúť bohatú a slobodnú výrazovosť profánneho básnika, akým bol predtým. S nadšením a obdivom opisuje novú experienciu Paschy, kresťanskej modlitby, hrdinstva mučeníkov, pripravených podstúpiť utrpenie, pre vernosť viere v Krista.

Tieto poémy sa líšili od Ambrózových hymnov viac vyvinutým lyrizmom, lexikálnou stránkou oveľa bohatšou a väčšou hustotou obrazov. Samotným Prudentiom neboli tieto skladby určené na liturgické použitie, ale stalo sa, že niekto múdro z nich vybral vhodné verše, ktoré sa za týmto účelom hodili, a upravil ich bez toho, aby narušil originálnu intenzitu výrazových prostriedkov autora. Inkorporácia jednotlivých fragmentov Prudentia obohatila liturgické hymnárrium, ktoré sa začínalo formovať, nielen kvantitatívne, ale aj kvalitatívne.

Adaptáciu týchto poém na liturgické použitie uľahčil fakt, že Prudentius sa z veľkej časti inšpiroval hymnami sv. Ambróza, a asimiloval ich tematiku. Tak napríklad *Ales diei nuntius* predstavuje repliku (opakovanie) *Aeterne rerum conditor*. Rozdiel medzi oboma je tento: zatiaľ čo v hymne sv. Ambróza spev kohúta je pripomienkou slabosti Petra, ktorý zo strachu zaprel a dobroty Pána, ktorý súcitným pohľadom vyvolal v Petrovi horkú ľútosť, v poéme Prudentia spev kohúta predstavuje priamo hlas Krista, ktorý volá:

Prudentius	Ambróz
Officium lectionis – FERIA V – Hebd. II:	Ne – Ranné chvály – I. týždeň:
Ales diéi nuntius / lucem propinquam praecinit nos excitator mentium / iam Christus ad vitam vocat.	Aeterne rerum conditor, ... Praeco diei iam sonat / noctis profunde pervigil nocturna lux vianibus / a nocte noctem segregans.
Dňa okrídlený posol nám / hlási, že svetlo už je tu. Buditeľ našich myslí, sám / Kristus nás volá k životu.	Večný Páns sveta ... Z hlbokéj noci ozve sa / ohľasovateľ úsvitu chodcom znak dáva na cestu / a zore volá z úkrytu.

Text pokračuje prostredníctvom rodinnej terminológie výzvou Krista zobudiť sa a zanechať lôžko:

Prudentius	
Officium lectionis – Feria V – Hebd. II:	
«Auferte» – clamat «lectulos / aegro sopore desides castique recti ac sobrii / vigilate! iam sum proximus»	Opust'ťe lôžka vábivé / vzbud'ťe sa zo sna, nehľivte a čistí, svätí, striezliví / bedlite lebo prichádzam.

Básnik akceptuje pozvanie a vyzýva aj ostatných nasledovať ho. Obeta spánku má len jeden jediný cieľ: modlitbu:

Prudentius	
Officium lectionis – Feria V – Hebd. II:	
Iesum ciamus vocibus / flentes precantes sobrii intenta supplicatio / dormire cor mundum vetat.	Ježiša hlasno vyzývame / prosme ho triežvi vzlykajme pokorných prosieb dlhý rad / čistému srdcu nedá spať.

Na tomto mieste sa obracia na Krista. Vo svojej syntetickej modlitbe, rozvíja tému spánku, morálnu tiesnivosť noci a hriechu, aby mohol zakončiť tematikou svetla. Bez toho, žeby sa zastavil pri svetle, ktoré osvetľuje oči, prechádza priamo k svetlu, ktorým Kristus osvetľuje hlbiny duše:

Prudentius	
Officium lectionis – Feria V – Hebd. II:	
Tu Christe, somnum discute / tu rumpe noctis vincula tu solve peccatum vetus / novumque lumen ingere.	Odožeň Kriste temné sny, / pretrhni putá nočnej tmy hriech starý ráč nám odpustiť / v nás nové svetlo zapáliť.

Z druhej knihy *Cathemerinon*, bol vyčlenený hymnus na ranné oficium, v ktorom sa rozvíjajú krásne obrazy Krista-Slnka:

Prudentius	
Ad Laudes matutinas – Feria IV – Hebd. I:	
Nox et tenebrae et nubila / confusa mundi et turbida lux intrat albescit polus / Christus venit! discedite!	Tmy nočné, hmly a temravy / svet zmätkov, hrôz a blúdení, už obloha má jas a vie / prichádza Kristus, ustúpte.
...	Trhá sa závoj zemskej tmy / ňou slnečný lúč prenikol
...	a farbu veciam ponúkol / i úsmev svetla srdečný.
...	...
Te Christe solum novimus / te mente pura et simplici rogare curvato genu / flendo et canendo discimus.	Len teba Kriste chceme znáť / úprimnou mysl'ou vyznávať v slzách a piesňach si ťa ctiť / a naveky ťa velebiť.

6. 8. Venantius Fortunatus.

Najväčšia expanzia hymnódie sa udiala v VII storočí, v prostredí mníšskom taliansko-gallikánskom a tiež v (diecéznom) prostredí španielskeho rítu (mozarabský).

Zo VII storočia pochádza aj prínos Venantia Fortunata s jeho dvoma hymnami o kríži:

Pange lingua gloriosi proelium certaminis [Hebdomada Sancta, Ad Off. Lect.]

- v ktorom sa strašidelný strom rajskej záhrady stavia do protikladu ku záchrannému stromu kríža, a

Vexilla Regis prodeunt

[Hebdomada Sancta, Ad Vesperas]

- v ktorom vystupuje do popredia sláva kríža, ako znak Kristovho triumfu

Na prvom mieste odobruje konfrontáciu medzi stromom a krížom, pomáhajúc si prastarov patristickou argumentáciou: na premoženie diabla je potrebné použiť tie isté zbrane, ktorými on zraňoval, a využiť bolesné rany ktoré spôsobil na záchranu:

Venantius Fortunatus	
Ad Officium Lectionis – Hebdomada Sancta	
Hoc opus nostrae salutis / ordo depoposcerat: multiformis proditoris / ars ut artem falleret et medellam ferret inde / hostias unde laeserat.	Poriadok by vyžadoval, po bolestnom otrase do priepasti zvrhnúť zhubcu, čo nás zranil v zápase aby skazonosný úder, poslušil nám ku spáse.

Na to vo *Vexilla Regis prodeunt* vysvetľuje dimenziu slávy kríža. On je znakom spásy, čo mu pripisuje evanjeliová zvesť a pavlínska teológia: z tajomstva kríža „*crucis mysterium*“ pramenia (vychádzajú) účinky spasiteľnej akcie uskutočnenej na Kristovom tele:

Venantius Fortunatus	
Ad Vesperas – Hebdomada Sancta	
Vexilla Regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis conditor suspensus est patibulo.	Zástavy Kráľa vejú hľa, a kríž tajomstvom plápolá, keď telo tvorcu človeka, na kríži bolesť preniká.

Z tohto dôvodu nebojácne zvoláva:

Venantius Fortunatus	
Ad Vesperas – Hebdomada Sancta	
O crux, ave spes unica!	Zdrav buď kríž, nádej jediná!

6. 9. Španielske *Liber Hymnorum* a stredoveké hymny.

Využitie Prudentia bolo v Španielsku oveľa mohutnejšie než inde. Tiež sa tu objavila aj pomerne silná vlastná produkcia: medzi menami figurujú sv. Izidor a sv. Ildefonso. Takto sa vyformovala špecifická liturgická kniha nazývaná *Liber Hymnorum*, ktorá obsahovala hymny pre katedrálne a mníšske oficium.

Španielske *Liber Hymnorum*, neskôr v prostredí karolínskom, slúžilo ako model pre formovanie hymnária pre potreby kláštorov, ktoré zozbierali hymnódiu všetkých epôch, vrátane neskorého stredoveku. Odtiaľto pochádza hymnáríum, ktoré bolo včlenené do chórového rímskeho officia v XI. storočí a do breviára v XIII. storočí.

6. 10. Funkcia hymnov v Liturgii chvál.

Po včlenení hymnov do celebrácie officia, hymny vytvárali okamžite istý šťastný druh prostredia (ambientácie). Hneď dáva cítiť hodinu dňa v ktorej sa nachádzame, sviatok, alebo čas roka ktorý práve prežívame. Ale neobmedzuje sa len na tento aspekt. Vďaka veľkej schopnosti syntézy, ktorú poézia vlastní, hymnus rozvíja tematiku, a vyvodzuje z nej dôsledky v mravnom poriadku. Takto predom predkladá reflexiu, a túžby, ktoré budú neskôr systematicky zhrnuté v záverečnej euchológii.

Z tohto dôvodu, celá západná tradícia, pre najdôležitejšie hodiny dňa – vešpery a ranné chvály – začlenila hymnus bezprostredne pred euchológiu. Tak je tomu v Ambroziánskom ofíciu, v ofíciu sv. Benedikta, v katedrálnom a mníšskom španielskom ofíciu (mozarabskom), a tak tomu bolo aj v rímskom ríte, odkedy akceptoval hymnódiu v ofíciu až *Breviarium Sanctae Crucis* a v celej rímskej Cirkvi po reformu II. Vat. koncilu.

Poriadok častí (blokov) bol až po *Breviarium Sanctae Crucis* nasledovný:

1. Psalmódia
2. Krátke čítanie (ak je)
3. Hymnódia
4. Euchológia

Pre zostavenie novej knihy *Liturgie Hodín (Liturgia Horarum)* ako model slúžil slávny *Breviárium Sanctae Crucis*. Partikulárna situácia v ktorej kardinál Francisco Quiñonez prijal od pápeža Klementa VII poverenie pripraviť nový breviár ho viedla k tomu držať sa striktnie princípu uniformity. Všetky hodiny mali tri žalmy, všetky hodiny začínali bez výnimky hymnom.

Ako vidíme pri vývoji breviára nebolo a nemohlo byť rozhodujúce kritérium „tradície“. Ako vieme reforma II. Vat. koncilu ohľadom breviára sa nechala viesť kritériom „potrieb pastoračného kléru“ (cfr. SC 83-101).

7. Euchológia.

Keď chceme hovoriť o euchológii treba pripomenúť, že modlitby vysokej kvality boli komponované v pomerne úzkom časovom rozpätí. Začiatok tohto procesu môžeme spojiť s obdobím, najväčšej kreativity v liturgii. Obdobie kreativity čo sa týka Západu, začalo asi v polovici 5. stor. v Ríme a skončilo tiež zhruba v polovici 7. storočia v Španielsku.

Samozrejme, že euchológia „napísaná“ V-VII. storočia predpokladá ústne (orálne) tradovanie euchológie, o čom máme len skromné záznamy v dokumentoch predchádzajúcich storočí. V nich sa euchológia rozvíjala spôsobom voľnej experimentácie, až kým sa nedostala do písaných textov. Autori euchologických textov, obdarení literárnou formáciou, dokázali umelecky a s hlbokou výrazovou pestrosťou spracovať výsledky osobnej reflexie, ktorú spojili s pokladom tradície do modlitbových form, úl(ácii) ktoré charakterizovala formálna krása, obsahová plnosť (kondenzovanosť) a doktrínálna hĺbka.

Ako svedok tohto procesu voľnej kreativity môže poslúžiť modlitba „požehnania svietidla“, ktorú zachovala *Apoštolská Tradícia* [pripisovaná Hippolytovi Rímskemu, +235]:

*Vzdávame Ti vd'aky, Pane,
skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána.
Jeho prostredníctvom si nás osvietil,
tým, že si nám v Ňom ukázal nezhasínajúce Svetlo.
Potom čo sme prežili celý tento deň,
dostali sme sa na začiatok noci.
Naplnil si nás svetlom dňa,
ktoré si stvoril nám na uspokojenie.
A teraz, vd'aka Tebe,
nechýba nám ani svetlo večera,
chválime ťa, oslavujeme ťa
skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána,
skrze ktorého Ti patrí sláva, moc a česť,
s Duchom Svätým,
teraz i vždy, i na veky vekov. Amen³⁴.*

Vidíme, že v tejto modlitbe sa už nachádzajú zárodoky tématickej skladby, ktorá sa stane vlastnou následnej euchológie:

*svetlo dňa
svetlo svietidla = svetlo Krista*

*Boh stvoril svet, ustanovil fázy viditeľného svetla
Boh zjavil neviditeľné svetlo, večné, v Kristovi*

pred znakom svetla,

Cirkev sa - modlí

³⁴La Tradition Apostolique..., ed. BOTTE B., cap. 25, p. 64.

- *spoznáva*
- *ohlasuje*
- *d'akuje*
- *chváli*
- *oslavuje*

Dôležitý krok v ďalšom vývoji je badateľný už v textoch *Apoštolskej Konštitúcie*. V tomto diele vidno že veriaci si uvedomujú realitu, ktorú predstavovala modlitba Cirkvi. Prosia (Žiadajú) od Boha, aby prijal dar „cirkevnej eucharistie“ („cirkevného vd'akyvzdania“), večerného, alebo ranného.

V invokácii (oslovení), dochádza k viditeľnej akumulácii Božích atribútov, čo je znak zvýšenej teologickej senzibility a zároveň rastúceho vedomia o antropologickej dimenzii modlitby. Zosilnené hľadanie Božích „titulov“ („názvov“), prezrádza, do maxima vystupňovanú túžbu poznať Ho.

Boží atribút „Stvoriteľ“ v jeho mnohorakých aplikáciách neslúži len k oslave Boha, ale aj Jeho priblíženiu človeku. Boh, ktorý ustanovil noc, aby si človek oddýchol, Boh, ktorý umiestnil mesiac a hviezdy na nebi, aby „boli videné“ počas noci, podobným spôsobom sa dokáže postarať o človeka a darovať mu pokojnú noc, oslobodenú od hriechu:

XXXVII:

*Bože,
Ty, ktorý si skrze Krista, všetko stvoril a všetko riadiš,
Ty, ktorý si predovšetkým jeho Bohom a Otcom,
Pánom a Kráľom všetkých duchov,
ktorých si obdaril inteligenciou a vnímavosťou,
Ty, ktorý si stvoril deň, (aby sa v ňom konali) skutky svetla,
a noc, aby si naša slabosť oddýchla,
„pretože Tvoj je deň a Tvoja je noc,
Ty si stvoril slnko a mesiac“ (Ž 73, 16),
teraz ty, Pán dobrý a láskavý,
prijmi s láskou naše večerné vd'akyvzdanie.
Ty, ktorý si nás viedol počas tohto dňa,
a teraz priviedol k začiatku noci,
ochraňuj nás skrze Tvojho Krista.
Daruj nám pokojný večer
a noc oslobodenú od hriechu,
a daj nám, skrze Tvojho Krista večný život,
skrze ktorého Ti patrí chvála, česť a oslava
v Duchu Svätom, po všetky veky. Amen³⁵.*

XXXVIII:

*Bože duchov a každého tela,
Ty si neporovnateľný (s inými),
Ty, ktorému nič nechýba,
Ty, ktorý si nám dal slnko
aby bolo sprostredkovateľom (stredobodom) dňa
a mesiac a hviezdy*

³⁵FUNK F., *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, cit., VIII, XXXVII, 2-3, pp. 544-546 [preložené z tal. textu].

aby ich bolo vidieť v noci:
 ved' nás teraz (svojím) dobrotivým pohľadom
 prijmi naše ranné modlitby vďakyvzdania
 a maj zľutovanie s nami.
 Nevystierame ruky k cudziemu bohu,
 neexistuje pre nás iný boh
 okrem Teba, večného a nesmrteľného.
 Ty, ktorý si nám skrze Krista
 daroval existenciu,
 a ktorý nám skrze Neho, dávaš aj zotrvať v dobrom,
 daruj nám skrze toho istého Krista
 aj večný život.
 Ved' Tebe, s Ním a Duchom Svätým
 patrí sláva, česť a oslava
 povšetky veky. Amen³⁶.

Obmedzili sme sa na prezentáciu dvoch „hlavných“ modlitieb *Apoštolskej Konštitúcie*. Dve požehnania, ktoré tieto modlitby sprevádzajú by boli tiež zaujímavé, ale enormný rozsah euchologickej matérie nás núti obmedziť sa na najpodstatnejšie.

7. 1. „Veronenská“ séria.

Malá skupina šiestich modlitieb, ktoré sa nachádzajú vo *Veronenskom Sakramentárii*³⁷, predstavuje prvý pokus, v latinskom prostredí, zostaviť euchologické texty pre Ofícium.

Dva názvy – názov ktorý predchádza prvú skupinu troch modlitieb *Orationes matutinas vel ad vesperum*, a názov ktorý označuje druhú skupinu *Item ad vesperum*, by mohli vzbudzovať dojem, že prvá skupina modlitieb (nnr. 587 – 589) sú ranné modlitby, a druhá skupina (nnr. 591 – 593) večerné. Nie je tomu tak.

Modlitba označená číslom 589 je istotne večerná. V skutočnosti sa môžeme právom pýtať, či všetky tieto modlitby *Ver*, nie sú „večerné“. Väčšina z nich sú ambivalentné, ale ich hlavná perspektíva je „večerná“.

Táto malá skupina modlitieb má perfektnú tématickú jednotu. Viac, než na rôznosť aspektov, kladie autor dôraz na pluralitu dimenzií. Snaží sa spektalizovať, až vyčerpať jeden aspekt potencionálne mnohotvárnej tematiky. Týmto aspektom je idea, ktorú sme videli už v *Apoštolskej Konštitúcii*: „Ty, ktorý si stvoril deň, (aby sa v ňom konali) skutky svetla, a noc aby si naša slabosť oddýchla“. Táto tematika „STVORENIA“ sa v 6 modlitbách *Ver* rozvíja a je aplikovaná striktne chcene na akciu, ktorou Boh odlišuje deň od noci. Zachovajúc toto odlišovanie, Boh prichádza na pomoc našej ľudskej slabosti, ktorá potrebuje odpočinok:

Ver	Lit. Hodín.
587:	?
Deus, qui diem discernis et noctem	(„...kt. oddeľuješ deň od noci...“)
591:	?
... diei molestias	(„...ťažkosti dňa
noctis quiete sustenta	nočným odpočinkom odnes (uľahči)...“)
589: [Domine, Deus noster]	Kompl. Št.: [Pane, bože náš,]
diurno labore fatigatos	osviež pokojným spánkom

³⁶FUNK F., *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, cit., VIII, XXXVIII, 4-5, pp. 546-548 [preložené z tal. textu].

³⁷MOHLBERG L. C. (Ed.), *Sacramentarium Veronense*, nnr. 587 – 589, 591 – 593, pp. 75 – 76.

soporis quiete nos refove...

unavených celodennou pracou...

Predsa len môžeme pozorovať v kolekcii modlitieb z Ver aj nový prvok: čas, následnosť časových úsekov:

Ver	LH
592:	?
...et ne sine terminis operum	(„...bez skončenia diela
fragilitas humana deficiat,	ktoré sme opustili pre ľudskú slabosť
ipsa mutabilium rerum varietate nos refove	... nás osviež“)
591:	?
...necessaria temporum vicissitudine succedente	(„...potrebnou času zmenou, ktorá nastáva
nostra reficiatur infirmitas	nech sa osvieži naša slabosť“)

Vidíme, že na jednej strane je to „ľudská slabosť“ ktorá potrebuje pomoc a ochranu, a na druhej je to „mocný“ Boh. Treba si všimnúť, že nekonečná Božia moc je vzývaná zredukovaným spôsobom, len na pomoc, ochranu, „pozornosť“, ktorú človek potrebuje. Kontemplácia nad Božou veľkosťou sa sústreďuje predovšetkým na pozemskú, ľudskú akciu: na znovunaplnenie unaveného človeka silou: *sustenta (odnes, uľahči)* (591), *refove (osviež)* (589, 592).

Človek odpovedá na Božiu starostlivosť svojou „službou“ modlitby a adorácie:

Ver	LH
588:	?
Annue, Domine, praecibus nostris	(„Oživuj Pane, naše modlitby
et tuis serviitiis inhaerentes	a tvojim služobníkom oddaným
pervigili protectione custodi	udeľ stálu (bdejúcu) ochranu“)

Vzťah medzi „časovými zmenami“ a „modlitbou hodín“ je iba implicitne vyjadrený.

[...cfr. Anamnesis 5, p. 160]

Alternatíva „deň-noc“, ktorú vidíme v euchológii *Ver*, patrí k prvým poznatkom, ktoré si človek je schopný myslením zadovážiť. Je tak základná svojou povahou, že tvorí súčasť poznatkov pred-kultúrnych, takmer inštinktívnych. Teologizácia tejto základnej dennej experiencie vedie k veľkému objavu: prostredníctvom premeny (striedania) dňa a noci, práce a odpočinku, môžeme sa priblížiť k nemennému Bohu: nr. 589: *tua semper incommutabilitate firmemur (nech sme stále upevňovaní Tvojou stálosťou [nemennosťou])*.

7. 2. Gelaziánska séria.

Druhej sérii rímskych modlitieb pre Ofícium, ktorá sa sformovala krátko po Veronenskej sérii, sme dali názov „Gelaziánska sária“. Týmto sme na ňu aplikovali názov, ktorý je všeobecne zaužívaný na označenie typu *liber sacramentorum*, ktorý reprezentuje prvú snahu o kodifikovanie liturgickej knihy.

Devätnásť modlitieb, ktoré tento sakramentár obsahuje – 11 ranných a 8 večerných – zodpovedajú číslam 1576 – 1594 edícii codexu *Reginensis 316*, zásluhou L. C. Mohlberga³⁸. Jedna z týchto modlitieb (nr. 1581) pochádza z Veronenskej série (nr. 587).

Ver 587 = GeV 1581	LH
Deus, qui diem discernis et noctem:	?
actus nostros a tenebrarum distingue caligine,	(„Bože, kt. oddeľuješ deň od noci
ut semper quae sancta sunt meditantur,	naše skutky oddeľuj od nočnej tmy
in tua iugiter luce vivamus.	aby vždy meditujúc o tom čo je sväté
	žili sme v tvojom ustavičnom svetle“.)

³⁸ MOHLBERG L. C. (Ed.), *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae...*, pp. 230 – 231.

Vzhľadom na predchádzajúcu sériu, tento komplex euchológie bol zostavený a realizovaný odlišným spôsobom. Ich autor sa nesnaží na prvom mieste rozvinúť doktrínálny aspekt modlitieb, ale snaží sa rozmnožiť na maximum derivácie tématiky svetla, čím dal tejto kolekci panoramatický charakter, v ktorom jeho tvorivá fantázia mohla využiť pestrosť literárnych foriem.

Oproti základnej antropológii prvej série, autor rozvíja teologickéjšie myšlienky o Bohu a Jeho milosti, liryckejšiu kontempláciu prírody a moralistickejší koncept človeka.

Vzťah k jednotlivým hodinám, ako hodinám cirkevnej modlitby, je omnoho výraznejší. Kultová služba a adorácia je podfarbená dennou hodinou:

	GeV	LH
1592	vespertinis supplicationibus nostris	? („naším večerným modlitbám“)
1577	matutinis precibus	? („ranným modlitbám“)
1591	Vespertinae laudis officia	? („večernej službe chvály“)
1592	matutinis laudibus	? („ranným chválam“)
1578	matutina vota	? („ranné hlasy“)

Hodiny modlitby (modlitbové hodiny) a etapy (ľudskej) existencie, sú tiež videné jedna z druhej perspektívy.

Keď sa ráno hovorí o večeri, a večer o ráne, pripravuje sa tým pút (prechod) od jednej etapy ku druhej. Toto vytvára sláveniu chvál dynamický charakter [cfr. nrr. 1576, 1593, 1594, 1588, 1592 – Anamnesis 5, p. 161].

Veľmi často sa pripomínajú jednotlivé hodiny dňa:

	GeV	LH
1577	exsurgentes de cubilibus nostris	?
1584	qui nos depulsa noctis caligine	?
1576	ad matutinas horas perducere dignatus es	? („ráčil si nás priviesť k ranným hodinám“)
1593	ut peracto diei spatio tibi suppliciter gratias agentes	?
1593	nascentibus tenebris	?
1594	Gratias tibi agimus, Domine, custodi per diem, gratias tibi exsolvimus, custodiendi per noctem	?
1588	concede nobis ut hanc noctem	? („daj nám, aby táto noc“)
1587	<u>Vespere et mane et meridie</u> maiestatem tuam suppliciter deprecamur	? („Večer i ráno i napoludnie láskavo prosíme Tvoju velebu“)

Vo vete modlitby č. 1587, spoznáваме citáciu Žalmu 55 (54), 18: „*vespere, et mane et meridie narrabo et annuntiabo*“ – „*Večer i ráno i napoludnie budem rozjímať a vzdychať*“.

Ďalšie citácie Svätého Písma, predovšetkým žalmov sa objavujú často:

- TÉMA STVORENIA vychádza zo žalmu 73 a žalmu 103:

Ž	GeV	LH
74(73), 16: Tuus est dies, et tua est nox tu fabricatus es auroram et solem [„Tvoj je deň, Tvoja je aj noc, Ty si utvoril nebeské svetlá i Slnko“]	1590: Tuus es dies, Domine, et tua est nox. Concede solem iustitiae permanere in cordibus nostris. (ad repellands tenebras cogitationum iniquarum: per dominum...)	II. týždeň, Utorok, Vešpery: Pane, Bože, tvoj je deň a tvoja je noc, daj nech v našich srdciach žiari slnko spravodlivosti, (aby sme mohli vojsť do svetla v ktorom prebývaš. Skrze...)

104 (103), 24: Quam magnificata sunt opera tua, Domine, omnia in sapientia fecisti [„Aké mnohoraké sú tvoje diela, Pane! Všetko si múdro urobil“]	1586: ut tibi simus semper devoti, cuius sapientia creati sumus et providentia gubernamur	?
	1588: Deus, qui inluminas noctem et lumen post tenebras facis	I. týždeň, Štvrtok, Vešpery: Bože, ty osvetľuješ noc a po nej dávaš žiariť svojmu svetlu, daj...

Veta z Malachiáša 4, 20: „*Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiae*“ – „Vám však, ktorí sa bojíte môjho mena, vyjde slnko spravodlivosti, (ktoré má na krídlach uzdravenie“), inšpirovala ďalšie texty:

Mal 4, 20	GeV	LH
<i>Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiae</i>	1590: (Tuus es dies, Domine, et tua est nox) Concede <u>solem iustitiae</u> permanere in cordibus nostris...	II. týždeň, Utorok, Vešpery: (Pane, Bože, tvoj je deň a tvoja je noc) daj nech v našich srdciach žiari <u>slnko spravodlivosti</u> ...
	1593: Oriatur Domine, nascentibus tenebris <u>aurora iustitiae</u> ...	? ("Zjav (ukáž) Pane, narodeným v temnotách Zornicu Spravodlivosti...")

Upravujúc Žalm 43 (42), 3: „*Emitte lucem tuam et veritatem tuam*“ – „zošli svoje svetlo a svoju pravdu“ rozvíja tému „svetlo-dar Boží“:

Ž 43, 3:	GeV	LH
<i>Emitte lucem tuam et veritatem tuam</i>	1582: Emitte quaesumus Domine, lucem tuam in corda nostra	? ("Vyšli prosíme Pane, tvoje svetlo do našich srdc")
	1586: Sensibus nostris quaesumus Domine, lumen sanctum benignus infunde	? („Do našich zmyslov prosíme Pane, sväté svetlo milostivo vlej")

Ale SVETLO MILOSTI, ktorú Boh dáva sa identifikuje so samotnou Božou osobou a môže byť prezentovaná aj spôsobom kristologickým alebo pneumatologickým:

GeV	LH
(1584)	?
1579: Te lucem veram et lucis auctorem	? („Tebe pravému svetlu a pôvodcovi svetla")
1587: Ad veram lucem, quae Christus est, nos facias pervenire	? („K pravému svetlu, ktorým je Kristus, nám nechaj dôjsť")
1580: Spiritus Sancti lucem in nobis semper accende	? ("Svetlo Ducha Svätého v nás stále zapal'uj")

V antitetickom postavení slov „svetlo“ a „tma“, za pomoci žalmu 18(17), 29: „*Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus, illumina tenebras meas*“ – „!Ty, Pane zapal'uješ moju pochodeň, môj Boh rozjasňuješ vo mne temnotu“, SVETLO je videné ako „pravda“, „viera“, „čnosť“ a naopak TMA je predstavená ako symbol omylu a nevedomosti:

Ž 18, 29:	GeV	LH
<i>Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus, illumina tenebras meas</i> [„Pretože Ty Pane, Bože môj, zapal'uješ moje svietidlo (pochodeň), rozjasni aj moju temnotu“]	1585: Deus, qui tenebras ignorantiae verbi tui luce depellis (1584) 1583: Veritas tua quaesumus Domine, luceat in cordibus nostris, et omnis falsitas destruat inimici 1582: ut mandatorum tuorum luce percepta, et via tua ambulantes nihil patiamur erroris	<i>Týždeň I., Feria VI., Laudes m.:</i> Bože, ktorý temnotu nevedomosti zaháňaš svetlom tvojho Slova (LH: Syna) ? ? („prosíme ťa Pane, nech tvoja pravda svieti v našich srdciach, a zničí všetku falošnosť nepriateľa“) ? („nech chápaš svetlo tvojich príkazov, a kráčajúc po tvojej ceste neokusujeme žiadne omyly“)

Niekedy sa hovorí iba o „svetle-viere“, bez toho, žeby sa do témy vkladal antitetický koncept:

GeV	LH
1585: Auge in cordibus nostris virtutem fidei, quam dedisti	<i>Hebd. I., Feria VI., Laudes m.:</i> Rozmnož v našom srdci silu viery, ktorú si nám daroval
1580: Auge in nobis, Domine quaesumus, fidem tuam	? („Rozmnož v nás, Pane, prosíme, vieru v Teba“)

Protikladom „svetla-čnosti“ sú neresti, hriechy a pokusenia:

GeV	LH
1587: ut expulsus de cordibus nostris peccatorum tenebris	? („aby si vyhnal z našich sŕdc temnotu hriechov“)
1577, 1579, 1578, 1585, 1590	???

Typickou formuláciou tejto série sú narážky na osobu pookušíteľa, ktoré sa zakladajú na žalme 91(90), 5-6: *non timebis a timore nocturno ... a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano* – „nebudeš sa báť nočnej hrôzy ... ani moru čo sa tmou zakráda, ani náказы, čo pustoší na poludnie“:

GeV	LH
1588: concede nobis ut hanc noctem	<i>Hebd. I., Feria V., Ad Vesperas:</i> daj, aby sme túto noc prežili bez satanových

sine impedimento satanae transeamus	nástrah (a ráno ti mohli vzdávať vd'aky)
1591: ut nocturni insidiatoris fraudem te protengere vincamus	? („aby sme nad nočným podvodným záškodníkom s tvojou pomocou zvíťazili“)
1589: et totius noctis insidias repelle propitius	? („a všetky záškodníctva noci [aby si od nás] milostivo odvrátil“)

Gelaziánska séria bola rýchlo rozšírená. Mala veľký vplyv na prvú sériu gregoriánsku a nad istou časťou analogických modlitieb ambroziánskeho rítu, a tiež nad žalmovými kolektami pre bežné dni španielskeho (mozarabského) rítu.

7. 3. Dve Gregoriánske série.

Gregoriánsky sakramentár nereprezentuje podstatné obohatenie euchologickej bázy rímskej školy. Málopočetné originálne texty, ktoré tu nachádzame (pre oficium) sú charakteristické skromnou literárnou a teologickou hodnotou vzhľadom na predchádzajúce série.

Dve série zodpovedajú nrr. 935 – 942 a 943 – 979 edície Deshussesovej³⁹.
Prečo dve série?

Kódexy, ktoré rešpektujú najčistejšiu gregoriánsku tradíciu rozoznávajú dve skupiny modlitieb s dvomi titulmi:

- *Incipiunt orationes matutinales*

- *Incipiunt orationes vespertinales seu (alebo aj = sive) matutinales*

V skutočnosti, aj skupina s prvým označením obsahuje večerné modlitby a teda by mala mať tiež označenie *Incipiunt orationes vespertinales seu matutinales*. Vynechanie slov bolo pravdepodobne chcené na základe omylu opisovateľa (kopistu).

Pôvodný úmysel opisovateľa bol zozbierať texty rímskej euchologickej tradície už existujúce. Mohli mu na to poslúžiť nejaké libelli z ktorých bol neskôr zostavený Veronenský sakramentár. Preto GrH obsahuje modlitby Veronenskej série z ktorej derivovali: 587, 591 a 593 podľa Mohlbergovej edície, ktoré exaktne zodpovedajú nrr. 939, 940 a 941 edície Deshussesovej. GrH pozná aj Gelaziánsku sériu z ktorej pochádza jedna modlitba nr. 1589 (ed. Mohlberg), ktorá zodpovedá nr. 936 (ed. Deshusses).

Ver, GeV (Mohlberg):	GrH (Deshusses)
Ver 587	= 939
Ver 591	= 940
Ver 593	= 941
GeV 1589	= 936

[Zoskupenie euchológie v dvoch sériách GrH – cfr. Anamnesis 5, pp. 165-166]

Kompozícia ďalších modlitieb, ktoré tvoria dve skupiny (podľa kritéria uplatneného pri zostavovaní) nie je moc šťastná. Vzhľadom na rímsku euchológiu z čias pápeža Leva Veľkého, Gelásia a Vigilia sa jedná skôr o dekadenciu.

³⁹DESHUSSES J., *Le Sacramentaire Grégorien...*, pp. 328 – 334.

7. 4. Sériá ambrózových modlitieb pre oficium.

[cfr. „hlavné“ modlitby: Anamnesis 5: pp. 166-170]

Videli sme, že každá následná séria integrovala do vlastného repertoára predchádzajúce texty. Takto Geláziova séria (19 modlitieb) reprodukovala jednu modlitbu Veronenskej série. Prvá gregoriánska séria (8 modlitieb) transformovala 3 modlitby z Veronenských libellov a jednu z Gelaziánskej série. Ambroziánska séria [Sacramentarium Bergomense⁴⁰] obsahujúca 43 modlitieb pre Officium prevzala 2 modlitby z Veronenskej aj z Geláziovej série, (jedna z Ver série sa nachádza ajv GeV a v prvej sérii GrH).

V GeV-sérii sme si všimli používanie adjektív „večerná“, „ranná“, ako determinujúcich zložiek modlitby. Ambroziánska séria nasleduje tento príklad:

- *quae nos vespertina poscimus prece* (nr. 1587)
- *sicut vespertinas tibi fundimus preces* (nr. 1591)
- *matutinas preces famulatus nostri* (nr. 1547)
- 1570, 1600, 1566

Vo Ver-sérii sme konštatovali tématickú originalitu v uplatňovaní časovej následnosti „deň-noc“ aj na antropologické situácie „práce“ a „odpočinku“. Aj tento prvok môžeme vidieť v Ambróziánskej sérii.

- 1618, 1560

- nr. 1541: *Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, quia in te requievimus in sopore, et ad te resurreximus post quietem* [„Vzdávame Ti vďaka, všemohúci Bože, za to že v Tebe spočínieme pri spánku a ku Tebe vstaneme z neho“]

Prvok svetla v Ambroziánskej sérii nie je vyjadrený jednoduchou alternatívou „deň-noc“, ale iba samotným „večným Božím Svetlom“, ktoré svieti v stvoreniach, v Božom diele (nr. 1560). Veľká časť textov identifikuje svetlo s Bohom samotným:

- nr. 1612: *Lumen tuum, Domine, magnum ac sempiternum est*
- nrr. 1572, 1585, 1541, 1554, 1559, 1565, 1615

Tiež môžeme vidieť tému svetla rozvedenú do eschatologickej dimenzie:

- nr. 1540:

*Da nobis in gloria tua vivere,
et ad lumen tuae aeternitatis intrare,
ut quos post hanc noctem
lucem fecisti cernere,
ad beatum illum ac sempiternum diem
iubeas pervenire.*

[„Daj nám žiť v Tvojej sláve,
a vojsť do Tvojho večného svetla
aby tí, ktorých si naučil
rozlišovať svetlo po tejto noci
k jeho blaženosti a večnému dňu
radostne prišli“].

7. 5. Žalmické kolekty.

Súčasť «Dodatku», ktorý sa pripravuje.

[cfr. Anamnesis 5, pp. 170 – 190]

⁴⁰PAREDÌ A. (Ed.), *Sacramentarium Bergomense*, pp. 353 – 363.

8. Liturgia Hodín – cirkevná oslava tajomstva spásy.

Hneď od začiatku týchto prednášok sme zamerali náš pohľad popri historickej formácii Liturgie Hodín aj na analýzu jednotlivých jej častí, predovšetkým, čo sa týka hlavných náukových konceptov, ktoré obsahujú. Odtiaľto by mal vychádzať aj teologický koncept Liturgie Hodín, ktorý cirkevná tradícia počas storočí uchovávala.

Spomínali sme, že modlitba kresťanskej komunity, inštitucionalizovaná vo vzťahu k cyklickému priebehu dňa, mala svojich predchodcov v náboženstve Židovského národa. Podobne sa nachádzali podobné príklady analogickej praxe aj v pohanských náboženstvách. Vzhľadom na originálny spôsob, akým sa formálne artikulovalo oficium kresťanskej chvály, nezdá sa, žeby na jeho stavbu boli mali priamy vplyv tak židovská tradícia, ako ani iné možné modlitbové modely pohanských náboženstiev.

Spomeňme si len, že prvé historické správy o cirkevnom slávení vešpier a ranných chvál pochádzajú z počiatku III. storočia (Klement Alexandrijský, Tertulián, Origenes). Pred nimi máme zachytenú len výzvu *Didaché*, modliť sa tri krát za deň modlitbu, ktorú P. Ježiš naučil apoštolov, pravdepodobne ako náhradu za *Shema* Hebrejov.

Možno teda predpokladať, že historicky bolo modlitbové slávenie hodín inštitucionalizované Cirkvou medzi koncom II. a začiatkom III. storočia. Podobne ako progresívna formácia liturgického roka bola ovocím dozrievania a objavovania hodnôt a požiadavok sviatostného poriadku, ktorý Kristus, prostredníctvom apoštolov, Cirkvi zveril, tak aj formácia Liturgie hodín prebiehala vo vzťahu k týmto hodnotám.

Kresťanská komunita si stále viac uvedomovala, že ona je to, ktorá má v živote aktualizovať to, čo prijala krstným znakom. Mocou krstu sú totiž členovia Cirkvi pozvaní - mať účasť na Vykupiteľskom diele Ježiša Krista slávením Eucharistie

- ohlasovať zmŕtvychvstanie Krista životom milosti a

- spolupracovať s Bohom na svojej spásy i na spásy ľudstva

K tejto spolupráci s Bohom na svojej spásy i na spásy ľudstva sú všetci veriaci v Krista bez rozdielu pozvaní na základe všeobecného kňazstva. Zvláštnym spôsobom sú k nej pozvaní tí, ktorí majú účasť na sviatostnom kňazstve a tým na poslaní J. Krista. Obidva typy kňazstva sú vykonávané dvoma základnými formami prejavu:

- PRINÁŠANÍM OBIET:

[Všeob. kňazstvo]: „*Milovaní ... vy ako živé kamene, budujete duchovný dom, sväté kňazstvo a skrze J. Krista môžete prinášať duchovné obety, ktoré sa páčia Bohu*“. (1 Pt 2, 4-5)

[Sviatostné kňazstvo]: „*V tajomstve euch. obety, pri ktorej plnia kňazi svoju najdôležitejšiu službu, sa neprestajne koná dielo nášho vykúpenia ... a tak kňazi, tým že sa spájajú s úkonom Krista Kňaza, každodenne sa celkom obetujú Bohu...*“. (PO, Dokumenty II. Vat. koncilu II, SSV, Trnava 1972, pp. 77-78).

- MODLITBOU:

[Všeobecné kňazstvo]: „*Drahí bratia a sestry, v tejto spoločnej modlitbe vykonávame svoje všeobecné kňazstvo, lebo krstom sme získali účasť na Kristovom kňazstve*“. (Spoločné modlitby veriacich, SSV, Bratislava 1990, Na Piatu Veľk. nedeľu v roku A, str. 90.)

[Sviatostné kňazstvo]: „*Pri modlitbovej bohoslužbe [kňazi] poskytujú hlas Cirkvi, ktorá zotrúva v modlitbách v mene celého ľudského pokolenia spolu s Kristom, ktorý «ostáva*

vždy nažive a oroduje za nás» (Žid 7, 25)“. (PO, Dokumenty II. Vat. koncilu II, SSV, Trnava 1972, p. 78).

Vidíme, že prinášanie obiet a modlitba „spolu s Kristom“, alebo „v Kristovom mene“ tvoria podstatné formy, ktorými sa prejavuje účasť na kňazskej moci Kristovej. Dôležité je všimnúť si podmienku modlitby, ktorej P. Ježiš pripisuje účinnú silu: On spomína modlitbu „v mojom (Kristovom) mene“.

„A urobím všetko o čo budete prosiť v mojom mene, aby bol Otec oslávený v Synovi. Ak ma budete o niečo prosiť v mojom mene ja to urobím“ (Jn 14, 13-14).

Aká je to modlitba v Kristovom mene, ktorá iste má byť splnená? Vidíme to zo spomínaných slov P. Ježiša: v Kristovom mene nemôžeme prosiť o niečo iného, o niečo väčšieho než chcel On sám. Jeho najväčšou túžbou bolo: „*Aby bol Otec oslávený v Synovi*“. Aj našou najvznešenejšou túžbou pri modlitbe je túžba „aby bol Otec oslávený v Synovi“. Táto túžba veriacich v Krista (aby bol Otec oslávený) sa nádherným spôsobom artikuluje oficiálnou modlitbou Cirkvi – Liturgiou Hodín – ktorá je «modlitbou chvály».

(Cfr. Ap. konštitúcia pp. Pavla VI., ktorou sa zverejňuje Posvätné ofícium obnovené podľa ustanovenia II. všeob. Vat. koncilu: „PIESEŇ CHVÁLY (*LAUDIS CANTICUM*), ktorá sa v nebi spieva po celú večnosť a ktorú Najvyšší Kňaz Kristus Ježiš priniesol do tohto pozemského vyhnanstva, cirkev cez toľké storočia vytrvalo a verne spievala a dávala jej obdivuhodné a rozmanité podoby“⁴¹.)

Touto modlitbou chvály sa veriaci pripájajú aj k hlasu Ducha Svätého, ktorý «prichádza na pomoc našej slabosti (lebo nevieme ani to za čo sa máme modliť ako treba) a prihovára sa za nás nevysloviteľnými vzdychmi» (cfr. Rim 8, 26). Táto pomoc, tento príhovor, tieto vzdychy Ducha Svätého za nás, majú jeden jediný cieľ: ten, ktorý bol vlastný aj Kristovi: „*Aby bol Otec oslávený v Synovi*“. Preto si Cirkev vybrala za svoju vlastnú modlitbu: modlitbu inšpirovanú Duchom Svätým: Žalmy.

Recitovaním žalmov – duchovná služba ktorá bola vždy pokladaná za náročnú, ale užitočnú – si majú kresťania nadobudnúť modlitbový životný postoj. Je to námaha a práca, ale zároveň aj duchovný pokrm a prostriedok k dosiahnutiu kontemplácie.

Ostatné prvky ofícia – hymny, antifóny a responzória, čítania a euchológia – majú byť vždy v službe dobrej recitácie žalmov – t.j. v službe skutočnej modlitby Žaltára. [Spomedzi všetkých, prvky najdoplňujúce k žalmom sú antifóny a žalmické kolekty. Antifóny a žalmické kolekty majú ozrejmiť, že žalmy sú modlitbou najprimeranejšou pre kresťanov a konkrétne pre modliace sa spoločenstvo.]

TÉMATIKA SVETLA, ktorá je v Liturgii Hodín zastúpená veľmi bohato a v najpestrejších sfumatúrach, výrazným spôsobom prispieva k oslave Otca. Poukazuje na to, že v Kristovi, Božie Svetlo zažiarilo tak mocne, že tmy neboli schopné uhasiť jeho oslobodzujúci čin. Preto aj kresťania, ktorí sú volaní „synmi svetla“ a „synmi dňa“ a sú povolani kráčať a žiť vo svetle Kristovom, aby bol „Otec oslávený v Synovi“. Za účelom tejto oslavy Cirkev obetuje svoj čas a zasväcuje ho Bohu.

Môžeme teda povedať, že:

*Liturgia Hodín posväcuje čas Cirkvi,
pretože je to chvála, ktorá zahŕňa a prehodnocuje pred Bohom
aktuálny život Cirkvi:
podobne, ako modlitba Krista
bola, počas jeho poz. života, syntézou jeho života.*

⁴¹Liturgia Hodín I., Vatikán 1986 (slov. preklad), p. XI.

*A preto, že vďaka krstnej milosti,
každý člen Cirkvi
participuje na večnom dialógu medzi Synom a Otcom,
chvála Cirkvi sa stáva skutočnou chválou Syna.*

*Cirkev, zadeľuje svoju nepretržitú chválu
do hodín, ktoré rozdeľujú deň,
ktoré zodpovedajú denným fázam slnečného svetla.
Či je to svetlo slnka cez deň,
alebo to svetlo, ktoré nás osvetľuje počas noci,
pre vieru toho, ktorý sa modlí a ďakuje
predstavuje prítomnosť neuhasínajúceho svetla Kristovho.*

*Zvolávajúc týmto spôsobom
božský zásah tajomstva Krista
na všetko, čo sa deje v čase Cirkvi,
Cirkev posväcuje svoj čas,
obopínajúc dobré i zlé odkedy existuje svet
prostredníctvom služby chvály,
všetko nasmerováva k večnej spáse Božieho ľudu.*

Slávenie cirkevnej modlitby a chvály je stále oživované transcendentnou silou Ducha, a aj keď používa texty pripravené v minulosti, vyjadruje Bohu ich pomocou úzkosti, nádeje a túžby dnešného sveta. Kristus – jediný Prostredník, prítomný v Cirkvi, tak nachádza spôsob, ako zasahovať zo zeme, do problémov dneška.

Modlitba je artikulovaná v hodinách – fázach slnečného cyklu, ktoré nám umožňujú nadviazať nepretržitý kontakt so symbolmi Krista-svetla, Krista-slnka, Krista-dňa.

Posvätnosťou svojej modlitby Cirkev posväcuje svoj čas, aby každá časná udalosť urýchlila a zabezpečila naplnenie spásy.

Nech aj náš hlas začlenený do modlitby Cirkvi prispieva k urýchleniu a naplneniu spásy. Amen.

[Pre teológiu Liturgie hodín cfr. *Anamnesis* 5, pp. 206 – 220].